

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

Διπλωματική Εργασία

**ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗ
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ**

Ντενίζ Π. Τσαουσέλου

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μαίρη Μπόση

Πειραιάς, 2017

Η Ντενίζ Τσαουσέλου (ΜΘ 14032) βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

(υπογραφή)

Αφιερώνεται στον Π. Β. Τσαουσέλο

**ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗ
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ**

Ντενίζ Π. Τσαουσέλου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή έχει ως στόχο να εξετάσει και να αναδείξει υπό το πρίσμα της θεωρίας του Ρεαλισμού ζητήματα που απασχολούν και αποσταθεροποιούν την περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, η οποία επιλέχθηκε ως περιπτώσιολογική μελέτη, έχοντας ευρύτερο αντίκτυπο και επιπτώσεις τύπου ντόμινο, τόσο στη Δύση, όσο και σε άλλους περιφερειακούς συσχετισμούς δυνάμεων.

Τέτοια ζητήματα είναι η γέννηση του Ισλαμικού εξτρεμισμού, η τρομοκρατική δράση οργανώσεων που δημιουργούνται στους κόλπους του Ισλαμικού κράτους και διεισδύουν μέσω των μικτών μεταναστευτικών ροών στη Δύση, το νέο-προσφυγικό ζήτημα που δημιουργήθηκε κυρίως από τον Συριακό εμφύλιο πόλεμο και την αλλαγή καθεστώτων στην περιοχή.

Αναδεικνύεται, επίσης, η σχέση μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας, σε μία περιοχή που αποτελεί θύλακα δημιουργίας ασύμμετρων απειλών και γενικευμένης ανασφάλειας.

Συνεπώς, το βασικό ερώτημα που καλείται να απαντήσει η παρούσα εργασία είναι πως η Δύση θα αντιμετωπίσει την γενικευμένη ανασφάλεια που προκύπτει από τις ασύμμετρες απειλές που εξελίσσονται στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Συμπερασματικά, καταδεικνύεται η ανάγκη για ενεργειακή απεξάρτηση της Δύσης και ασφάλεια εφοδιασμού, εξετάζεται η προοπτική μίας ενιαίας Ευρωπαϊκής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (Α.Ο.Ζ.), η οποία θα εξασφαλίζει όσο το δυνατόν καλύτερα τα συμφέροντα των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνολικά και όχι μεμονωμένα, ενώ, εξετάζονται οι νέες τάσεις και συμφωνίες στον τομέα της Ενέργειας.

Τέλος, καλούνται τα Διεθνή Καθεστώτα να επαναπροσδιορίσουν τους παλιούς και να θέσουν νέους στρατηγικούς στόχους, προλαβαίνοντας και όχι ακολουθώντας τις εξελίξεις.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κα Μαίρη Μπόση για την καθοδήγηση και την επιστημονική της συμβουλή στο αντικείμενο που πάντα με ενδιέφερε. Επίσης, το σύνολο των καθηγητών για την ενθάρρυνση, την έμπνευση και το όραμα τα δύο αυτά χρόνια και τους συναδέλφους – συμφοιτητές μου για τη συνεργασία και τη φιλία τους. Ιδιαίτερα ευχαριστώ την συνάδελφο και φίλη Ειρήνη Σαββίδου για την καθοδήγηση και την συνολική βοήθεια στην εκπόνηση της μελέτης αυτής.

Τέλος, τους γονείς μου για κάθε ευκαιρία που με ωθούν να αξιοποιώ.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ii
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	iii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	iv
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	9
Πολλοί οι παίχτες στην περιοχή της Μέση Ανατολής	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	12
Αραβική Άνοιξη.....	12
3.1. Αραβική «καταστολή».....	13
3.2. Μετά την «Αραβική Άνοιξη»	14
3.2. Οι «Μεγάλες Δυνάμεις».....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	18
Τρομοκρατία.....	18
4.1. Η γέννηση του ISIS.....	19
4.2. Η εξόντωση των Yazidi	23
4.3. Οι θεωρίες πίσω από τη δημιουργία του ISIS	25
4.4. Η Στρατηγική Ενίσχυσης του ISIS	26

4.5. Η χρηματοδότηση της Οργάνωσης.....	27
4.6. Τα επόμενα βήματα της οργάνωσης	29
4.7. Το τέλος του ISIS	30
4.8. Ο ρόλος των κρατικών υπηρεσιών πληροφοριών στην πρόληψη και καταστολή της τρομοκρατίας.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	33
Οργανωμένο έγκλημα.....	33
5.1. Οργανωμένο έγκλημα και διεθνής τρομοκρατία στα Βαλκάνια.....	33
5.2. Αλβανικό οργανωμένο έγκλημα.....	34
5.3. Τουρκικό οργανωμένο έγκλημα	35
5.4. Ισλαμικός εξτρεμισμός στα Βαλκάνια – Βαλκανικό Ισλαμικό τόξο.....	36
5.5. Σχέσεις Ελλάδας με Βαλκανικές χώρες.....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	41
Μετανάστευση – Προσφυγικό	41
6.1. Δράση διακινητών	41
6.2. Διείσδυση τρομοκρατών στις μικτές μεταναστευτικές ροές στην Ανατολική Μεσόγειο και τα Δυτικά Βαλκάνια.....	43
6.3. Μικτές μεταναστευτικές ροές.....	45
6.4. Το ζήτημα της διείσδυσης των τρομοκρατών σε μικτές μεταναστευτικές ροές.....	48
6.5. Προκλήσεις	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.....	51
Ενεργειακή Ασφάλεια	51
7.1. Η ανάγκη για ενεργειακή απεξάρτηση και ασφάλεια εφοδιασμού	52
7.2. Η προοπτική μίας ενιαίας Ευρωπαϊκής ΑΟΖ.....	54
7.3. Ενεργειακές συμφωνίες στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου	56
7.4. Δύο νέες τάσεις στον τομέα της ενέργειας	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.....	61
Ζητήματα Αν- ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9.....	64
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	64
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.....	66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.....	71

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	72
--------------------------	-----------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

« ...Η αλλαγή συμμαχιών ήταν το αποτέλεσμα καθαρών υπολογισμών άμεσου οφέλους και συγκεκριμένων κερδών και όχι οποιασδήποτε υπερέχουσας αρχής διεθνούς τάξης...»
Henry Kissinger¹

Η Ανατολική Μεσόγειος είναι μια περιοχή που ενώνει γεωγραφικά τρεις ηπείρους, την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική και αποτελεί σημείο ενδιαφέροντος τόσο για τα κράτη που την ορίζουν, όσο και για αυτές τις χώρες, οι οποίες αν και δεν βρίσκονται στην περιοχή, ωστόσο διατηρούν συμφέροντα και επιδιώκουν συνεχώς την ανάμειξη τους στα γεωστρατηγικά και γεωπολιτικά της δρώμενα.

Η Ανατολική Μεσόγειος ορίζεται γεωγραφικά από πολύ διαφορετικά μεταξύ τους κράτη σε πολλαπλά επίπεδα, όπως η οικονομία, η κοινωνία, η δημοκρατία, ο πολιτισμός και η θρησκεία. Σε αυτήν την περιοχή, ήδη από την Αρχαιότητα, δεν έλειπαν οι εντάσεις και πολλές φορές οι συγκρούσεις ανάμεσα στα παράκτια και όχι μόνο, κράτη.

Στις μέρες μας, η γενικότερη ρευστότητα της κατάστασης στην περιοχή και οι εκκρεμότητες επί της οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών των χωρών, οι κατά παράδοση συγκρούσεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, «η Αραβική Άνοιξη» και η κατάσταση στη Συρία, είναι κάποιιοι από τους παράγοντες που συμβάλουν στην διαρκή αποσταθεροποίηση της περιοχής. Από το 2010 και έπειτα, οι ανακαλύψεις των υποθαλάσσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην περιοχή, την έφεραν στο προσκήνιο και στον ενεργειακό τομέα.

Η εποχή που ξεκίνησε μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου (1989 – 1991) και ιδιαίτερος μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, σηματοδότησε την νέα τάξη πραγμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο, λόγω εμφάνισης ασύμμετρων

¹ H. Kissinger, «Διπλωματία», Εκδ. Λιβάνη, Αθήνα, 1995.

απειλών, Ισλαμικών τρομοκρατικών πυρήνων και γενικευμένης ανασφάλειας στους αστικούς κυρίως πληθυσμούς της Δύσης.

Οι οικονομικές και γεωστρατηγικές ανακατατάξεις στην Ανατολική Μεσόγειο, η εντεινόμενη κρίση στη Μέση Ανατολή, οι οξύτατοι ενεργειακοί ανταγωνισμοί και οι νέες οικονομικές και εμπορικές συμμαχίες, μεταβάλλουν άρδην το οικονομικοπολιτικό σκηνικό στην Ανατολική Μεσόγειο, γεγονός που επηρεάζει και την Ελλάδα, η οποία προσπαθεί να ορθοποδήσει μεσούσης της κρίσης χρέους που αντιμετωπίζει η ίδια αλλά και η Ευρωζώνη. Η κρίση στις σχέσεις Ισραήλ - Τουρκίας², που κλιμακώθηκε μετά το επεισόδιο με το πλοίο "Μαβί Μαρμαρά"³, ευνοεί την Ελλάδα και την Κύπρο, που έχουν συνάψει στενότερες σχέσεις με το Ισραήλ, καθώς οι δύο χώρες έχουν κοινά οικονομικά, ενεργειακά και πολιτικά συμφέροντα στη γεωγραφική τους περιοχή, ενώ η Κύπρος έχει διακηρύξει την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (Α.Ο.Ζ.)⁴ της και έχουν αρχίσει οι ενέργειες για την εξόρυξη των ενεργειακών αποθεμάτων που διαθέτει ο υποθαλάσσιος χώρος της νήσου⁵. Η Ελλάδα έχει τελευταία διευρύνει τις σχέσεις της με το Ισραήλ, ενδυναμώνοντας τη συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών.

² Ήφαιστος Π., «Συμμαχίες και Αποτρεπτική Στρατηγική», www.ifestosedu.gr, 1999, <http://www.ifestosedu.gr/103DeterrenceStrategy.htm>

³ 'Turkey Cancels Air Force Drill Because of Israeli Participation', Hurriyet Daily News, 11 Οκτωβρίου 2009, Diplomacy Section in Efraim Inbar, The Deterioration in Israeli-Turkish Relations and its International Ramifications, The Begin Sadat Center for Strategic Studies, Bar-Ilan University, Mideast Security and Policy Studies No.89, Israel, 2011, σελ.4

Carol Migdalovitz, Israel's Blockade of Gaza, the Mavi Marmara Incident and Its Aftermath, Congressional Research Service, <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/R41275.pdf>, 2010.

Sabrina Tavernise, Michael Slackman, "Fatalities on Gaza Flotilla Said to Include U.S. Citizen," New York Times, 2010.

⁴ Τριμερής συνάντηση Ελλάδας – Ισραήλ – Κύπρου για ενεργειακά θέματα

<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&sni%5B524%5D=4444&locale=en-US&language=el-GR>

⁵ Συμφωνία για την ανταλλαγή και προστασία εμπιστευτικών πληροφοριών σχετικά με τους υδρογονάνθρακες οι οποίοι έχουν ανακαλυφθεί στο ερευνητικό τεμάχιο 12 της κυπριακής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) και στο εφαπτόμενο σε αυτό τεμάχιο Isha'i της ισραηλινής ΑΟΖ, υπογράφηκε σήμερα στη Λευκωσία από τον Αν. Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Εξωτερικών Πρέσβη κ. Τάσο Τζιωνή και τον Πρέσβη του Ισραήλ στην Κύπρο κ. Michael Harari. Οι διαπραγματεύσεις, οι οποίες οδήγησαν στην υπογραφή της εν λόγω Συμφωνίας, διεξήχθησαν μεταξύ των διαπραγματευτικών ομάδων των δύο πλευρών από τον Νοέμβριο 2013 μέχρι τον Ιανουάριο 2014. Ο σκοπός της ανταλλαγής των εν λόγω εμπιστευτικών πληροφοριών, είναι να υποβληθούν οι δυο Κυβερνήσεις να αξιολογήσουν την έκταση των ανακαλυφθέντων υδρογονανθράκων στο κάθε ένα από τα προαναφερθέντα ερευνητικά τεμάχια. Η Συμφωνία εντάσσεται στο πλαίσιο της εξωτερικής διάστασης της ενεργειακής πολιτικής της Κύπρου, η οποία μεταξύ άλλων προωθεί την αμοιβαίως επωφέλη συνεργασία με όλες τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου.

Η Τουρκία ανησυχεί για τις στρατηγικές συμμαχίες που έχουν διαμορφωθεί και διαμορφώνονται στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Η ίδια επιδιώκει να έχει μερίδιο στα οφέλη από την εκμετάλλευση των ενεργειακών κοιτασμάτων και θεωρεί επικίνδυνη την κρίση στη γειτονική Συρία, διότι ανοίγουν οι ασκοί του Αιόλου για τη δημιουργία ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους μέσα στην τουρκική επικράτεια, διαμελίζοντας το τουρκικό κράτος και επιφέροντας τεράστιο πλήγμα στην οικονομία και στην κοινωνία του, σε μια περίοδο διεθνούς οικονομικής κρίσης και πολιτικών ανακατατάξεων. Η Τουρκία, ωστόσο, αναδεικνύεται σε ισχυρό οικονομικό και πολιτικό "παίκτη" στην περιοχή των Βαλκανίων, της Μέσης Ανατολής και της Υπερκαυκασίας, όπου ως υπολογίσιμη δύναμη - μέλος του NATO και ανήκοντας στις 20 μεγαλύτερες οικονομίες του πλανήτη (G-20), ενώ εξακολουθεί να αποτελεί πόλο έλξης ξένων κεφαλαίων και άμεσων ξένων επενδύσεων. Το ισλαμικό κεφάλαιο εισρέει άφθονο στη γειτονική χώρα, αποτελώντας πηγή πλούτου και συσσώρευσης κεφαλαίου για τη νέα, δυναμική ισλαμική οικονομική τάξη. Οι Τούρκοι προσπαθούν να διατηρήσουν την οικονομική τους ανάπτυξη, έχοντας θέσει ως στόχο υψηλούς ρυθμούς παρόλο που και η Τουρκία επηρεάζεται από τη διεθνή οικονομική κρίση. Μια νέα ανάφλεξη στην πολύπαθη περιοχή της Μέσης Ανατολής με δυσάρεστες συνέπειες για την οικονομία της (σημαντική επιβράδυνση στο ρυθμό ανάπτυξής της) θα δημιουργούσε προβλήματα στα μεγαλεπήβολα σχέδια της τουρκικής ηγεσίας του Ταγίπ Ερντογάν⁶.

Τα γεγονότα του Τουρκικού Πραξικοπήματος στις 15 Ιουλίου 2016 είναι μεν ιστορικής σημασίας με πολλαπλές προεκτάσεις, ωστόσο είναι ακόμα πολύ πρόσφατα ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα.

Η Ρωσία έχει σαφώς μεγάλα συμφέροντα στην εν λόγω περιοχή και διαθέτει την πολιτική, οικονομική και στρατιωτική ισχύ, αν και για πολλούς τεχνολογικά ξεπερασμένη, για να τα υπερασπιστεί⁷. Η ρωσική ηγεσία υπό την καθοδήγηση του Βλαντιμίρ Πούτιν έχει σαφείς και αποκρυσταλλωμένους στρατηγικούς σχεδιασμούς⁸, έδειξε να προσαρμόζεται στα γεγονότα (αλλαγή στάσης προς Τουρκία), ενώ γεγονός παραμένει ότι η Ευρώπη εξαρτάται σε έντονο βαθμό ενεργειακά από τη Ρωσία⁹, με τις γνωστές συνέπειες. Η κρίση στη Συρία επηρεάζει τη Ρωσία, η οποία την στηρίζει ποικιλοτρόπως, λόγω αμοιβαίων συμφερόντων. Ισραήλ, Ρωσία, Τουρκία και Ιράν

⁶ Berbard Lewis, *The Emergence of Modern Turkey*, Oxford University Press, London, 1968 & D.A. Rustow, "Politics and Islam in Turkey 1930-1935" in R.N. Frye, ed., *Islam and the West*, The Hague, 1957

⁷ Ρωσικό Υπουργείο Άμυνας, <http://eng.mil.ru/en/structure/forces/type.htm>

⁸ Μαργαρίτου Κώστας, *Η Ευρασιατική Ένωση και η υψηλή στρατηγική της ρωσικής ομοσπονδίας*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2015

⁹ Russian gas games or well-oiled conflict? Energy security and the 2014 Ukraine crisis, Thijs Van de Graafa, Jeff D. Colganb, *Energy Research and Social Science*, 2017

έχουν ιδιαίτερα συμφέροντα στη Συρία και οι εξελίξεις στη χώρα αυτή τις αφορούν άμεσα, για οικονομικούς, πολιτικούς και γεωστρατηγικούς λόγους¹⁰.

Βέβαια και οι Η.Π.Α. διαδραματίζουν σημαντικότατο ρόλο στη Μέση Ανατολή, λόγω των τεράστιων πολιτικών και οικονομικών διασυνδέσεων που έχουν με το Ισραήλ και άλλες φίλια διακείμενες προς στις Η.Π.Α. χώρες στην ευρύτερη περιοχή, όπως π.χ. η Τουρκία. Οι κινήσεις και οι επιλογές των "παικτών" εξετάζονται προσεκτικά πριν γίνουν πράξη στην ευμετάβλητη τρέχουσα συγκυρία, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της κάθε στρατηγικής επιλογής ζυγίζονται και οι διαδικασίες λήψης στρατηγικών αποφάσεων περιπλέκονται ολοένα και περισσότερο σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο.

Η μεγάλη διεθνής σκακιέρα¹¹ έχει στηθεί και πάλι. Τα πιόνια και οι παίκτες, λιγότερο ή περισσότερο ισχυροί, άρχισαν να κινούνται. Οι συσχετισμοί δυνάμεων μεταβάλλονται ταχύτατα, οι συμμαχίες αλλάζουν, στερεότυπα ετών καταρρέουν. Τα συμφέροντα που συγκρούονται σφοδρά είναι τεράστια και ποικίλα. Η περίοδος που διανύουμε είναι όσο ποτέ μεταβατική και καθοριστική για το μέλλον, τόσο της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου όσο και της Ελλάδας ειδικότερα, η οποία βρίσκεται κυριολεκτικά στη μέση μιας οικονομικής και γεωστρατηγικής - γεωπολιτικής "χίμαιρας", στην οποία θα αντέξουν όσα κράτη έχουν μεγάλα αποθέματα ισχύος, καθώς και ικανές και αποφασιστικές ηγεσίες που εμπνέουν όραμα στους πολίτες τους.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην παρούσα διπλωματική εργασία είναι αυτή της περιπτωσιολογικής μελέτης μίας ολόκληρης περιοχής, η οποία συγκεντρώνει όλα τα στοιχεία αποσταθεροποίησης και αποτελεί μία διαχρονική βάση δεδομένων για τους μελετητές. Σύμφωνα με τον Stephen Van Evera, οι περιπτωσιολογικές έρευνες παρέχουν τρεις τρόπους για να ελεγχθούν οι θεωρίες: την ελεγχόμενη σύγκριση, τις διαδικασίες συμφωνίας – συνταύτισης και τη διερεύνηση της διαδικασίας. Στην παρούσα μελέτη επιλέγεται η διερεύνηση διαδικασίας κατά την οποία ο ερευνητής μελετά την αλυσίδα γεγονότων, ή τη διαδικασία λήψης απόφασης, μέσω της οποίας οι αρχικές συνθήκες της περίπτωσης μετατρέπονται σε αποτελέσματα της περίπτωσης. Ο σύνδεσμος αιτίας – αποτελέσματος που συνδέει την ανεξάρτητη μεταβλητή και την κατάληξη σπάει και χωρίζεται σε μικρότερα τμήματα, τότε ο ερευνητής αναζητά σε κάθε

¹⁰ Robin Yassin-Kassab and Leila Al-Shami, *Burning Country: Syrians in Revolution and War*, Pluto Press, 2016

¹¹ «[The Grand Chessboard](#)» Zbigniew Brzezinski 1997, Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας των Η.Π.Α. επί Προέδρου Κάρτερ (Δημοκρατικοί) και Διεθνολόγος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ.

τμήμα εμφανή στοιχεία¹². Συνεπώς, στόχος είναι η ανάλυση των εξελίξεων στην Ανατολική Μεσόγειο και σε ποιο βαθμό οι εξελίξεις αυτές θα συνεχίσουν να επηρεάζουν τρίτα κράτη στο μέλλον.

¹² Van Ever Stephen, Εισαγωγή στην Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2010

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Θεωρία Διεθνών Σχέσεων

ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

«...Τίποτα δεν είναι τόσο απαραίτητο ...όσο να καταλάβουν τα αίτια που βρίσκονται πίσω από τη γένεση και την εξέλιξη οποιασδήποτε σειράς γεγονότων...»
Θουκυδίδης.¹³

Άξονας της μελέτης αυτής είναι η ανασκόπηση της θεωρίας των διεθνών σχέσεων με εστίαση στη θεωρία του Ρεαλισμού και τις εκδοχές του.

Πατέρας της θεωρίας αυτής αναγνωρίζεται ο Θουκυδίδης, ο οποίος πρώτος επεσήμανε ότι οι ανθρωπολογικές οντότητες ενδιαφέρονται κυρίως για τη δική τους επιβίωση και ευημερία και για το λόγο αυτό στοχεύουν στην εξασφάλιση *ισχύος* για την επιδίωξη των σκοπών τους.¹⁴ Στο βιβλίο του «Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων», ο J.J. Mearsheimer αναφέρει: «... η ισχύς είναι το νόμισμα της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων και τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους γι' αυτή. Ο,τι είναι τα χρήματα για τα οικονομικά, είναι η ισχύς για τις Διεθνείς Σχέσεις...»¹⁵. Επιπρόσθετα, ο K. Waltz ορίζει την ισχύ στο έργο του «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής»¹⁶ ως το κύριο μέσο άσκησης πολιτικής σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα ως έλεγχο επί των πόρων π.χ. οικονομικών, στρατιωτικών (control over resources) καθώς αυτό που μετράει στον διακρατικό ανταγωνισμό είναι η συνολική ισχύς, αυτό δηλαδή που οι σύγχρονοι ρεαλιστές ονομάζουν «σκληρή ισχύς» (hard power).

¹³ Zagorin Perez, «Θουκυδίδης», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2006.

¹⁴ Σκουτερόπουλος Ν. Β., Θουκυδίδη Ιστορία, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2011

¹⁵ Mearsheimer J.J., «Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011, σελ. 41-41

Κοντογιώργης Γ., «Η Δημοκρατία ως Ελευθερία. Δημοκρατία και Αντιπροσώπευση.», Εκδόσεις Πατάκη, 2007, Αθήνα, σελ. 41-45

¹⁶ Waltz N. K., «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», Εκδόσεις Ποιότητα, 2011, σελ.17 Waltz N. K., «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011, σελ.21

Καταδεικνύεται έτσι ότι, τα κράτη ήδη από την Κλασική εποχή σκέφτονται και δρουν με όρους ισχύος και η προσέγγιση αυτή είναι απαραίτητη για να κατανοήσουμε πως λειτουργεί το άναρχο διεθνές σύστημα¹⁷, ώστε να συλλάβουμε τη μεγάλη εικόνα, αναδεικνύοντας το διαχρονικό ρόλο της επιδίωξης της ισχύος αλλά και του Ρεαλισμού ως θεωρία και προσέγγιση.

Μέσα από το έργο του Θουκυδίδη γίνεται αντιληπτό ότι τα κράτη και γενικότερα κάθε συλλογική οντότητα, βρίσκονται σε διαρκή και αέναο ανταγωνισμό μεταξύ τους, καθώς επιζητούν τόσο την ισχύ η οποία εξασφαλίζει την ασφάλεια, όσο και την ασφάλεια η οποία προϋποθέτει την ισχύ. Το ιδιοτελές συμφέρον και η επιθυμία για κυριαρχία, είναι στοιχεία τόσο της ανθρώπινης όσο και της κρατικής συμπεριφοράς.

Έτσι, εάν ο Θουκυδίδης ήταν αυτός που για πρώτη φορά μας εξήγησε γιατί τα κράτη οδηγούνται σε πόλεμο, την θεώρηση αυτή ακολούθησε ο επιθετικός ρεαλισμός του J.J. Mearsheimer, ο οποίος οικοδομώντας επάνω στον κλασικό ρεαλισμό του «πατέρα» Θουκυδίδη, αναπτύσσει μία πιο σύγχρονη θεώρηση για να ερμηνεύσει τους νέους συσχετισμούς δυνάμεων που αναδύονταν και καθόριζαν το διεθνές σύστημα της εποχής (σχέσεις Ρωσίας – Η.Π.Α. – Ε.Ε.), συγκροτώντας μία θεωρία για το πώς τα κράτη σκέφτονταν να αναρριχηθούν πάνω από τα υπόλοιπα και να επικρατήσουν¹⁸.

Ο J.J. Mearsheimer στο ίδιο έργο του δημιουργεί μία θεωρία πολέμου με διαχρονικό χαρακτήρα, που εξηγεί τον τρόπο σκέψης και δράσης των εκάστοτε Μεγάλων Δυνάμεων.

Ο καθηγητής Α. Πλατιάς στην εισαγωγή της ελληνικής έκδοσης του βιβλίου του Κ. Waltz «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής»¹⁹ αναφέρει ότι: «...για να μπορέσουν να επιβιώσουν τα κράτη σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα είναι αναγκασμένα να αναζητήσουν την ισχύ. Η ισχύς, όμως, σύμφωνα με τον Κ. Waltz δεν είναι αυτοσκοπός αλλά μέσο άσκησης πολιτικής... Τα κράτη σπανίως έχουν την πολυτέλεια να θέσουν ως σκοπό τους την μεγιστοποίηση της ισχύος.»

Η θεωρία του ρεαλισμού κρίνεται ως απαραίτητη και καταλληλότερη να εξηγήσει την έλλειψη ασφάλειας και τους παράγοντες αποσταθεροποίησης στην περιοχή της Ν.Α. Μεσογείου. Ουσιαστικά ο επιθετικός ρεαλισμός που εισάγει ο J. J. Mearsheimer, μας περιγράφει το πώς η περιφερειακή ηγεμονία γίνεται για τα κράτη, ή τους δρώντες

¹⁷ Bull Hedley, «Η Άναρχη Κοινωνία. Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική.» , Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2009.

¹⁸ Mearsheimer J. J., «Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011, Κεφ. 9 & 10

¹⁹ Waltz N. K., «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011, σελ.17

γενικότερα, ένας αγώνας δρόμου χωρίς κανόνες, αφυπνίζοντας τα αντανακλαστικά της γεωπολιτικής κυριαρχίας.

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι το Διεθνές Δίκαιο που ισχύει σε κάθε χρονική περίοδο γίνεται όπλο στα χέρια του ισχυρού για τους Ρεαλιστές, οι οποίοι θα εκμεταλλευτούν κάθε ευκαιρία για μεγιστοποίηση της ισχύος τους. Τα Διεθνή Καθεστώτα, τα οποία θεωρητικά ελέγχουν την κρατική συμπεριφορά, μη μπορώντας τελικά να ελέγξουν εξ' ολοκλήρου τη δράση των κρατών – κυρίως των ισχυρών -, συχνά είναι κατώτερα των περιστάσεων και τα γεγονότα τα ξεπερνούν, περιορίζοντας το πόλο τους σε αυτόν του παρατηρητή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Πολλοί οι παίχτες στην περιοχή της Μέση Ανατολής

Η κατάσταση στη Μέση Ανατολή μοιάζει να είναι πιο περίπλοκη από ποτέ. Οι δυτικές χώρες παρακολουθούν τους πληθυσμούς της περιοχής να αλληλοσπαράζονται, με την «ευλογία» τους και πολλές φορές με την ανάμειξή τους. Πλέον υπάρχουν πολλοί δρώντες στην περιοχή και έχει χαθεί ο έλεγχος ως προς πόσα και ποια είναι τα αντιμαχόμενα μέτωπα. Η περιοχή αποτελεί μέρος της γεωπολιτικού ανταγωνισμού του Ιράν, της Συρίας, της Τουρκίας, της Αίγυπτου, του Ισραήλ, του Ιράκ, του Λιβάνου, χωρίς να αγνοείται και ο ρόλος της Σαουδικής Αραβίας. Το Ισλαμικό Κράτος ευνοούσε κυβερνήσεις και συμφέροντα, ωστόσο μην έχοντας σαφή στρατηγική και δρώντας ανορθολογικά, έχει σαν αποτέλεσμα να αποτελεί απειλή προς πάσα κατεύθυνση. Χαρακτηριστικό της ρευστότητας και της αλλαγής των δεδομένων στην περιοχή αποτελεί το γεγονός για παράδειγμα, πως οι σημαντικότερες μάχες δίνονται ανάμεσα στους μαχητές του ISIS και σε Κούρδους ενόπλους²⁰.

Οι περισσότερες από αυτές τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, έχουν αυξήσει κατά πολύ τις στρατιωτικές τους δαπάνες τα τελευταία δύο χρόνια -εξαιρουμένων της Ελλάδας και της Κύπρου όπου αυτές έχουν μειωθεί ένεκα οικονομικής κρίσης- κάτι που αντανάκλα συνθήκες πιθανής σύγκρουσης και αυξανόμενης ανασφάλειας στην περιοχή. Τις μεγαλύτερες στρατιωτικές δαπάνες παρουσιάζουν η Σαουδική Αραβία με \$48.5 δισ., το Ιράν, \$23.9 δισ., το Ισραήλ, \$16.3 δισ., το Ιράκ με \$14.7 και η Τουρκία με \$14.5 δισ. Στην Ελλάδα, την Αίγυπτο και την Κύπρο υπήρξαν σημαντικές μειώσεις. Οι στρατιωτικές τους δαπάνες ανέρχονται στα \$6.02 δισ., στα \$4.2 δισ. και στα \$258 εκ. αντίστοιχα.²¹

Η Τουρκία ξεχωρίζει όσον αφορά τις ναυτικές της δυνάμεις, οι οποίες έχουν περαιτέρω ενισχυθεί. Η Ελλάδα παραδοσιακά κυριαρχεί στην περιοχή της Μεσογείου, ωστόσο από πλευρά προβολής ισχύος δεν βρίσκεται στα επίπεδα των ΗΠΑ, οι οποίες μέσω του δου στόλου και των διευκολύνσεων που τυγχάνουν από συμμάχους τους

²⁰ Παπασωτηρίου Χ., «Ο ISIS χτυπά την Ευρώπη διότι χάνει τον πόλεμο σε Ιράκ – Συρία», Συνέντευξη στην εφ. Αυγή, 22 Νοεμβρίου 2015

²¹ Στοιχεία από το αμερικανικό Πεντάγωνο, United States Department of Defense , (www.defense.gov)

στην περιοχή κυριαρχούν στη θάλασσα αυτή. Επίσης, αξιοσημείωτη είναι η αυξημένη παρουσία σκαφών του NATO αλλά και του ρωσικού στόλου στην περιοχή²².

Η Συρία, στην οποία επικεντρώνεται το διεθνές ενδιαφέρον και η οποία αποτελεί το αντικείμενο γεωπολιτικού ανταγωνισμού των ανωτέρω δυνάμεων, ενώ διαθέτει υπολογίσιμες στρατιωτικές ικανότητες, ωστόσο πέραν του ότι είναι εξαιρετικά ευάλωτη και ασταθής ένεκα του εμφυλίου πολέμου μεταξύ καθεστωτικών και αντικαθεστωτικών, αυτές δεν μπορούν να συγκριθούν με εκείνες που διαθέτουν ή μπορούν να εξασφαλίσουν οι ΗΠΑ στην περιοχή. Το συριακό καθεστώς είναι ιδιαίτερα αδύναμο, όσον αφορά την αντιαεροπορική του άμυνα, για να αντιμετωπίσει πιθανά στρατιωτικά πλήγματα από τις ναυτικές δυνάμεις που διαθέτουν ή οικοδομούν οι ΗΠΑ, συνεπικουρούμενοι από συμμάχους τους στην περιοχή. Η συμφωνία για καταστροφή του χημικού οπλοστασίου²³ της Συρίας μετά από ρωσική παρέμβαση, έχει ακυρώσει την πρόθεση της Αμερικανικής Διοίκησης για στρατιωτική δράση κατά του συριακού καθεστώτος αλλά το ενδεχόμενο αυτό – παρά τους προβληματισμούς που υπάρχουν - δεν μπορεί οριστικά να αποκλεισθεί.

Οποιαδήποτε σημαντική κλιμάκωση της στρατιωτικής σύγκρουσης που οδηγεί στην ανατροπή των εσωτερικών ισορροπιών στη Συρία υπέρ της μιας ή της άλλης πλευράς των αντιπάλων, στις οποίες εμπλέκονται και μη – κρατικοί δρώντες, που δρουν στην περιοχή, θα έχει επιδράσεις σε ολόκληρη την Ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Ήδη τις συνέπειες της κρίσης στη Συρία της υφίσταται ο Λίβανος, που εν δυνάμει αποτελεί το πιο άμεσο πεδίο επέκτασης της σύγκρουσης.

Τέλος, όσον αφορά τη Ρωσία, ο Αλεξάντερ Ντούγκιν²⁴, Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Κρατικό Πανεπιστήμιο της Μόσχας και εξ απορρήτων σύμβουλος του Ρώσου Προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν σε θέματα Γεωπολιτικής και Εξωτερικής Πολιτικής, βλέπει τη μετάλλαξη της Ρωσίας σε Ευρασιατική Ένωση που θα εκτείνεται μέχρι τον Καύκασο και την Κεντρική Ευρώπη αναβιώνοντας την παλαιά Σοβιετική Αυτοκρατορία, γεγονός που θα την αναδείκνυε στον σημαντικότερο, εν δυνάμει, αντίπαλο των Η.Π.Α. σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα όπως δηλώνει ξεκάθαρα και η έκδοση του Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών Stratfor των Η.Π.Α.²⁵

²² NATO, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49198.htm

²³ Removal and Destruction of Syrian Chemical Weapons, Organization for The Prohibition of Chemical Weapons, https://www.armscontrol.org/files/Panel2.1_Anelli_TuckerConference.pdf

²⁴ Ντούγκιν Α., Συνέντευξη στο τηλεοπτικό κανάλι 3sat, <https://www.youtube.com/watch?v=5-J9N6OdpHk>

²⁵ Stratfor geopolitical, intelligence, economic, political and military analysis. (<https://www.stratfor.com>)

Κάτι αντίστοιχο, αλλά από το στρατόπεδο των Η.Π.Α. πρέσβευε άλλωστε και ο Zbigniew Brzezinski Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας των Η.Π.Α. επί Προέδρου Κάρτερ και Διεθνολόγος Καθηγητής στο Χάρβαρντ στο βιβλίο του «The Grand Chessboard» το 1997 όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα. Ο καθηγητής και στρατηγιστής θεωρούσε ότι η Ευρασία λόγω της εδαφικής της έκτασης, του πληθυσμού της, των φυσικών της πόρων και της οικονομικής της δραστηριότητας αποτελούσε εν δυνάμει απειλή - οικονομική και στρατιωτική - για την πρωτοκαθεδρία των Η.Π.Α. Επομένως, θα έπρεπε πάση θυσία να αποτραπεί η συνεργασία των χωρών.

Θεωρητικά ένας τέτοιος ανταγωνισμός δεν θα τελειώσει στο πεδίο της μάχης, αλλά δια μέσου ειρηνευτικών συνομιλιών, καθώς, δεν πρόκειται για μία συνήθη πολεμική σύρραξη με συγκεκριμένους στόχους. Για το λόγο αυτό είναι πολύ σημαντικό να γίνονται βήματα σε διπλωματικό επίπεδο ώστε να αρχίσει να ξεκαθαρίζει η κατάσταση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Αραβική Άνοιξη

Ανέκαθεν, η περιοχή της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής αποτελούσαν έναν σημαντικό περιφερειακό αποσταθεροποιητικό παράγοντα, γεγονός που οφείλεται εν πολλοίς στο πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό υπόβαθρο της ευρύτερης περιοχής και των κυβερνήσεων των χωρών που την απαρτίζουν. Συμπτώματα τα οποία κυριαρχούν στις χώρες αυτές, όπως θρησκευτικός εξτρεμισμός, χαμηλό επίπεδο διαβίωσης, τρομοκρατία, αποτελούσαν διαχρονικά πρόσφορο έδαφος για συνθήκες κοινωνικοπολιτικής αστάθειας.

Οι παραπάνω συνθήκες δεν επέτρεψαν στις χώρες της ΝΑ Μεσογείου να μεταβούν ομαλά στη νέα εποχή, με αποτέλεσμα οι χώρες αυτές συνεχίζουν να δημιουργούν ζητήματα με πολλαπλές επιπτώσεις για την περιοχή και προεκτάσεις οι οποίες έχουν άμεσο αντίκτυπο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Συγκεκριμένα για την Ευρωπαϊκή Ένωση, αυτή η έλλειψη σταθερότητας μεταφράζεται σε ζητήματα ανασφάλειας, όπως: αθρόες μεταναστευτικές ροές, οργανωμένο έγκλημα, τρομοκρατία και ενεργειακή «αβεβαιότητα», δεδομένου ότι οι χώρες αυτές αποτελούν βασικό ενεργειακό προμηθευτή της Ευρώπης, παρόλο που η αγορά αυτή σε μεγάλο βαθμό μονοπωλείται από τη Ρωσία.

Το κοινωνικοπολιτικό υπόβαθρο στη συγκεκριμένη περιοχή δεν ευνοεί ιδιαίτερα τη δημοκρατική μετάβαση των χωρών²⁶. Αγκυλώσεις όπως: αποικιοκρατικό παρελθόν, πολιτικές παρεμβάσεις από τη Δύση κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο εσωτερική αστάθεια και αυταρχικά πολιτικά καθεστώτα οδηγούν σε ένα ξεκάθαρο έλλειμμα ασφάλειας στη Μεσόγειο, πράγμα το οποίο ενισχύεται ακόμα περισσότερο από την ελλιπή οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών, η οποία ωστόσο τελευταία κατάφερε να οργανωθεί και να εκφραστεί πιο συλλογικά δημιουργώντας ένα ρεύμα που έγινε γνωστό με την ονομασία «Αραβική Άνοιξη».

²⁶ Hague R. & Harrop M., Συγκριτική Πολιτική και Διακυβέρνηση, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2011, σελ. 191-202

3.1. Αραβική «καταστολή»

Το 2011 διαδηλωτές σε όλο τον αραβικό κόσμο βγήκαν στους δρόμους, ζητώντας ελευθερίες, ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, μεταρρυθμίσεις και κοινωνική δικαιοσύνη, αγαθά που εδώ και δεκαετίες είναι δεδομένα στη Δύση, ασκώντας πίεση στους ηγέτες τους να θέσουν ένα τέλος στην ανελευθερία και την καταπίεση.

Πολλοί είχαν εναποθέσει τις ελπίδες τους στο γεγονός ότι οι εξεγέρσεις σε μεγάλο μέρος του Αραβικού κόσμου θα έφερναν στα αλήθεια πολιτικές μεταρρυθμίσεις και κοινωνική δικαιοσύνη. Η πραγματικότητα όμως τους διέψευσε και είχε ως αποτέλεσμα τη βίαιη καταστολή των ανθρώπων που τόλμησαν να μιλήσουν για μια πιο δίκαιη, πιο ανοικτή κοινωνία²⁷.

Πέντε χρόνια πριν, η Μέση Ανατολή και η Βόρεια Αφρική βυθίστηκαν σε ένα άνευ προηγουμένου ξέσπασμα λαϊκών διαμαρτυριών και αξιώσεων για μεταρρυθμίσεις. Η «Αραβική Άνοιξη» όπως ονομάστηκε, ξεκίνησε στη Τυνησία και εντός μερικών εβδομάδων εξαπλώθηκε στην Αίγυπτο, την Υεμένη, το Μπαχρέιν, τη Λιβύη και τη Συρία.

Αυταρχικοί ηγέτες που παρέμεναν για χρόνια στην εξουσία καθαιρέθηκαν, συμπεριλαμβανομένων του Hosni Mubarak στην Αίγυπτο και του Zine el-Abidine Ben Ali στην Τυνησία. Πολλοί ήλπιζαν ότι μετά τα γεγονότα αυτά θα λάμβαναν την εξουσία καινούργιες κυβερνήσεις, οι οποίες θα πετύχαιναν να θεμελιώσουν κοινωνική δικαιοσύνη, Συντάγματα μέσω πολιτικών μεταρρυθμίσεων και μία πιο δίκαιη και ανοικτή κοινωνία.

Πέντε χρόνια αργότερα, τα ανθρώπινα δικαιώματα σε ολόκληρη την περιοχή γίνονται στόχος επίθεσης. Εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι, πολλοί από αυτούς παιδιά, έχουν σκοτωθεί κατά τη διάρκεια ένοπλων συγκρούσεων που συνεχίζουν να μαίνονται στη Συρία, τη Λιβύη και την Υεμένη. Η Συριακή σύγκρουση έχει δημιουργήσει τη μεγαλύτερη προσφυγική κρίση²⁸ του 21^{ου} αιώνα.

Στη Συρία, την Αίγυπτο, το Μπαχρέιν και σε άλλες χώρες, οι κυβερνήσεις επιτίθενται στην ελευθερία του λόγου φυλακίζοντας ακτιβιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πολιτικούς αντιπάλους και επικριτές, συχνά στο όνομα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Επιπλέον, λίγοι έχουν προσαχθεί ενώπιον της

²⁷ Amnesty International, "Arab Spring: five years on", <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2016/01/arab-spring-five-years-on/>

²⁸ Amnesty International, "Syria: The worst humanitarian crisis of our time", <https://www.amnesty.org.nz/syria-worst-humanitarian-crisis-our-time>

δικαιοσύνης για τη βία, τις δολοφονίες και τους βασανισμούς που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια και μετά τις διαδηλώσεις του 2011.

3.2. Μετά την «Αραβική Άνοιξη»

Το μόνο σχετικά επιτυχημένο παράδειγμα χώρας με ένα καινούργιο σύνταγμα και μία κάποια δικαιοσύνη είναι η Τυνησία²⁹. Όμως, τα ανθρώπινα δικαιώματα δέχονται ακόμα επίθεση, και η χώρα χρειάζεται σαφώς περισσότερες μεταρρυθμίσεις. Στην Αίγυπτο³⁰ ειρηνικοί ακτιβιστές, δημοσιογράφοι, επικριτές της κυβέρνησης και πολλοί ακόμα παραμένουν στη φυλακή. Τα βασανιστήρια και άλλες μορφές κακομεταχείρισης είναι ευρύτατα διαδεδομένα. Εκατοντάδες έχουν καταδικαστεί σε θάνατο και δεκάδες χιλιάδες έχουν φυλακιστεί επειδή διαδήλωναν ή λόγω των υποτιθέμενων δεσμών τους με την πολιτική αντιπολίτευση. Στο Μπαχρέϊν³¹ τα πράγματα είναι χειρότερα, με τις αρχές να φιμώνουν αντιφρονούντες χρησιμοποιώντας άσκοπη βία, συλλαμβάνοντας και φυλακίζοντας διαδηλωτές και πολιτικούς ηγέτες της αντιπολίτευσης, και βασανίζοντας κρατούμενους. Στη Λιβύη³² εξακολουθούν να μαίνονται πολλές ένοπλες συγκρούσεις σε ολόκληρη αυτήν τη βαθιά διχασμένη χώρα.

Όλες οι πλευρές έχουν διαπράξει εγκλήματα πολέμου και σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στη Συρία έλαβαν και εξακολουθούν να λαμβάνουν χώρα η πιο αιματηρές ένοπλες συγκρούσεις της περιοχής, που προέκυψαν σε απάντηση της βίαιης καταστολής μαζικών διαδηλώσεων από την κυβέρνηση του Bashar al-Assad. Ειδεχθή εγκλήματα διαπράττονται σε μαζική κλίμακα και ο μισός

²⁹ Signé L & Smida R., "The Army's Decision to Repress: A Turning Point in Tunisia's Regime Change", Stanford, 2014, https://cddrl.fsi.stanford.edu/sites/default/files/Landry_Final.pdf

Paciello M. C., "Tunisia: Changes and Challenges of Political Transition", MedPro, 2011, <https://www.files.ethz.ch/isn/129844/MEDPRO%20TR%20No%203%20Paciello%20on%20Tunisia.pdf>

³⁰ Stacher J., "Year four in Egypt: Regime change and resistance. On the current state of Egypt's fraught political landscape.", Stanford University Press Blog, 2014 <http://stanfordpress.typepad.com/blog/2014/01/year-four-in-egypt-regime-change-and-resistance.html>

³¹ Mabon S., The Battle for Bahrain: Iranian-Saudi Rivalry, Middle East Policy Council, 2012, <http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/battle-bahrain-iranian-saudi-rivalry?print>

³² Bhardwaj M., "Development of Conflict in Arab Spring Libya and Syria: From Revolution to Civil War", 2012, http://www.operationspaix.net/data/document/7367~v~development_of_conflict_in_arab_spring_libya_and_syria_from_revolution_to_civil_war.pdf

Fitzgerald S., "Military Intervention In Libya: Humanitarian Assistance Or Inevitable Regime Change? An Analysis Of Signaling Strategy", Massachusetts Institute Of Technology Department Of Political Science, 2011

πληθυσμός έχει εκτοπισθεί, προκαλώντας ένα τεράστιο προσφυγικό κύμα με πολλαπλές συνέπειες και προεκτάσεις. Στην Υεμένη³³ οι αεροπορικές επιδρομές υπό την ηγεσία της Σαουδικής Αραβίας και των συμμάχων και οι βομβαρδισμοί από τις δυνάμεις των Huthi έχουν σκοτώσει περισσότερους από 2,500 πολίτες. Κάποιες από αυτές τις επιθέσεις ισοδυναμούν με εγκλήματα πολέμου.

3.3. Οι «Μεγάλες Δυνάμεις»

Ένα εξίσου μεγάλο μερίδιο ευθύνης ανήκει στις μεγάλες δυνάμεις της Δύσης, εξαιρουμένης, ως έναν βαθμό, της Γερμανίας, που επέδειξε την πιο σώφρονα πολιτική μεταξύ των συμμάχων της. Στις πρώτες εβδομάδες της «Αραβικής Άνοιξης», η Δύση, και κυρίως οι ΗΠΑ, έδειξαν τη στήριξη τους στα απολυταρχικά καθεστώτα της Τυνησίας και της Αιγύπτου, καθώς τα θεώρησαν μεμονωμένα περαστικά που θα ξεφούσκωναν γρήγορα. Στη συνέχεια, άλλαξαν απότομα στρατόπεδο, ποντάροντας στο πολιτικό και ένοπλο Ισλάμ για να ανατρέψουν τον απρόβλεπτο Καντάφι και τον μη ελεγχόμενο Άσαντ, στο πλευρό της Τουρκίας του νέο-Ισλαμιστή Ερντογάν, με στόχο να εξοστρακίσουν τους Ρώσους από τα μόνα στηρίγματά τους στην περιοχή. Η απρόβλεπτη γιγάντωση του Ισλαμικού Κράτους, το προσφυγικό κύμα που επήλθε από τον Συριακό εμφύλιο και η δυναμική επέμβαση της Ρωσίας ήταν η «Νέμεσις» αυτής της πολιτικής που στερούσαν μακροπρόθεσμης στρατηγικής.

Όλοι οι ρεαλιστικά σκεπτόμενοι παράγοντες αναγνωρίζουν ότι δεν υπάρχει στρατιωτική απάντηση στο ζήτημα της Συρίας και στο φαινόμενο του Ισλαμικού Κράτους, παρά μόνον πολιτική λύση με τη συνδρομή της Ρωσίας και του Ιράν. Όμως από πλευράς Αμερικανικής ηγεσίας ανησυχίες προκαλούν οι δηλώσεις του Πενταγώνου περί ανοίγματος νέου πολεμικού μετώπου, με μια νέα στρατιωτική επέμβαση των ΗΠΑ στη Λιβύη.

Ενώ λοιπόν θα έπρεπε να γιορτάζεται στις περισσότερες χώρες η πέμπτη επέτειος της «Αραβικής Άνοιξης»³⁴, ωστόσο για παράδειγμα στην Αίγυπτο, η πυκνή ατμόσφαιρα φόβου στο Κάιρο, την Αλεξάνδρεια και τα άλλα αστικά κέντρα μόνο γιορτή δεν θύμιζε. Εκατοντάδες δυνάμει «ταραχοποιοί» συνελήφθησαν στη διάρκεια αστυνομικών επιδρομών σε περίπου 5.000 σπίτια και πολιτιστικές λέσχες. Η θρυλική

³³ European Parliament, “Yemen in Crisis: What role for the EU?”, Directorate – General for External Policies – Policy Department, 2015

³⁴ «Αραβική Άνοιξη, Πέντε Χρόνια Μετά», Έκθεση Διεθνούς Αμνηστίας, <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/20191/araviki-anoixi-pente-hronia-meta>

πλατεία Ταχρίρ είχε «καταληφθεί» προληπτικά, ήδη εννέα ημέρες πριν, από δυνάμεις του στρατού. Οι όποιες προσπάθειες να οργανωθούν διαδηλώσεις διαλύθηκαν βίαια από τις δυνάμεις καταστολής του απόστρατου στρατηγού και προέδρου της Αιγύπτου Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίσι. Γύρω από την πλατεία-σύμβολο όλα τα καταστήματα ήταν κλειστά και οι δρόμοι αποκλεισμένοι. Υπολογίζεται ότι περίπου 1.000 άνθρωποι έχουν δολοφονηθεί και 40.000 έχουν συλληφθεί από το καλοκαίρι του 2013, οπότε στρατιωτικό κίνημα υπό την καθοδήγηση του Σίσι ανέτρεψε τον προερχόμενο από τους Αδελφούς Μουσουλμάνους Μοχάμεντ Μόρσι, τον πρώτο δημοκρατικά εκλεγμένο πρόεδρο της Αιγύπτου.

Η Τυνησία, όπου και ξεκίνησε η αλυσιδωτή εξέγερση, αποτελεί μια φωτεινή εξαίρεση, η νεοσύστατη δημοκρατία φαίνεται να περνάει το «crash test» της μεταβατικής περιόδου, αν και έχει πολύ δρόμο ακόμα.

Ο απολογισμός της «Αραβικής Άνοιξης» είναι απογοητευτικός. Αίγυπτος και Μπαχρέιν οπισθοδρόμησαν σε μια χειρότερη από την πρότερη κατάσταση. Λιβύη και Υεμένη αποτελούν πλέον κράτη-φαντάσματα, στο έλεος συγκρούσεων αλληλοσπαρασσόμενων φατριών. Όσο για τη Συρία, η οποία αποτελούσε μέχρι χθες μία απολύτως κοσμική χώρα αρκετά σημαντική λόγω της σταθερότητάς της στην καρδιά της Μέσης Ανατολής, βρίσκεται στο χείλος της διάλυσης, ύστερα από πέντε χρόνια τρομερού εμφυλίου πολέμου που της έχει στοιχίσει σε ανυπολόγιστους νεκρούς, εκατομμύρια πρόσφυγες και μία εκτός προηγούμενου αποστεθεροποίηση ολόκληρης της περιοχής, η οποία έφτασε πλέον να επηρεάζει άμεσα και την Ευρωπαϊκή Ένωση λόγω του μεγαλύτερου προσφυγικού κύματος που έχει δεχθεί στους κόλπους της, αλλά και λόγω του φαινομένου των μεικτών μεταναστευτικών ροών που συνδέονται με πρόσφατα τρομοκρατικά χτυπήματα σε πολλές Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες.

Μεγάλο μέρος των ιστορικών ευθυνών πέφτει και στους ώμους των αραβικών ελίτ, οι οποίες, για άλλη μία φορά, συνέθλιψαν τις ελπίδες των λαών τους στις συμπληγάδες της στρατοκρατίας και της θεοκρατίας. Στη Συρία, ο Ασαντ άνοιξε «τις πύλες της κόλασης» με την ωμή καταστολή μιας αρχικά ειρηνικής, δημοκρατικής εξέγερσης, βοηθώντας άθελά του στην «απαγωγή» της από τον ισλαμικό εξτρεμισμό. Στην Αίγυπτο, οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι διέσπασαν το στρατόπεδο της αντιπολίτευσης, προωθώντας τον εξισλαμισμό της χώρας, πράγμα που έδωσε στον Σίσι και στους στρατιωτικούς τη δυνατότητα αρχικά να μείνουν στο παιχνίδι και στη συνέχεια να μονοπωλήσουν την εξουσία. Αλλά και η δημοκρατική αντιπολίτευση

στήριξε το πραξικόπημα του Σίσι, θύμα του οποίου θα γινόταν σύντομα και η ίδια, ακόμη και στις πιο μετριοπαθείς εκδοχές της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Τρομοκρατία

Αν και η τρομοκρατία αποτελεί πλέον σημαντικό όρο στο λεξιλόγιο της πολιτικής, δεν είναι δυνατόν ωστόσο να προσδιοριστεί με έναν κοινά αποδεκτό ορισμό. Η Μ. Μπόση αναφέρει : «...η τρομοκρατία με τους τρόπους και τις μεθόδους που έχει εμφανισθεί, δεν έχει ενταχθεί σε ένα ικανοποιητικό ερμηνευτικό πλαίσιο που θα αποκωδικοποιούσε τις εκφάνσεις της, ή θα οριοθετούσε τη δράση της...»³⁵, ενώ ο Alex P. Smith³⁶ ανέφερε χαρακτηριστικά ότι «...οι ακαδημαϊκοί έχουν χύσει τόσο μελάνι όσο αίμα έχει χυθεί από τις πράξεις των τρομοκρατών, όμως ακόμα δεν υπάρχει ένας συναινετικός ορισμός...». Σύμφωνα με έναν ακόμα ορισμό, αυτόν του Walter Laqueur, ο οποίος αναφέρεται στο βιβλίο «The Age of Terrorism»³⁷, «...η τρομοκρατία συνιστά την παράνομη χρήση βίας για την εκπλήρωση ενός πολιτικού σκοπού όταν στοχεύει σε αθώο πληθυσμό...»

Το φαινόμενο της τρομοκρατίας παρουσιάζεται με τις μορφές της κρατικής τρομοκρατίας, αλλά και αυτής που στρέφεται ενάντια στο κράτος. Η κρατική τρομοκρατία θα μπορούσε να οριστεί ως η πολιτική ενός αυταρχικού κράτους (ή δρώντα, σε περιπτώσεις “μορφωμάτων” όπως το Ισλαμικό Κράτος) που κυβερνά με τη χρήση του τρόμου και της αυθαίρετης βίας, διαδίδοντας και τελικά υιοθετώντας την υποταγή μέσω του φόβου και της διαρκούς ενοχής. Η κρατική τρομοκρατία ασκείται με απόφαση της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας, αλλά και μέσω συγκεκριμένων θεσμών, δομών και μηχανισμών, θεωρείται δε «νομιμοποιημένη» αφού ασκείται από ένα καθεστώς που ανήλθε «νόμιμα» στην εξουσία με «λαϊκή βούληση».³⁸

Η πραγματική ουσία της τρομοκρατίας, ουσιαστικά, είναι η διάδοση τρόμου μέσω της άσκησης βίας κατά ανθρώπων και πραγμάτων για την επίτευξη πολιτικών ή ηθικών στόχων.

³⁵ Μ. Μπόση, « Περί ορισμού της τρομοκρατίας », Εκδ. Τραυλός, 2000.

³⁶ Schmid P. A., “Typologies of Terrorism and Political Violence”, The Routledge Handbook of Terrorism Research, 2015

³⁷ Walter Laqueur, “The Age of Terrorism”, Little Brown and Company, 1987

³⁸ Για την κρατική τρομοκρατία έχει γράψει σχετικά ο Α. Λοβέρδος, «Για την τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα », Α.Π.Θ., Νομικό Τμήμα, 1985-1986.

4.1. Η γέννηση του ISIS

Η περιοχή της Μέσης Ανατολής ήταν ανέκαθεν θύλακας αποσταθεροποίησης. Αυτό διαχρονικά οφείλεται στις γεωγραφικές διεκδικήσεις από όλες τις χώρες που συνθέτουν την περιοχή αυτή, τα κράτη - φαντάσματα που ζητούν έδαφος, αλλά και στην εξωτερική ανάμιξη της Δύσης - ΗΠΑ και Ευρώπης.³⁹

Το σκηνικό συμπληρωνόταν από τις θρησκευτικές μειονότητες και τη ριζοσπαστικοποίηση μιας μεγάλης μερίδας πολιτών που προσπαθούσε με οποιοδήποτε μέσο να επιβληθεί, ακόμη κι αν αυτό το μέσο ήταν η τρομοκρατία.

Τα κράτη της Δύσης αντιλαμβάνονται ότι έχουν να κάνουν με έναν εχθρό, ο οποίος δεν έχει συμβατική μορφή και αποτελεί ασύμμετρη απειλή προερχόμενη από μη ορθολογικούς δρώντες, άρα θα απαιτείται ιδιαίτερη δυσκολία στην αντιμετώπιση του, καθότι δεν υπάρχει διακριτός, κρατικός δρών αλλά μυριάδα ομάδων και δικτύων με ασαφή και μεταβαλλόμενη κρατική και ιδιωτική υποστήριξη από ορισμένα Ισλαμικά καθεστώτα αναλόγως των εξελίξεων.

Η βασική επιδίωξη και ο κύριος στόχος των Τζιχαντιστών⁴⁰ είναι να αποχωρήσουν οι Δυτικές χώρες από τα εδάφη που οι ίδιοι ελέγχουν (π.χ. το Ισλαμικό κράτος Ιράκ/Συρίας). Σε δεύτερη φάση να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις αυτές ώστε σταδιακά έλθουν υπό τον έλεγχό τους οι Δυτικά-ελεγχόμενες Μοναρχίες και τα πολιτικά συστήματα στη Μέση Ανατολή. Αυτό θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνο εάν η Δύση φοβούμενη περαιτέρω επιθέσεις στο έδαφος της, ενδώσει και αποχωρήσει. Ταυτοχρόνως, ευελπιστούν ότι ο Δυτικός τρόπος ζωής βαθμιαία παρακμάζει και σε συνδυασμό με δημογραφικούς λόγους, θα υπάρξει μια όσο το δυνατόν πιο ειρηνική μετάβαση στο δικό τους πολιτισμικό πρότυπο.

Μαχητές και τρομοκράτες είναι φονταμενταλιστές (ή ριζοσπαστικοποιημένοι). Φανατίζονται μέσα από μια διαδικασία «πλύσης εγκεφάλου» που βασίζεται σε αρχέτυπα και νόρμες της Ισλαμικής θρησκείας τα οποία υποχρεούνται να μελετούν

³⁹ Ο Noam Chomsky στο βιβλίο του με τίτλο «Η κουλτούρα της τρομοκρατίας» υποστηρίζει ότι η επεκτατικές πολιτικές της Δύσης διαχρονικά συνετέλεσαν στην ανάπτυξη εχθρικού κλίματος στις χώρες της Μέσης Ανατολής και τη ριζοσπαστικοποίηση μεγάλου μέρους του λαού τους.

⁴⁰ Zachary Laub, "The Islamic State", 2016, <http://www.cfr.org/iraq/islamic-state/p14811>

& Audrey Kurth Cronin, "ISIS Is Not a Terrorist Group"

<https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/isis-not-terrorist-group>

αποκλειστικά έως ότου τους γίνει τρόπος ζωής⁴¹. Οι καθοδηγητές των δραστών και τα εκτελεστικά στελέχη δεν προσβλέπουν αρχικά στις πράξεις και στα αποτελέσματα τους αυτά καθαυτά, αλλά στη δημιουργία "κινηματικής-συναισθηματικής" δράσης που θα κινητοποιεί διαρκώς και νέους μαχητές.

Η βασική τους δράση είναι κυρίως σε χώρους όπου σαφέστατα ενυπάρχουν ήδη ευρύτατες μάζες Μουσουλμάνων, ακόμα και δεύτερης ή τρίτης γενιάς για τις Δυτικές χώρες, και με τον τρόπο αυτό τους προσφέρεται και η ανάλογη κάλυψη καθώς στους χώρους αυτούς η παρουσία τους δεν προκαλεί ιδιαίτερη σημασία.

Το όλο σκεπτικό τους βασίζεται στον λεγόμενο «Ανατολικό τρόπο πολέμου»⁴² που αποφεύγει τις «κατά μέτωπον» τακτικές αντιπαραθέσεις δρώντας κυρίως μέσω του ανταρτοπόλεμου, στοχεύοντας στην υλική και ηθική εξάντληση του εχθρού, χρησιμοποιώντας την τρομοκρατία και τον αιφνιδιασμό ως πολεμικό εργαλείο και δίνοντας τεράστια σημασία στην παραπλάνηση και την μυστική δράση.

Εξετάζοντας το φαινόμενο από την αρχή, πατρίδα του Ισλαμικού Κράτους θεωρείται, αδιαμφισβήτητα το Ιράκ, ενώ η δημιουργία του δεν έγινε μέσα σε ένα βράδυ και δεν αποτέλεσε έκπληξη για την περιοχή.

Το Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ και στην Μεγάλη Συρία – “Islamic State in Iraq and Greater Syria / Levante” (ISIS / ISIL) είναι μία ένοπλη ομάδα Σουνιτών τζιχαντιστών η οποία στοχεύει στη δημιουργία ενός Χαλιφάτου - ενιαίου διεθνικού Ισλαμικού κράτους στο Ιράκ και στη Συρία, το οποίο θα διοικείται από τον Ισλαμικό νόμο της Σαρία⁴³.

Η οργάνωση δημιουργήθηκε από τον Abu Musab al- Zarqawi, Άραβα Ιορδανικής καταγωγής στο Ιράκ το 2003, όταν και συνενώθηκε με ένα Κουρδικό ένοπλο αυτονομιστικό κίνημα. Τον Οκτώβριο του 2004 ο Zarqawi δήλωσε και επίσημα την πίστη του στην Αλ Κάιντα και τον ηγέτη της, με το Αμερικανικό State Department τον ίδιο μήνα να χαρακτηρίζει την AQI τρομοκρατική οργάνωση, εντάσσοντας και το Ιράκ

⁴¹ Leggiro K., “Countering ISIS Recruitment in Western Nations”, Journal of Political Risk, 2015
Gates S. & Podder S., “Social Media, Recruitment, Allegiance and the Islamic State”, 2015
<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/446/html>

⁴² « Η Τέχνη Του Πολέμου», SUN TZU - Κινεζική στρατιωτική πραγματεία που πιστεύεται ότι γράφτηκε κατά τη διάρκεια του 6ου αιώνα π.Χ. από τον Σουν Τσου. Αποτελείται από 13 κεφάλαια, καθένα από τα οποία καταπιάνεται με μια πτυχή του πολέμου, έχει χαρακτηριστεί ως καθοριστικό έργο για τις στρατιωτικές στρατηγικές και τακτικές της εποχής του και είναι επίσης ένα από τα αρχαιότερα βιβλία στρατιωτικής στρατηγικής στον κόσμο.

⁴³ Hourani A., «Ιστορία του Αραβικού Κόσμου», Εκδόσεις Ψυχογιός, 2012
Παπασωτηρίου Χ. «Η Διεθνής Πολιτική στον 21° Αιώνα», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2008

στη λίστα με τα «κράτη – τρομοκράτες» Οι μαχητές της οργάνωσης προέρχονταν αρχικά από τα δίκτυα του Zarqawi σε Πακιστάν και Αφγανιστάν, ενώ στη συνέχεια ενισχύθηκαν και από στρατολογήσεις που πραγματοποιήθηκαν σε Συρία, Ιράκ και στις γειτονικές περιοχές. Ενώ, πρέπει να σημειωθεί, πως μετά τις εξεγέρσεις στις Αραβικές χώρες («Αραβική Άνοιξη») και την κορύφωση του πολέμου στη Συρία κατά την περίοδο 2011-2014, οι τάξεις της οργάνωσης άρχισαν να πυκνώνουν και από Ισλαμιστές προήλθαν από χώρες της Δύσης, συχνά 2ης και 3ης γενιάς.

Το 2006 σε αεροπορική επίθεση των ΗΠΑ σκοτώθηκε ο αρχηγός της οργάνωσης Al Zarqawi, τον οποίο διαδέχθηκε στην ηγεσία της AQI ο Αιγύπτιος, ειδικός στον τομέα των εκρηκτικών, Abu Ayoub al- Masri, ο οποίος τον Οκτώβριο του 2006 άλλαξε το όνομα της οργάνωσης σε Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ (ISI) στοχεύοντας στην αναβάθμιση του ρόλου της οργάνωσης στην περιοχή και στην ενίσχυση της βάσης των μαχητών της. Αργότερα, η οργάνωση μετονομάστηκε εκ νέου σε Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Μεγάλης Συρίας (ISIS) ή Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε (ISIL), θέλοντας με τον τρόπο αυτό να συμπεριλάβει και τις διευρυμένες φιλοδοξίες της σχετικά με τα μελλοντικά εδάφη που εποφθαλμιούσε, ειδικά μετά την κλιμάκωση της σύγκρουσης στη Συρία από το 2011, η οποία δημιούργησε μία πρώτης τάξεως ευκαιρία για την περαιτέρω εδαφική διεύρυνση της οργάνωσης.

Σήμερα, στην οργάνωση ηγείται ο Abu Bakr al- Baghdadi, γνωστός και ως Abu Du'a, ο οποίος, σύμφωνα με την κυβέρνηση των ΗΠΑ, εξακολουθεί να βρίσκεται στη Συρία, παρόλο που κατά καιρούς δημοσιεύματα τον θέλουν νεκρό⁴⁴.

Η οργάνωση αυτή που μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης ανακάλυψε πρόσφατα, γεννήθηκε χρόνια πριν ως αρμός της Αλ Κάιντα στο Ιράκ (AQI), όταν το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν κατέρρεε και οι ΗΠΑ πραγματοποιούσαν την επέμβαση στο Ιράκ εγκαινιάζοντας έναν φαύλο κύκλο αστάθειας και συγκρούσεων στην περιοχή που σήμερα έχει πάρει τη μορφή του θρησκευτικού εμφύλιου πολέμου. Αν και οι ΗΠΑ με μία εκτεταμένη αντιτρομοκρατική επιχείρηση κατάφεραν το 2007 να περιορίσουν τη δυναμική της οργάνωσης, μετά την αποχώρηση των Αμερικανικών δυνάμεων το 2011, η οργάνωση άρχισε να κορυφώνει τη δράση της και να ισχυροποιείται χτυπώντας κυρίως στόχους Σιιτών Μουσουλμάνων, φτάνοντας τον Ιούνιο του 2014 στο σημείο να ελέγχει αρκετές πόλεις του Ιράκ και να έχει δημιουργήσει συνοριακές δομές και στις δύο πλευρές των συνόρων Ιράκ- Συρίας.

Αυτό που διαφοροποιεί το ISIS είναι το γεγονός ότι αποτελεί ένα κράμα, έναν ισχυρό συνδυασμό μελών της Αλ Κάιντα και μελών του Ba'ath,⁴⁵ του κόμματος του

⁴⁴ Karatrantos T., «ISIS, The Regional Dimension of Terrorism», The Books' Journal, 2014

πρώην δικτάτορα Σαντάμ Χουσεΐν. Κάποιοι από τους ανθρώπους αυτούς είχαν αποκλειστεί κάποτε τόσο από τον Ιρακινό στρατό επειδή ήταν Σουνίτες, ενώ αντίστοιχα είχαν αποκλειστεί και από τη συμμετοχή τους στην κυβέρνηση, επειδή ήταν πρώην μέλη του κόμματος Ba'ath (Μπάαθ). Πολλά από τα μέλη αυτά ενταθήκαν στο ISIS ή απλά το χρησιμοποίησαν σαν ένα μέσο για να ανακτήσουν τη χαμένη τους δύναμη στο Ιράκ.

Τη σύσταση του Ισλαμικού Κράτους καθόρισαν, κατά πολλούς μελετητές, τόσο ο ρόλος των ΗΠΑ στη πρώην Ιρακινή κυβέρνηση του πρωθυπουργού Al Maliki, όσο και οι διακρίσεις σε βάρος των μειονοτήτων που πραγματοποιούνταν από αυτή. Ένας ακόμα καθοριστικός παράγοντας έχει να κάνει με το γεγονός ότι, κατά τη χρονική συγκυρία όπου η Αλ Κάιντα στο Ιράκ είχε σχεδόν νικηθεί από τις δυνάμεις των ΗΠΑ, αφού συνέλαβαν τα μέλη της, κατόπιν τους φυλάκισαν όλους μαζί στις ίδιες φυλακές, επομένως οι φυλακές μετατράπηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα σε «σχολεία» της Αλ Κάιντα, όπου μέσα σε αυτές είχαν την ευκαιρία να προσηλυτιστούν και άλλοι κρατούμενοι. “Στην πραγματικότητα μέσα στις φυλακές δημιουργήθηκαν όλες οι δομές για τη νέα οργάνωση, που έμελλε να είναι το ISIS”, τονίζει η Ολλανδή δημοσιογράφος και συγγραφέας, με εξειδίκευση στη Μέση Ανατολή, Judith Neurink⁴⁶ εστιάζοντας στη σημασία των αμερικανικών στρατοπέδων κράτησης, όπως αυτό της Μπούκα, στην εκπαίδευση των μελών της εξτρεμιστικής οργάνωσης.

Η συγκεκριμένη φυλακή δημιουργήθηκε για την κράτηση των υπόπτων για τρομοκρατικά χτυπήματα και λειτούργησε από το 2003 έως το 2009, ένα διάστημα υπεραρκετό για τη δημιουργία ενός ολόκληρου στρατού νέων μαχητών μέσα από τα κάγκελά της. Εκεί κρατήθηκαν και δραστηριοποιήθηκαν τα πρωτοκλασάτα στελέχη της Αλ Κάιντα και στενοί συνεργάτες του Σαντάμ Χουσεΐν, που φρόντισαν να συνεχίσουν το έργο της μητρικής τρομοκρατικής οργάνωσης.

Ένα, ακόμη, σημαντικό συστατικό της οργάνωσης αποτέλεσε η περιθωριοποίηση και η άσχημη αντιμετώπιση από την κυβέρνηση των ριζοσπαστικοποιημένων πολιτών και των άλλοτε ακολούθων του πρώην δικτάτορα του Ιράκ, Σαντάμ Χουσεΐν.

Ο πρώην πρωθυπουργός του Ιράκ, Al Maliki ήταν ιδιαίτερα επιφυλακτικός σε ο,τιδήποτε σχετιζόταν με το Ba'ath. Φοβόταν πως το άλλοτε ισχυρό κόμμα θα ανακαταλάμβανε την εξουσία. Εξαιτίας αυτού ξεκίνησε διακρίσεις σε βάρος όλων των

⁴⁵ Baath Party (www.baath-party.org)

⁴⁶ Neurink J., « Έτσι γεννήθηκε το Ισλαμικό Κράτος», TEDxAthens, 2016

Σουνιτών Μουσουλμάνων. Σύντομα πολλοί πολίτες της συγκεκριμένης μειονότητας βρίσκονταν στη φυλακή, ενώ το μεγαλύτερο μέρος δεν μπορούσε ούτε να εργαστεί. Σταδιακά, ολόκληρες περιοχές περιθωριοποιήθηκαν. Το 2012 και το 2013, ήρθαν οι πρώτες διαμαρτυρίες, τις οποίες ο πρώην πρωθυπουργός προτίμησε να αγνοήσει και να μην κάνει καμία ουσιαστική αλλαγή. Το μόνο που έκανε ήταν να εκλέξει ο ίδιος τους πολιτικούς τους ηγέτες, πράγμα, που αποδείκνυε πως οι Σουνίτες δεν ασκούσαν την παραμικρή επιρροή στην κυβέρνηση και διέγειρε, ακόμη περισσότερο, το αίσθημα μίσους κατά της Ιρακινής κυβέρνησης.

Στην αρχή, όταν το Ισλαμικό Κράτος άρχισε να καταλαμβάνει περιοχές του Ιράκ, οι άνθρωποι -μεταξύ των οποίων πολλοί Σουνίτες- πίστευαν πως η κατάσταση ήταν καλύτερη από την κυβέρνηση που είχαν, η οποία δεν τους παρείχε κανένα απολύτως δικαίωμα. Το αποτέλεσμα αυτής της γενικευμένης δυσαρέσκειας ήταν πολλοί ντόπιοι να ενταχθούν οικειοθελώς στο ISIS και να ακολουθήσουν πιστά τις θρησκευτικές "διδαχές" του Αμπού Μπακρ αλ Μπαγκντάντι.

Πολλοί από αυτούς στράφηκαν εναντίων της θρησκευτικής μειονότητας των Yazidi, στην ευρύτερη περιοχή του Sinjar, τον Αύγουστο του 2014, όταν οι γειτονικές μειονότητες διέπραξαν στο όνομα της οργάνωσης μαζικές δολοφονίες και απαγωγές. Αυτός είναι και ένας από τους σημαντικότερους λόγους που το ISIS κατάφερε μέσα σε ελάχιστες μέρες να καταλάβει τη Μοσούλη και την ευρύτερη περιοχή. Το κλίμα άρχισε να αλλάζει μετά την κατάληψη της εξουσίας στην περιοχή, όταν οι πολίτες αντιλήφθηκαν πως τα πράγματα δεν ήταν όπως περίμεναν. Έπρεπε πια να ζουν σε ένα αυστηρό θρησκευτικό καθεστώς. Τότε βρέθηκαν αντιμέτωποι με την πραγματικότητα: εκτελέσεις, κατάργηση κάθε είδους ελευθερίας και έξαρση της βίας.

Αυτοί οι άνθρωποι, που ζουν στις κατειλημμένες περιοχές υπολογίζονται σε πάνω από 8 εκατομμύρια. Βιώνουν την απόλυτη ανελευθερία, δεν έχουν δουλειά, δεν έχουν χρήματα και ζουν σε συνθήκες, που μοιάζουν περισσότερο με αυτές του Μεσαίωνα παρά με τη σύγχρονη εποχή, λόγω τόσο της άσχημης οικονομικής κατάστασης αλλά και λόγω της πρωτοφανούς έξαρσης της βίας και της εγκληματικότητας.

4.2. Η εξόντωση των Yazidi

Το Ισλαμικό Κράτος έχει βάλει στο στόχαστρο όλους εκείνους που δεν ακολουθούν τη δική του εκδοχή του Ισλάμ, αλλά και εκείνους που διαφέρουν με

οποιονδήποτε τρόπο, ενώ ο υπόλοιπος κόσμος παρακολουθεί τις μαζικές εκτελέσεις και τα αποτρόπαια εγκλήματα σε βάρος των πολιτών. Η πιο κυνηγημένη μειονότητα τη δεδομένη στιγμή στη Μέση Ανατολή δεν είναι άλλη από αυτή των Yazidi, με τους μελετητές να μιλούν για γενοκτονία.

Αλλά δεν κυνηγούν μόνο τους Yazidi. Το καλοκαίρι του 2014 προχώρησαν σε 700 δολοφονίες εις βάρος της μειονότητας των Shias, οι οποίοι αποτελούν τον κύριο εχθρό του Ισλαμικού Κράτους, μιας και θεωρούνται εκείνοι που εγκατέλειψαν το Ισλάμ. Εξαιτίας των συγκεκριμένων ισχυρισμών, το ISIS προσπαθεί να εκμεταλλευτεί παλιά κείμενα (από το Κοράνι) και κανόνες προκειμένου να τους χρησιμοποιούν ως σκλάβους και να τους εξαναγκάσουν να προσηλυτιστούν.

Οι γυναίκες της μειονότητας των Yazidi αιχμαλωτίζονται και γίνονται αντικείμενο σεξουαλικής εκμετάλλευσης και αγοραπωλησίας στα χέρια των τζιχαντιστών στα σκλαβοπάζαρα του Ισλαμικού Κράτους.

Οι αρχηγοί του Ισλαμικού Κράτους γνωρίζουν πως πρέπει να κρατούν τους πολεμιστές τους (σεξουαλικά) ικανοποιημένους και σε μια άκρως συντηρητική κοινωνία, όπως αυτή του Χαλιφάτου, οφείλουν να προστατεύουν τις γυναίκες τους⁴⁷. Παράλληλα, δεν μπορούν επίσημα να χρησιμοποιήσουν τη πορνεία, που απαγορεύεται από το Ισλάμ, επομένως για αυτόν το ρόλο έχουν τις γυναίκες Yazidi, τις οποίες αποκαλούν «σκλάβες». Πρέπει να εξασφαλίσουν το γεγονός ότι οι άνδρες θα κρατηθούν μακριά από τις γυναίκες που αποτελούν μέλη της κοινωνίας τους.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν και γυναίκες που εντάσσονται στο ISIS οικειοθελώς. Οι συγκεκριμένες, που προέρχονται τόσο από τη Δύση όσο και από άλλες περιοχές, το κάνουν για πολλούς και διαφορετικούς λόγους. Τους υπόσχονται ότι θα έχουν μια «αδελφότητα» με άλλες, ξένες γυναίκες που καταφθάνουν εκεί, τους υπόσχονται ότι θα γίνουν οι μητέρες των ηγετών της νέας γενιάς του Χαλιφάτου, αλλά και περιπέτεια, που είναι πολύ σημαντικό γι' αυτές, γιατί οι περισσότερες από τις κοπέλες που προέρχονται κυρίως από τη Δύση, έχουν πολύ κανονικές και σταθερές ζωές. Τέλος, τους υπόσχονται σημαντικούς ρόλους στο νέο, ελκυστικό πλάνο της δημιουργίας ενός Ισλαμικού Κράτους. Όταν όμως φθάνουν εκεί τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά, γιατί δεν μπορούν να αποφασίσουν για τον εαυτό τους, δεν έχουν καν τη δυνατότητα επιλογής συζύγου. Όταν παντρευτούν και ο σύζυγος σκοτωθεί στον πόλεμο, πράγμα που είναι σχεδόν βέβαιο, σε διάστημα ενός ή το πολύ 2 μηνών

⁴⁷ Neurink J., «The women of the Haliphate, Slaves, mothers and jihadi brides», Kindle Edition, 2015

ξαναπαντρεύονται. Δεν έχουν καμία ελευθερία, καθώς ανήκουν στην οργάνωση και το ISIS αποφασίζει πλέον γι' αυτές⁴⁸.

4.3. Οι θεωρίες πίσω από τη δημιουργία του ISIS

Οι επικρατέστερες θεωρίες στην περιοχή, πίσω από τη δημιουργία του Ισλαμικού Κράτους, είναι δυο: Η πρώτη κάνει λόγο για συνωμοσία των ΗΠΑ και των Ευρωπαϊκών κυβερνήσεων για την ανατροπή του καθεστώτος του Μπασάρ Αλ Άσαντ. Η δεύτερη θέλει τον ίδιο τον Άσαντ πίσω από τη στήριξη του ISIS και την εξάπλωσή του⁴⁹.

Πολλοί πιστεύουν πως η δημιουργία του Ισλαμικού Κράτους ήταν προσχεδιασμένη και ενορχηστρωμένη προκειμένου να ανατρέψει το Συριακό καθεστώς. Την ίδια όμως στιγμή έχει γίνει γνωστό πως ο Άσαντ βοήθησε στην “εξάπλωσή” της οργάνωσης, όπως και άλλων Ισλαμικών ομάδων, απελευθερώνοντας τους ριζοσπαστικοποιημένους Ισλαμιστές από τις φυλακές.

Παράλληλα, λαμβάνοντας υπόψη την μουδιασμένη αντίδραση της Δύσης απέναντι στο Ισλαμικό Κράτος, η οποία αρχικά δεν φάνηκε να αντιλαμβάνεται το μέγεθος της επικινδυνότητας της οργάνωσης και την υποτίμησε, αλλά ούτε στη συνέχεια το σημαντικό ρόλο που έπαιξαν οι αξιωματούχοι του Σαντάμ οι οποίοι συνέβαλαν στη στρατηγική οργάνωση και διαχείριση του ISIS.

⁴⁸ Mah-Rukh Ali, «Isis And Propaganda: How Isis Exploits Women», University of Oxford, 2015, <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Isis%20and%20Propaganda-%20How%20Isis%20Exploits%20Women.pdf>

⁴⁹ M. J. Kirdar, “Al Qaeda in Iraq, CSIS”, 2011 & Stavridis J., The Ghost of Religious Wars Past are Rattling in Iraq, Foreign Policy, 2014 & Jean- Pierre Filiu, Al Qaeda is Dead, Long Live Al Qaeda, Carnegie Endowment, 2014

4.4. Η Στρατηγική Ενίσχυσης του ISIS

Σύμφωνα με έκθεση του Center for Strategic and International Studies - CSIS,⁵⁰ η σταδιακή αύξηση της ισχύος του ISIS στηρίχθηκε σε μία στρατηγική τεσσάρων πυλώνων που σχεδιάστηκε από τον τότε ηγέτη της οργάνωσης Zarqawi:

1. Απομόνωση των Αμερικανικών δυνάμεων μέσω της στοχοποίησης των συμμάχων τους,
2. Αποθάρρυνση των Ιρακινών από το να συνεργαστούν με τις Η.Π.Α. μέσω επιθέσεων σε κυβερνητικές υποδομές και προσωπικό,
3. Στοχοποίηση της προσπάθειας ανασυγκρότησης μέσω των επιθέσεων σε πολιτικό προσωπικό και σε ανθρώπους που απασχολούνταν στον τομέα της ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας και
4. Εμπλοκή των Αμερικανικών δυνάμεων σε εμφύλιο πόλεμο Σουνιτών- Σιιτών μέσω της στοχοποίησης των Σιιτών.

Υπήρξε όμως και ένας γεγονός που λειτούργησε ως καταλύτης για να μπορέσει να υλοποιηθεί αποτελεσματικά η στρατηγική της οργάνωσης και αυτό ήταν οι επιλογές της μεταβατικής κυβέρνησης που εγκατέστησαν στο Ιράκ οι Η.Π.Α. και οι σύμμαχοί τους. Η μεταβατική κυβέρνηση πήρε δύο αποφάσεις τις οποίες εκμεταλλεύτηκε το ISIS για να ενισχύσει τη θέση του και την υποστήριξη του στην περιοχή: α) ο αποκλεισμός των μελών του κόμματος Baath από κυβερνητικές θέσεις στο πλαίσιο της από - Μπααθοποίησης (de-Baathification) και β) η διάλυση των Ιρακινών στρατού και των υπηρεσιών ασφαλείας δημιουργώντας έτσι χιλιάδες -άνεργους - εχθρούς, οι περισσότεροι εκ των οποίων ήταν ένοπλοι Σουνίτες.

Η κυβέρνηση του Al Maliki, η οποία ανέλαβε την εξουσία στον απόηχο της αποχώρησης των Αμερικανικών δυνάμεων, στηρίχθηκε στους Σιίτες αρχίζοντας σταδιακά τον περιορισμό της μειονότητας των Σουνιτών. Παράλληλα, η κλιμάκωση του εμφυλίου πολέμου στη Συρία οδήγησε στην ριζοσπαστικοποίηση ένοπλων Σουνιτών ενάντια στο καθεστώς Άσαντ. Αυτή ήταν ακριβώς η χρονική συγκυρία που εκμεταλλεύτηκε το ISIS, χρησιμοποιώντας τον θρησκευτικό χαρακτήρα της σύγκρουσης στις δύο χώρες για να αυξήσει τη δύναμή του και τις επιθέσεις του. Η σταδιακή ριζοσπαστικοποίηση των περιθωριοποιημένων Σουνιτών του Ιράκ άρχισε να μετατρέπεται σε βίαιες συγκρούσεις με την πλειοψηφία των Σιιτών σε συνεργασία με τις ένοπλες Σουνιτικές ομάδες της Συρίας. Από το 2013, το πιο αιματηρό έτος για το Ιράκ

⁵⁰ Centre for Strategic and International Studies, <https://www.csis.org>

από το 2008, η οργάνωση άρχισε να αναλαμβάνει μεγάλης κλίμακας επιθέσεις φτάνοντας σταδιακά στην κατάληψη ολόκληρων πόλεων τον Ιούνιο του 2014. Ενώ, παράλληλα, ο ηγέτης του ISIS Al- Baghdadi συγκρούστηκε με την κεντρική Al Qaeda και τον διάδοχο του Λάντεν στην ηγεσία του Zawahiri, ανεξαρτητοποιώντας σε σημαντικό βαθμό τη δράση της οργάνωσης του και προχωρώντας, σε ευθεία αντίθεση από την Al Qaeda, στη δημιουργία μίας μορφής «κρατικής οντότητας» στα σύνορα Ιράκ και Συρίας.

4.5. Η χρηματοδότηση της Οργάνωσης

Το βασικό μέρος της αρχικής χρηματοδότησης της οργάνωσης προκειμένου να προμηθευτούν με οπλισμούς, εφόδια κ.ο.κ., προερχόταν από τους υποστηρικτές που βρίσκονταν στην περιοχή, κυρίως στην Ιορδανία, στη Συρία και στη Σαουδική Αραβία, ενώ ακόμη και το Ιράν εκείνη την περίοδο χρηματοδοτούσε την οργάνωση.

Σύμφωνα με στοιχεία του Αμερικανικού Υπουργείου Οικονομικών (U.S. Department of the Treasury),⁵¹ η Επαναστατική Φρουρά του Ιράν, σπάζοντας τις σχεταριστικές θρησκευτικές γραμμές, χρηματοδοτούσε το 2006 επιχειρήσεις της οργάνωσης στο Βόρειο Ιράκ στοχεύοντας να πλήξει τη στρατιωτική παρουσία των Η.Π.Α. στην περιοχή. Πρέπει να σημειωθεί πως σήμερα το Ιράν έχει αλλάξει πλήρως τη στάση του έναντι του ISIS και έχει εκδηλώσει την πρόθεση του να βοηθήσει τις Η.Π.Α. και την κυβέρνηση του Ιράκ για να αναχαιτιστεί η επιθετική δράση της οργάνωσης.

Σήμερα, ο κύριος όγκος της χρηματοδότησης της οργάνωσης προέρχεται από την ανάπτυξη παράνομης δραστηριότητας και κυρίως μέσω του λαθρεμπορίου, των προϊόντων οργανωμένου εγκλήματος και των εκβιασμών, ως αποτέλεσμα της στρατηγικής αυτοχρηματοδότησης της οργάνωσης. Τεράστιες πηγές εσόδων φέρνει και το λαθρεμπόριο πετρελαίου, το οποίο και διοχετεύουν στη γύρω αγορά, αλλά το χρησιμοποιούν και για τις ανάγκες του ίδιου του Ισλαμικού Κράτους. Πρόκειται για πετρελαιοπηγές που έχουν καταλάβει σε περιοχές του βόρειου Ιράκ και βόρειου τμήματος της Συρίας. Το ISIS εξάγει αυτή τη στιγμή 9000 βαρέλια πετρελαίου την ημέρα τα οποία διαθέτει προς 25 με 45 δολάρια. Το πετρέλαιο είναι ο μαύρος χρυσός που χρηματοδοτεί τη μαύρη σημαία του ISIS, χρηματοδοτεί την πολεμική του μηχανή,

⁵¹ U.S. Department of the Treasury, <https://www.treasury.gov>

παρέχει ηλεκτρικό ρεύμα και δίνει στους φανατικούς τζιχαντιστές πλεονέκτημα έναντι των γειτόνων τους.

Μέρος από αυτά φτάνει σε Κούρδους της μεσαίας τάξης στην Τουρκία, ενώ άλλο αξιοποιείται εντός Συρίας από τους υποστηρικτές του Άσαντ με αντάλλαγμα βαρύ οπλισμό. Όσο κι αν ακούγεται παράδοξο, έχουν αποδεχθεί οικονομικές συναλλαγές ακόμη και μεταξύ των δύο αντιτιθέμενων πλευρών.

Οι τζιχαντιστές κατάλαβαν πολύ νωρίς την αξία του πετρελαίου αναδεικνύοντάς το ως θεμέλιο του Ισλαμικού Κράτους. Το Συμβούλιο των Διαβουλεύσεων της οργάνωσης το αναγνώρισε ως απολύτως απαραίτητο για την επιβίωση της εξέγερσης και το κυριότερο για τη χρηματοδότηση της φιλοδοξίας τους να δημιουργήσουν ένα χαλιφάτο.

Το μεγαλύτερο μέρος του πετρελαίου του ISIS βρίσκεται στην πλούσια σε πετρέλαιο ανατολική Συρία, όπου εισήλθε το 2013, λίγο μετά την αποχώρησή του από τα βορειοδυτικά, από μια περιοχή μεγάλης στρατηγικής σημασίας που όμως δεν διαθέτε πετρελαϊκά κοιτάσματα. Ωστόσο, τα προγεφυρώματα αυτά χρησιμοποιήθηκαν στη συνέχεια για να εδραιωθεί ο έλεγχος στο σύνολο της ανατολικής Συρίας μετά την πτώση κα της Μοσούλης το 2014.

Όταν το ISIS κατέλαβε τη Μοσούλη, πόλη του Βόρειου Ιράκ, απέκτησε και τον έλεγχο δύο πετρελαιοπηγών στη βορειοανατολική περιοχή του Κιρκούκ. Άμεσα οι ισλαμιστές μαχητές έστειλαν μηχανικούς στις πετρελαιοπηγές για να ξεκινήσουν εργασίες και να προμηθεύσουν την αγορά με πετρέλαιο. Το ISIS έχασε τις πετρελαιοπηγές από τον ιρακινό στρατό τον Απρίλιο, αλλά κέρδισε περίπου 3,6 εκατ. δολάρια από αυτούς τους 10 μήνες που ήλεγχε την περιοχή⁵².

Είναι επίσης γνωστό πως επιφανείς πλούσιοι Μουσουλμάνοι από χώρες του κόλπου έχουν στηρίξει ιδιωτικά την προσπάθεια δημιουργίας ενός χαλιφάτου στην περιοχή με απώτερο συμφέρον από την ανάδυση του ISIS, το χρήμα και την πολιτική επιρροή.

Ακόμη και πριν την κατάληψη της Μοσούλης, δεύτερης μεγαλύτερης πόλης του Ιράκ, τον Ιούνιο του 2014, η οργάνωση είχε συμπεριλάβει στα χρηματοδοτικά της εργαλεία την εξαναγκαστική φορολόγηση μικρών και μεγάλων επιχειρήσεων, η οποία υπολογίζεται πως της απέφερε περί τα 8 εκατομμύρια δολάρια το μήνα. Μιλώντας στο

⁵² Gunter F., *ISIS and Oil: Iraq's Perfect Storm*, Foreign Policy Research Institute, 2015

<http://www.fpri.org/article/2015/01/isis-and-oil-iraqs-perfect-storm/>

αμερικανικό δίκτυο CNN, ο διευθυντής του προγράμματος αντιμετώπισης της τρομοκρατίας στην Ουάσιγκτον Matthew Levitt, σημείωσε πως πρόκειται για την «πιο αποτελεσματικά χρηματοδοτούμενη οργάνωση που υπήρξε ποτέ»⁵³.

Αντίστοιχη πολιτική αυτοχρηματοδότησης και εξαναγκαστικής φορολόγησης, ακόμη και ιδιωτών στην περίπτωση της, εφάρμοσε και η οργάνωση Al- Shabaab, μία άλλη ένοπλη τρομοκρατική οργάνωση παρακλάδι της Al Qaeda που δραστηριοποιείται στη Σομαλία.

4.6. Τα επόμενα βήματα της οργάνωσης

Σύμφωνα με τον M. J. Kirdar,⁵⁴ τρεις είναι οι βασικές παράμετροι που θα καθορίσουν τα επόμενα βήματα της οργάνωσης ISIS. Πρώτον, οι πρωτοβουλίες και οι χειρισμοί της κατάστασης στο Ιράκ από την κεντρική κυβέρνηση της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, η κυβέρνηση του Ιράκ πρέπει να διαμορφώσει τις απαιτούμενες συνθήκες για την εγγύηση της ασφάλειας και την διασφάλιση της πολιτικής σταθερότητας.

Πιο συγκεκριμένα οφείλει να επιλύσει ουσιαστικά πολιτικά προβλήματα και να εισάγει στοιχεία δημοκρατίας, όπως η συνταγματική αναθεώρηση, αλλαγές στο εκλογικό σύστημα, επίλυση του ζητήματος του Κιρκούκ,⁵⁵ σφυρηλάτηση της αίσθησης της εθνικής ενότητας και συνοχής.

⁵³ Levitt M., How Do ISIS Terrorists Finance Their Attacks?, The Washington Institute, 2015

⁵⁴ M. J. Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", CSIS, 2011.

⁵⁵ Ένα από τα πλέον επίμαχα ζητήματα του Ιράκ παραμένει ο έλεγχος των αμφισβητούμενων περιοχών μεταξύ των Αράβων των Σιιτών (που διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στην κυβέρνηση του Ιράκ) και των Κούρδων. Στις αμφισβητούμενες αυτές περιοχές συγκαταλέγεται και το Κιρκούκ (η πιο πλούσια περιοχή σε αποθέματα πετρελαίου) του οποίου ο πληθυσμός αποτελείται από Τουρκμένους, Αραβες και Κούρδους με τους μεν Κούρδους να θεωρούν το Κιρκούκ διαχρονικά ως ιστορικό τμήμα της Κουρδικής Επικράτειας και Κόκκινη γραμμή, τους δε Τουρκμένους και Αραβες να επιθυμούν να παραμείνει ο έλεγχος της περιοχής στην Κυβέρνηση του Ιράκ. Το «Ιρακινό Μέτωπο του Τουρκμενιστάν» ίδρυσε την δική στρατιωτική δύναμη, και αναμένει να λάβει τη στήριξη του πρωθυπουργού Νουρί αλ-Μαλίκι. Η πρόσφατη δέσμευση του Ιρακινού πρωθυπουργού Νουρί Μαλίκι για συνταγματική επίλυση του ζητήματος των αμφισβητούμενων περιοχών έχει προκαλέσει την αύξηση της δυσπιστίας των ενδιαφερόμενων μερών και τούτο γιατί θεωρείται βέβαιο πώς η εφαρμογή του άρθρου 140 του ιρακινού συντάγματος (το οποίο εμπεριέχει φόρμουλα για την επίλυση του προβλήματος των αμφισβητούμενων περιοχών) αποτέλεσε όρο των διαπραγματεύσεων με τους Κούρδους και αντάλλαγμα για την στήριξη από πλευράς τους της ιρακινής κυβέρνησης.

Δεύτερον, ο ρόλος των ξένων δυνάμεων. Οι δύο πιο σημαντικοί δρώντες στο ζήτημα του Ιράκ είναι οι Η.Π.Α. και το Ιράν. Στα πρώτα βήματα της ισχυροποίησης του ISIS η αντιπαράθεση ανάμεσα σε αυτές τις δύο χώρες οδήγησε στην ενίσχυση της οργάνωσης. Ο τρόπος με τον οποίο θα κινηθούν οι ΗΠΑ, τόσο στη στήριξη της κεντρικής κυβέρνησης του Ιράκ, όσο και στην αντιμετώπιση της οργάνωσης θα είναι καθοριστικός. Το ίδιο καθοριστικός θα είναι και ο ρόλος του Ιράν, το οποίο στη πρώιμη φάση της δράσης της οργάνωσης την υποστήριζε ως αντίβαρο στην παρουσία των δυνάμεων των Η.Π.Α. στην περιοχή. Πλέον, το Ιράν έχει εκδηλώσει την πρόθεση του να βοηθήσει στην αναχαίτιση της προέλασης των μαχητών του ISIS και στην αντιμετώπιση της οργάνωσης, συνδράμοντας τόσο την κυβέρνηση του Ιράκ, όσο και τις ΗΠΑ.

Η τρίτη παράμετρος είναι η σχέση της οργάνωσης με την κεντρική Al Qaeda, αλλά και το γενικότερο τζιχαντιστικό κίνημα. Η νέα στρατηγική της οργάνωσης και του Zawahiri για τη δημιουργία της νέας γενιάς παγκόσμιων τρομοκρατών, τη στοχοποίηση Χριστιανικών κοινοτήτων στο Ιράκ και στην Αίγυπτο, αλλά και η προοπτική εξάπλωσης της τρομοκρατικής δράσης στην περιοχή του Λεβάντε, είναι παράγοντες που μπορούν να αναβαθμίσουν το ρόλο του ISIS στην ευρύτερη λειτουργία της Al Qaeda και να μεγαλώσουν το βαθμό επικινδυνότητάς της. Για να πραγματοποιηθεί όμως αυτή η αναβάθμιση θα πρέπει να αλλάξει το καθεστώς των σχέσεων ανάμεσα σε Al Qaeda και ISIS για το βαθμό αυτονομίας και τη στρατηγική της δεύτερης.

4.7. Το τέλος του ISIS

Στο σημείο αυτό, τίθενται κρίσιμα ερωτήματα όσον αφορά το μέλλον της οργάνωσης, όπως μέχρι πότε θα συνεχίσει η δράση της, ποια είναι τα τρωτά της σημεία και αν η παρακμή της θα έρθει όταν δεν θα έχει άλλο πια τη δυνατότητα αυτοχρηματοδότησης ή λόγω του ότι αρχίζει και χάνει σημαντικά εδάφη και μαχητές.

Καθώς εξακολουθεί να αποτελεί ένα φαινόμενο σε πλήρη ανάπτυξη δεν είναι ασφαλές να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα παρά μόνο κάποιες σκέψεις για την εξέλιξη του Ισλαμικού Κράτους.

Ωστόσο, όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο M. J Kirdar, «το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της οργάνωσης αυτής είναι η δυνατότητά της να προσαρμόζεται και να επιβιώνει. Ούτε η Ιρακινή κυβέρνηση, ούτε και οι σύμμαχοί της έδειξαν την ευελιξία αλλαγής ονόματος, ηγεσίας και επιχειρησιακής στρατηγικής που έδειξε η οργάνωση».

Το πλεονέκτημα όμως της ευελιξίας συνδυάζεται πάντα και από ένα μειονέκτημα, αυτό του μεγέθους και της επιχειρησιακής δυνατότητας. Το ISIS και η στρατηγικές κλεφτοπόλεμου που εφαρμόζει δύσκολα θα μπορέσουν να ανατρέψουν την κυβέρνηση και να καταλάβουν τον έλεγχο του Ιράκ για τρεις σημαντικούς λόγους:

α) η οργάνωση είναι μικρή για να μπορέσει να φέρει εις πέρας μία τέτοια επιχείρηση, β) η πλειοψηφία των Σιιτών Αράβων ήδη δραστηριοποιείται εναντίον της και γ) η Δύση και ειδικότερα οι ΗΠΑ έχουν εκδηλώσει την πρόθεσή τους να στηρίξουν την κυβέρνηση του Ιράκ στην προσπάθειά της να αναχαιτίσει και να αντιμετωπίσει τους μαχητές της οργάνωσης.

Οι πρόσφατες εξελίξεις στο Ιράκ δίνουν περιεχόμενο στις φοβίες που εξέφρασε ο Mohammed Ayoob⁵⁶ στο πρόσφατο βιβλίο του για τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει ο απόηχος των Αραβικών εξεγέρσεων στην σταθερότητα της Μέσης Ανατολής. Όπως σημειώνει χαρακτηριστικά: «οι διασυνδέσεις και οι αλληλεπικαλύψεις από την αποτυχία των κρατών και τις ένοπλες συγκρούσεις των σεκτών μπορούν να αποτελέσουν ένα σοβαρό κίνδυνο και να οδηγήσουν σε αλυσιδωτές αντιδράσεις ανασφάλειας στην περιοχή. Ένα τέτοιο φαινόμενο ντόμινο μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις σε κομβικούς δρώντες στην περιοχή, όπως το Ιράκ και η Συρία».

Η ISIS είναι η χαρακτηριστική περίπτωση της περιφερειακής δραστηριοποίησης τρομοκρατικών οργανώσεων δικτύων, που ως αυτή τη στιγμή αδυνατεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά η διεθνής κοινότητα. Περιφερειακή δραστηριοποίηση, ευέλικτη δομή, θρησκευτικός ριζοσπαστισμός, εγκληματική χρηματοδότηση, στρατολόγηση νέων μελών, είναι κάποιες από τις απειλές που καλούν για νέες αντιλήψεις και απαντήσεις από τα κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς.

4.8. Ο ρόλος των κρατικών υπηρεσιών πληροφοριών στην πρόληψη και καταστολή της τρομοκρατίας

Πώς αντιμετωπίζεται λοιπόν μία τέτοιου είδους ασύμμετρη απειλή όπως η τρομοκρατία; Σε αντίθεση με την κρατούσα πεποίθηση της πλειοψηφίας ότι οι υπηρεσίες ασφαλείας και πληροφοριών γίνονται πανίσχυρες στο Δυτικό κόσμο λόγω του «πολέμου ενάντια στη τρομοκρατία» αυτό δεν αληθεύει. Τουναντίον, η ισχύς τους διαρκώς μειώνεται και η αιτία είναι η διαβρωτική της επίδραση της τεχνολογίας τόσο στο επίπεδο ελέγχου των υπηρεσιών αυτών από τους πολιτικούς προϊστάμενους,

⁵⁶ Mohammed Ayoob, 2014, Will the Middle East Implode?, Polity Press, Cambridge UK.

καθώς υπάρχουν αλληλεπικαλυπτόμενες υπηρεσίες που παρακολουθούν η μία την άλλη, όσο και γιατί χάνεται η δράση σε πραγματικές συνθήκες, αφού δεν αναπτύσσονται ανθρώπινα δίκτυα πληροφοριών (και άρα δυναμικά και εξελισσόμενα) παρά μόνο ψηφιακά. Οι περισσότερες υπηρεσίες πληροφοριών των κρατών υποχρεώνουν τα στελέχη τους να βασίζονται σχεδόν αποκλειστικά στην τεχνολογία, άρα σε μηχανήματα που είναι διαρκώς σε συλλογικό και θεσμικό έλεγχο και δεν επιτρέπουν την ανεξέλεγκτη «ατομική χρήση».

Οι εν λόγω υπηρεσίες όμως θα πρέπει και να προσαρμόζουν τη δράση τους ανάλογα με την εκάστοτε απειλή. Στην προκειμένη περίπτωση της αντιμετώπισης των δικτύων των Τζιχαντιστών, θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι ίδιοι βασίζονται σε κυρίως σε ανθρώπινα δίκτυα, και μόνο ζώσες πηγές κατάλληλα τοποθετημένες και εκπαιδευμένες μπορούν να τους εξακριβώσουν.

Την ίδια στιγμή, μόνο άνθρωποι θύλακες που δεν κινδυνεύουν να γίνουν αντιληπτοί από ειδικές συσκευές εντοπισμού εντός των κοινοτήτων τους, μπορούν να πραγματοποιήσουν ουσιαστική βλάβη, έστω και φαινομενικά μικρότερης κλίμακας. Σε τελική ανάλυση, χρειάζεται μια ισόρροπη προσέγγιση που να χειρίζεται την τεχνολογία ως βοηθητικό μέσο και όχι ως κύριο.

Σε επίπεδο συνεργασίας κρατών της ΕΕ για την ανταλλαγή πληροφοριών, η συνεργασία μέσα από ένα κεντρικό σύστημα μεταξύ 27 κρατών ίσως να οδηγούσε σε δυσλειτουργίες και διαρροές. Ένας διαμοιρασμός ευθυνών και αρμοδιοτήτων σε «τομείς δράσης» μεταξύ των κρατών θα ήταν περισσότερο πρακτικός και αποτελεσματικός ως προς τη διαφύλαξη των πληροφοριών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Οργανωμένο έγκλημα

5.1. Οργανωμένο έγκλημα και διεθνής τρομοκρατία στα Βαλκάνια

Είναι ιδιαίτερος κρίσιμος να αναδειχθεί η σύνδεση μεταξύ τρομοκρατίας και οργανωμένου εγκλήματος στην περιοχή και πώς οι δύο αυτές εγκληματικές δραστηριότητες αποτελούν κατ' εξοχήν συγκοινωνούντα δοχεία στα σημερινά Βαλκάνια, καθώς είναι μία γεωγραφική περιοχή που τυγχάνει μικρής διεθνούς προβολής, αλλά αποτελεί θύλακα δημιουργίας ασύμμετρων απειλών, Ισλαμικών τρομοκρατικών πυρήνων και γενικευμένης ανασφάλειας στους αστικούς κυρίως πληθυσμούς της Δύσης.

Στη “γειτονιά” μας λοιπόν, σε περιοχές που απέχουν μόλις μερικές ώρες οδικώς από Ελληνικές πόλεις όπως η Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα ή η Καστοριά, κατοικοεδρεύουν μερικοί από τους πλέον επικίνδυνους τρομοκράτες διεθνώς, όπως επίσης και δίκτυα οργανώσεων με βεβαρημένο ιστορικό στα διεθνή τεκταινόμενα κατά τη τελευταία 15ετία.

Η πρώτη και άμεση απειλή των κοινωνιών της Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης – και της Ελλάδας συμπεριλαμβανομένης, είναι η ύπαρξη, δράση, εξάπλωση και συνεχής ενδυνάμωση του οργανωμένου εγκλήματος. Το οργανωμένο εγκληματικό δίκτυο έχουν κατορθώσει κατά τη τελευταία 15ετία να διεισδύσουν σε ένα ευρύτατο φάσμα κοινωνικών και πολιτικών διεργασιών και αποτελούν πλέον εκ των ων ουκ άνευ πολιτικές μονάδες με επίδραση τόσο στη εσωτερική όσο και στην εξωτερική ζωή των Βαλκανικών χωρών. Είναι αξιοσημείωτο να σημειωθεί ότι στις Βαλκανικές κοινωνίες παρατηρείται το φαινόμενο της «Συστημικής Διαφθοράς».

Τουτέστιν ότι οι εγκληματικές οργανώσεις της περιοχής τροφοδοτούν εσκεμμένα την διαφθορά σε όλο το κοινωνικό φάσμα ώστε να ελέγχουν κατά το δοκούν την πολιτική και πολιτειακή εξουσία. Ήδη από το 1996 η Επιτροπή του ΟΗΕ για την πρόληψη του εγκλήματος είχε επισημάνει το φαινόμενο αυτό, όπως και μία πρόσφατη έρευνα από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο στη Φλωρεντία.

Η Ιταλίδα μακροοικονομολόγος και ειδική σε θέματα οργανωμένου εγκλήματος , Loretta Napoleoni,⁵⁷ υπολογίζει τον ετήσιο κύκλο εργασιών των παρανόμων δικτύων παγκοσμίως σε 3 τρις δολάρια, κατ' ελάχιστον. Τα Βαλκάνια θεωρούνται κομβικής σημασίας ανά την υφήλιο για το οργανωμένο έγκλημα λόγω των διαδρόμων που εξασφαλίζουν τη διαδρομή των ναρκωτικών ουσιών από την Ασία στην Ευρώπη όπως επίσης μία από τις μεγαλύτερες αγορές σύγχρονου δουλεμπορίου και λαθρεμπορίου όπλων.

Σε αυτό το σημείο είναι άκρως διαφωτιστικό να σημειωθεί ότι το οργανωμένο έγκλημα διαθέτει και συνδέσμους διαπλοκής και ενίοτε και αγαστής συνεργασίας με τμήματα του διεθνούς νόμιμου χρηματο-οικονομικού κεφαλαίου αλλά και με κυβερνητικά στελέχη.

5.2. Αλβανικό οργανωμένο έγκλημα

Μία γεωγραφική περιοχή λοιπόν που ανθίζει εσχάτως η προαναφερθέντα διαπλοκή είναι κατεξοχήν τα Βαλκάνια των αρχών του 21ου Αιώνα. Την παρούσα περίοδο στα Βαλκάνια οι δύο ισχυρότερες και πλέον δραστήριες εθνοτικές ομάδες οργανωμένου εγκλήματος είναι η Αλβανική και η Τουρκική.

Η πρώτη σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του FBI, διακινεί το 70% -80% της Ηρωίνης πανευρωπαϊκά και κατέχει τα ηνία στη παράνομη διακίνηση ανθρώπων και τη συστηματική κλοπή πολυτελών αυτοκινήτων. Η δεύτερη ομάδα είναι ο συνδυετικός κρίκος μεταξύ των Αλβανικών οργανώσεων και των παραγωγών οπίου στη Κεντρική Ασία και Αφγανιστάν. Αναλαμβάνει τη μεταφορά διαμέσου Κωνσταντινούπολης λαθραίων ναρκωτικών ουσιών οι οποίες στη συνέχεια διαχέονται στις Ευρωπαϊκές μητροπόλεις με ευθύνη των Αλβανικών-Κοσοβαρικών παράνομων οργανώσεων. Στα Βαλκάνια το κέντρο πάσης λογής οργανωμένων εγκληματικών δράσεων είναι η Πρίστινα η πρωτεύουσα του Κοσόβου. Η περιοχή κυριολεκτικά κινείται στους ρυθμούς του εμπορίου ναρκωτικών και του trafficking.

Όπως έχει ερευνήσει και διαπιστώσει ο κορυφαίος Γάλλος εγκληματολόγος και συγγραφέας Xavier Raufer ⁵⁸ , ουδείς εκ των κεφαλών του οργανωμένου εγκλήματος στο Κόσοβο έχει ενοχληθεί από τη δικαιοσύνη. Περαιτέρω το Κοσσυφοπέδιο έγινε πλέον μία «Ασφαλής περιοχή» για όσους επιθυμούν να ξεφύγουν από τη δικαιοσύνη

⁵⁷ Loretta Napoleoni, «Τα δαιδαλώδη οικονομικά της τρομοκρατίας», <http://lorettanapoleoni.net>

⁵⁸ www.xavier-raufer.com

σε Πανευρωπαϊκό επίπεδο και εκεί βρίσκουν καταφύγιο, άτομα κυρίως Ιταλικής καταγωγής που συνδέονται με την περιβόητη μαφία της Καλαβρίας, την «Ντραγκέτα».

Σε αυτό το σημείο είναι διαφωτιστικό να αναφερθεί η σημασία της εξεγέρσεως στην Αλβανία την Άνοιξη του 1997, λόγω της υποθέσεως των παρατραπεζών. Η χαοτική κατάσταση που επικράτησε κατά τους επόμενους μήνες επέτρεψε τη κλοπή 750,000 φορητών όπλων, 38.000 περιστρώφων, 2,400 αντιαρματικών ρουκετών, 3.500.000 χειροβομβίδων, 3.600 τόνοι TNT και 150,000 διαβατηρίων τα οποία χρησιμοποιήθηκαν από μέλη του οργανωμένου εγκλήματος και της διεθνούς τρομοκρατίας όπως θα λεχθεί περαιτέρω.

Ακόμα ο πόλεμος του 1999 και η λευκή κάρτα εκ μέρους της Δύσης στους Κοσσοβάρους αντάρτες, καθιέρωσε την παρουσία του Αλβανικού οργανωμένου εγκλήματος στη περιοχή και την εξάπλωση τους στην Ευρώπη σε χώρες όπου υπάρχει Αλβανική διασπορά, συγκεκριμένα στην Ελβετία, Ιταλία, Γερμανία, Δανία και Ελλάδα. Για την Ελληνική περίπτωση είναι άξιο λόγου να αναφερθεί, ότι σύμφωνα με έρευνες ο ετήσιος κύκλος εργασιών από παράνομη πορνεία στη Ελλάδα ανέρχεται σε 7.5 δις € , την πλειονότητα εκ των οποίων νέμεται η Αλβανική μαφία. Αξίζει να επισημανθεί ότι τα μεγέθη αυτά είναι σαφώς μεγάλα σε σχέση με το συνολικό ΑΕΠ της χώρας. Ο κυριότερος λόγος που υπάρχει δραματική εξάπλωση στη διακίνηση (Trafficking) γυναικών προς εκμετάλλευση είναι τα τεράστια περιθώρια κέρδους που εξασφαλίζει αυτή η δραστηριότητα. Στη συνέχεια τα κέρδη αυτά επενδύονται στο εμπόριο ναρκωτικών που απαιτεί κεφάλαια για λογιστική υποστήριξη, νομική κάλυψη κτλ, αλλά συγχρόνως προσδίδει σημαντική έμμεση πολιτική επιρροή. Γι' αυτό το λόγο τυχόν μείωση του κυκλώματος trafficking στην Ελλάδα κατά τα επόμενα έτη, ενδεχομένως να σηματοδοτήσει τη μεγέθυνση του εμπορίου ναρκωτικών.

5.3. Τουρκικό οργανωμένο έγκλημα

Το οργανωμένο έγκλημα εκ Τουρκίας, έχει ως κύρια βάση τη Κωνσταντινούπολη. Έκθεση της INTERPOL του 2014 ⁵⁹ κατονομάζει την πόλη αυτή ως κέντρο ξεπλύματος μαύρου χρήματος και ως κύριος διαμετακομιστικός κόμβος στο διεθνές λαθρεμπόριο ναρκωτικών. Ακόμα η Κωνσταντινούπολη θεωρείται ως μία από τις κύριες αγορές λαθραίων καταναλωτικών προϊόντων, απομιμήσεων και παραχάραξης διεθνών νομισμάτων, κυρίως του αμερικανικού δολαρίου. Ωστόσο τα

⁵⁹ INTERPOL, www.interpol.int

τελευταία χρόνια παρατηρείται μία ελάττωση της ισχύος του Τουρκικού οργανωμένου εγκλήματος λόγω της εισδοχής στην παράνομη βιομηχανία, νέων και δυναμικών παικτών όπως οι Γεωργιανές, Βουλγαρικές, Ρωσικές και ασφαλώς οι Αλβανικές ομάδες.

Η μεγάλη επιρροή των Τουρκικών κυκλωμάτων συνίσταται στην ίδια την γεωπολιτική θέση της Τουρκίας ως του διαδρόμου που ενώνει Ανατολή και Δύση και στην προκειμένη περίπτωση των παραγώγων προϊόντων παρανομίας και λαθρεμπορίου.

5.4. Ισλαμικός εξτρεμισμός στα Βαλκάνια – Βαλκανικό Ισλαμικό τόξο.

Η δεύτερη Βαλκανική απειλή που εδώ και καιρό έχει διαφανεί στον ορίζοντα, είναι αυτή του εισαγόμενου Ισλαμικού εξτρεμισμού. Σε γενικές γραμμές η εξτρεμιστική Ισλαμική εξάπλωση στα Βαλκάνια, στηρίχθηκε στην χνώδη κατάσταση που δημιούργησε η πτώση του Ανατολικού μπλοκ, η Δυτική παρέμβαση-πόλεμος και η ικανότητα διάθεσης μεγάλων κεφαλαίων εκ μέρους των Ισλαμικών κρατών.

Συγκεκριμένα τη περίοδο 1991-1992 οι πρώτες ομάδες Μουντζαχεντίν εισήχθησαν στη Βοσνία μέσω Βηρυτού, Κωνσταντινούπολης και Καΐρου. Με συνολική δύναμη περί τους 3,500 άνδρες συνέβαλαν ουσιαστικά, αφενός στην ενίσχυση των ομόδοξων τους Βοσνίων και αφετέρου στη διόγκωση ενός θρησκευτικού φανατισμού που δημιούργησε και την περιβόητη θεωρία περί του Βαλκανικού Ισλαμικού τόξου.

Μετά τη συνθήκη του Dayton το 1995 τουλάχιστον 900 από αυτούς τους πολεμιστές του Ισλάμ έλαβαν την Βοσνιακή υπηκοότητα και άγνωστος αριθμός έχει λάβει Βοσνιακά διαβατήρια και έχει εγκατασταθεί σε Ευρωπαϊκές χώρες.

Η Αμερικανική πρεσβεία στη Ρώμη καθώς και πάμπολλες πηγές αναφέρουν σταδιακή Ισλαμοποίηση περιοχών στη Βοσνία, όπως η Μπανίτσα, όπου έχει επιβληθεί ντε φάκτο η Γουαχαμπιτική εκδοχή του Σουνιτικού Ισλάμ και είναι συχνά τα φαινόμενα βίας εναντίων μετριοπαθών Μουσουλμάνων και Χριστιανών οι οποίοι δε «προσαρμόζονται» στην υπάρχουσα κατάσταση.

Περαιτέρω, η διαμάχη μεταξύ του Αλβανικού στοιχείου και των Σέρβων έδωσε την ευκαιρία διείσδυσης ακραίων Ισλαμικών στοιχείων στα Δυτικά Βαλκάνια. Ο ίδιος ο Osama Bin Laden έχει επιβεβαιωμένα επισκεφθεί την Αλβανία 2 φορές όπου και συνέστησε την Arab-Albanian Bank, ως προκάλυμμα παράνομων δραστηριοτήτων.

Την περίοδο 1995-1997 ο διοικητής της υπηρεσίας πληροφοριών της Αλβανίας Μπασκίμ Γκαζιντέντε, φέρεται σύμφωνα με δημοσιεύματα του Αλβανικού τύπου, να γνώριζε τις συχνές επαφές μελών εξτρεμιστικών οργανώσεων και Αλβανών υπηκόων, αλλά προτίμησε να δείξει μία παρεξηγήσιμη ανοχή.

Τα γεγονότα του πολέμου στη Γιουγκοσλαβία το 1999, απέδειξαν την εμπλοκή εθελοντών Μουτζαχεντίν στο πλευρό του ΟΥΤΣΕΚΑ - UÇK (Ushtria Çlirimtare Kombëtare)⁶⁰, - και όπως απεδείχθη εκ των υστέρων και τη μυωπική αντίληψη των Ευρωπαϊκών κρατών και της Αμερικής, τα οποία δεν επέδειξαν την ίδια συνεπή στάση έναντι της διεθνούς τρομοκρατίας που μάχονται σήμερα.

Το 2001 στις συγκρούσεις μεταξύ Σλάβων και Αλβανών στο Τέτοβο, οι Μουτζαχεντίν δημιούργησαν την αντάρτικη ταξιαρχία με την ονομασία «113» οποία συνέδραμε τους Αλβανούς και προχώρησε μάλιστα σε σφαγές αμάχων.

Την παρούσα περίοδο ο εισαγόμενος Ισλαμικός εξτρεμισμός είναι ιδιαίτερα ισχυρός στην Επαρχία του Σαντζάκ στη Νότια Σερβία. Δημοσιεύματα από Βαλκανικά μέσα ενημέρωσης καταγράφουν συνεχείς επιθέσεις και εμπρησμούς ενάντια σε μετριοπαθείς Μουσουλμάνους και Σέρβους Ορθόδοξους. Η Πρίστινα στο Κόσσοβο είναι προς το παρόν το αδιαμφισβήτητο κέντρο ακραίας Ισλαμικής προπαγάνδας η οποία συνδυάζεται παράλληλα με την πολιτιστική γενοκτονία όλων ανεξαιρέτως των Σέρβο-Ορθόδοξων μνημείων και ιστορικών κτερισμάτων.

Δυστυχώς τα Βαλκάνια λόγω του Ισλαμικού εξτρεμισμού έχουν έλθει στο προσκήνιο της διεθνούς τρομοκρατίας καθώς αρκετά μέλη των αεροπειρατών και των σχεδιαστών της 11/9 είχαν αποδεδειγμένα είτε εκπαιδευτεί, είτε συσχετιστεί με Βαλκανικές χώρες.

⁶⁰ Ο Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός (αλβανικά: Ushtria Çlirimtare Kombëtare - UÇK, σλαβομακεδονικά: Ослободителна Национална Армија – ΟΝΑ) γνωστός και σαν UCK των Σκοπίων ήταν στρατιωτική οργάνωση των Αλβανών της ΠΓΔΜ που έδρασε το 2001 με κύριο σκοπό την απόσχιση των δυτικών εδαφών της ΠΓΔΜ, όπου η πλειοψηφία των κατοίκων είναι αλβανοί, και την ένωσή τους με το Κοσσυφοπέδιο.

Παρακάτω αναφέρονται κάποιοι από αυτούς:

- Nawaf al Hazmi, αεροπειρατής, βετεράνος του πολέμου της Βοσνίας,
- Khalid al-Mihdar, αεροπειρατής, βετεράνος του πολέμου της Βοσνίας,
- Sheikh Omar abd-al Rahman Βομβιστής των δίδυμων πύργων το 1993, μέλος του οργανισμού TWRA που χρηματοδότησε τη Μουσουλμανική πλευρά στο πόλεμο της Βοσνίας,
- Mohammed Haydar Zammar Σχεδιαστής της 11/9, συχνός επισκέπτης της Βοσνίας και υποστηρικτής των Ισλαμικών κοινοτήτων στα Βαλκάνια,
- Osama bin Laden, ο αρχηγός της Al Khaida, ήταν κάτοχος Βοσνιακού διαβατηρίου και κεντρικός χρηματοδότης της Ισλαμικής κυβέρνησης κατά τη δεκαετία του '90,
- Abu al Ma'aali Συνεργάτης του Μπίν Λάντεν, διέμενε σε Βαλκανικές χώρες τη δεκαετία του '90 και μέχρι το 2001,
- Abdelkader Mokhtari Συνεργάτης του Μπίν Λάντεν, συνελήφθη στη Βοσνία τον Οκτώβριο του 2001.

Επίσης, σχετικά με τις βομβιστικές επιθέσεις σε Μαδρίτη (2004) και Λονδίνο (2005) , τα εκρηκτικά που χρησιμοποιήθηκαν αποδείχθηκε ότι προέρχονταν από την Βοσνία και το Κόσσοβο. Τέλος η επίθεση με αντιαρματική ρουκέτα στην Αμερικανική Πρεσβεία της Αθήνας τον Ιανουάριο του 2007, προήλθε σύμφωνα με τις μέχρι τώρα πληροφορίες από το Κοσσυφοπέδιο.

Συνεπώς παρόλη τη Δυτική-Αμερικανική υποστήριξη προς τους αγώνες των Ισλαμιστών τα προηγούμενα χρόνια, οι ίδιοι πλέον στρέφουν τα πυρά τους εναντίον τους αποτελώντας την νούμερο ένα ασύμμετρη απειλή προς την ασφάλεια τους. Πιστεύεται δε ότι ο κυριότερος λόγος που δεν έχει υπάρξει μέχρι στιγμής Ισλαμική τρομοκρατία στα Βαλκάνια με ανοικτές επιθέσεις σε μητροπολιτικά κέντρα, είναι το γεγονός ότι η περιοχή θεωρείται ως «Ασφαλής περιοχή» για το διεθνές τρομοκρατικό δίκτυο. Υπό αυτήν την οπτική γωνία οι ίδιοι οι τρομοκράτες δεν θέλουν να προκαλέσουν τη προσοχή σε ένα τόσο ευαίσθητο και σημαντικό για αυτούς τομέα.

Σε ευρύτερο πλαίσιο τα Βαλκάνια ίσως να αποτελούν το “σημείο - κλειδί” για τη καταπολέμηση της τρομοκρατίας και κάποιοι να μην επιθυμούν την επίλυση του κατά το επόμενο διάστημα, ή να προσβλέπουν σε εξαναγκασμό της Ευρώπης να ακολουθεί

συγκεκριμένες επιταγές. Δεν πρέπει να παραμελείται το γεγονός ότι οι τρομοκρατικές ομάδες που εδρεύουν στα Βαλκάνια αποτελούν πρωτίστως κίνδυνο για την Ευρώπη και κατ' επέκταση για τις Δυτικές κοινωνίες στο σύνολο.

Το Ινστιτούτο RAND⁶¹ διαπιστώνει τη δημιουργία των «υβριδικών εγκληματικών ομάδων» και αφιερώνει ιδιαίτερη προσοχή στα Βαλκάνια όπου αυτές οι ομάδες συνδυάζουν αρμονικότητα το λαθρεμπόριο ναρκωτικών, την εθνικιστική ιδεολογία και τον θρησκευτικό φανατισμό. Λόγω της ύπαρξης του προαναφερθέντος «Βαλκανικού δρόμου των ναρκωτικών» δεν θα είναι υπερβολικό να υποθέσει κανείς ότι τα Βαλκάνια είναι ένα φυτώριο ανάπτυξης τέτοιων ομάδων και ότι αποτελεί και ένα ζωτικής σημασίας χώρος για την ενδυνάμωση τους σε Πανευρωπαϊκό, ίσως και παγκόσμιο επίπεδο.

Σε ότι αφορά τον Ισλαμικό εξτρεμισμό, τυχών δυναμικός σχεδιασμός καταστολής του, μέσα στο ευρύτερο πλέγμα του «Πολέμου κατά της τρομοκρατίας» συνυπάρχει με το ενδεχόμενο εκδήλωσης τρομοκρατικών επιθέσεων από αυτές της ομάδες προκειμένου να εμποδίσουν την εξαφάνιση τους και συνεπώς όλες οι Βαλκανικές χώρες πρέπει να προβλέψουν για κοινές πολιτικές και δράσεις ενάντια στη τρομοκρατία.

5.5. Σχέσεις Ελλάδας με Βαλκανικές χώρες

Σε ότι αφορά την Ελλάδα, πρέπει να επιδειχθεί ιδιαίτερη προσοχή στις επενδύσεις χρηματοπιστωτικού χαρακτήρα σε Βαλκανικές χώρες. Ενυπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος οι Ελληνικές τράπεζες να αποτελέσουν αγωγούς «ξεπλύματος» παράνομων συναλλαγών με σκοπό το οργανωμένο έγκλημα να μεταφέρει τα κέρδη του στις ανεπτυγμένες Ευρωπαϊκές αγορές. Όπως γίνεται εύκολα κατανοητό μία τέτοια εξέλιξη θα είχε δυσμενές αντίκτυπο στο Ελληνικό τραπεζικό σύστημα τη περίοδο που προσπαθεί να εκσυγχρονιστεί και να διακριθεί στον Ευρωπαϊκό επιχειρηματικό στίβο. Ακόμα η Ελλάδα οφείλει να επιδεικνύει προσοχή σε ότι αφορά το Βαλκανικό οργανωμένο έγκλημα, καθότι είναι ένα κράτος που έχει ζητήματα εξωτερικής πολιτικής τα οποία μπορούν να πληγούν από τη κοινή δράση οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας. Οι σημερινές απειλές των Βαλκανίων αποτελούν εν γένει και ζητήματα εθνικής Ασφάλειας της χώρας καθότι η διαπλοκή εγκλήματος τρομοκρατίας και

⁶¹ Rand Corporation, <http://www.rand.org>

εξωτερικών απειλών μπορούν κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις να συνδυαστούν και να αποτελέσουν σοβαρή απειλή για την εθνική κυριαρχία και ακεραιότητα.

Αυτή τη στιγμή η Ελλάδα έχει να αντιμετωπίσει μία εν δυνάμει απειλή. Ο εθνικισμός των Αλβανών αντικαθίσταται σταδιακά από μία αίσθηση του «ανήκειν» στην ευρύτερη Ισλαμική θρησκεία του ενός δις. Οι Σλαβόφωνοι Μουσουλμάνοι της ΠΓΔΜ, Βουλγαρίας και Σερβίας προωθούνται και εξωθούνται προς εξτρεμιστική δράση. Ακόμα η σταδιακή μετατροπή της Τουρκίας σε Ισλαμικό καθεστώς και οι πάγιες επιδιώξεις της Άγκυρας για εξάπλωση προς τη Δύση φέρνουν τη χώρα μας στο σταυροδρόμι των εξελίξεων και δυστυχώς χωρίς η ίδια να είναι σε θέση να αντιδράσει λόγω πολλαπλών αγκυλώσεων σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο.

Η μεταβολή των Βαλκανίων σε «ημι-Ισλαμική περιοχή» σε συνάρτηση με την δραματική μεγέθυνση των εγκληματικών ομάδων, αγγίζει το σύνολο των συμφερόντων της Ελλάδας. Είναι πλέον του βέβαιου ότι η ευημερία και η πρόοδος της χώρας εξαρτάται από τις εξελίξεις στα γειτονικά κράτη, όπως επίσης και του ότι οι τυχόν ασύμμετρες απειλές για το ορατό μέλλον προέρχονται από εκεί.

Η τρέχουσα περίοδος βρίσκει τη Βαλκανική Χερσόνησο να κατακλύζεται από εξτρεμιστικά στοιχεία τα οποία την χρησιμοποιούν ως βάση αλλά και ως πέρασμα στη Δύση και διαπλέκονται με το διεθνές οργανωμένο έγκλημα. Είναι εξαιρετικά χρήσιμο να υπάρχει ενδελεχής πληροφόρηση και αξιόπιστη και έγκαιρη γνωμάτευση από τις αρμόδιες αρχές, γιατί σε διαφορετική περίπτωση η Ελλάδα κινδυνεύει να βρεθεί προ δυσάρεστων εκπλήξεων που θα αφορούν πλέον όχι τα γνωστά εθνικά της θέματα στα Βαλκάνια, αλλά γενικότερα την καθημερινότητα και την ασφάλεια του μέσου πολίτη αυτής της χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Μετανάστευση – Προσφυγικό

Ένα ακόμα τεράστιο ζήτημα το οποίο επηρεάζει πολλαπλώς και αποσταθεροποιεί την ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, των Βαλκανίων αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης πλέον, είναι το νέο-προσφυγικό ζήτημα το οποίο έχει προκύψει κυρίως από τον Συριακό εμφύλιο, αλλά και από τη δράση του Ισλαμικού Κράτους στην ευρύτερη περιοχή, όπως εξετάστηκε προηγουμένως, δημιουργώντας το μεγαλύτερο μεταναστευτικό κύμα της πρόσφατης ιστορίας.

Εκατομμύρια ανθρώπων είναι διαρκώς μετακινούμενα, δημιουργώντας δημογραφικά, πολιτικά και άλλα ζητήματα τα οποία αναδεικνύουν για μία ακόμη φορά ότι τα Διεθνή Καθεστώτα δεν είναι ικανά να αντιμετωπίζουν στην πράξη και αποτελεσματικά τόσο σοβαρά ζητήματα.

Κλειστά Ευρωπαϊκά σύνορα, έλλειψη κεντρικού συντονισμού και πολιτικά παιχνίδια στις διμερείς σχέσεις της ευρωπαϊκής Ένωσης είναι τα αποτελέσματα της απουσίας πολιτικής και των διαφορετικών απόψεων στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάτι που εξηγείται από τις βασικές αρχές της Θεωρίας του Ρεαλισμού:

Τα κράτη λειτουργούν ορθολογικά και έχουν ως βασικό τους στόχο την επιβίωση και κατ' επέκταση την ευημερία τους. Ελλείπει κάποιας αρχής που θα τα υποχρεώνει για το αντίθετο και δεδομένης της αναρχίας στο Διεθνές Σύστημα, δεν υπάρχει για το φαινόμενο αυτό κάποια οργανωμένη δράση αντιμετώπισης, με τη διείσδυση κακοποιών και τρομοκρατών μέσω των μικτών μεταναστευτικών ροών να αποτελεί διαρκή ασύμμετρη απειλή για τα κράτη και τους πολίτες.

6.1. Δράση διακινητών

Η ετήσια έκθεση πολιτικής για θέματα ασύλου και μετανάστευσης 2015⁶² που βγήκε στο φως από δημοσιογραφικές πηγές περιγράφει τη δράση των διακινητών της Τουρκίας που όπως αναφέρεται χρησιμοποιεί 24 λιμάνια στη γείτονα χώρα, διαθέτει

⁶² Ετήσια Έκθεση Πολιτικής 2015 για θέματα ασύλου και μετανάστευσης, Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης – ΚΕΜΕΑ – Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015
https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/annual-policy/annual-policy-12b_greece_apr_part2_greek.pdf

τουλάχιστον τρία «στρατηγεία» και κάνει τεράστιο “τζίρο” της τάξεως των 6 δις € το χρόνο.

Οι άνθρωποι αυτοί θησαυρίζουν πουλώντας ουσιαστικά ελπίδα, χωρίς καμία εξασφάλιση της έκβασης των ταξιδιών αυτών, κάνοντας την κοινή γνώμη μάρτυρα της πλήρους απαξίωσης για την ανθρώπινη ζωή.

Όπως αναφέρεται στην έκθεση της ΕΛΑΣ, τα κύρια σημεία αναχώρησης και άφιξης είναι 24 λιμάνια και συγκεκριμένα σε Τσανάκαλε, Άσσο, Πράσινο Λιμάνι, Αϊβαλί, Δίκελι, Τσανδαρλί, Σμύρνη, Τσεσμέ, Καράαντ, Καραμπούρν, Τσαμιμπογκαζί, Κουσάνασι, Τουζμπούργκαζι, Ντιντίμ, Γιαλιακαβάκ, Γκουμουσλούκ, Αλικαρνασσό, Μαζικόι, Τουργκουτρέις, Ντάτσα, Εμετσίκ, Μοζμπουρούν, Μαρμαρίδα, Κας. Τα δε κύρια σημεία αποβίβασης προσφύγων είναι από την Λήμνο και τη Λέσβο κατά μήκος του Ανατολικού Αιγαίου έως τη Ρω και το Καστελόριζο.

Οι κυριότερες διαδρομές που ακολουθούνται διαφέρουν ανάλογα με την χώρα προέλευσης . Οι Σύριοι εισέρχονται στην Τουρκία από οκτώ βασικές πύλες – διόδους στα σύνορα μεταξύ των δύο χωρών και έπειτα καταλύουν σε τέσσερις βασικές πόλεις Μερσίνη, Άδανα, Κιλίς, Απάλεια. Στη συνέχεια είτε κατευθύνονται στα παράλια του Αιγαίου διασχίζοντας τη χώρα είτε καταλήγουν εκεί μετά την παραμονή τους σε Κωνσταντινούπολη και Άγκυρα. Στα παράλια η πόλη με τον μεγαλύτερο όγκο διακινούμενων είναι η Σμύρνη, ενώ αρκετοί πρόσφυγες συγκεντρώνονται και νοτιότερα σε Αλικαρνασσό, Σόκε και Ντιντίμ».

Βάσει της έκθεσης, η τουρκική Ακτοφυλακή που επιχειρεί στα παράλια της Τουρκίας, δεν αναλαμβάνει δράση εγκαίρως και μερικές φορές δεν «ενοχλεί» καν τις δραστηριότητες των διακινητών, υποδεικνύοντας μία αγαστή συνεργασία ανάμεσα στα δύο μέρη – με τα ανάλογα οφέλη. Τα κυκλώματα των διακινητών όμως δεν περιορίζονται στο να έχουν καλές σχέσεις με την Ακτοφυλακή αλλά σε κάποιες περιοχές της Τουρκίας λειτουργούν εντελώς ολοκληρωτικά εξαγοράζοντας τη σιωπή των κατοίκων. Όπως αναφέρεται στην έκθεση: «Στην παγίωση της αγοράς της παράνομης διακίνησης σημαντικός είναι και ο ρόλος που διαδραματίζει και το υφιστάμενο καθεστώς ανοχής από την τοπική κοινωνία στην Τουρκία. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση για την περιοχή της Άσσου όπου σύμφωνα με πληροφορίες διακινούμενων, εξαγοράζεται η σιωπή των κατοίκων».

Σε τουλάχιστον δύο υποθέσεις που αναφέρονται στην έκθεση φαίνεται πως χρήματα προσφύγων κατέληξαν σε τζιχαντιστές, αφού είναι γνωστό πως η πλειοψηφία των μελών της μαφίας των διακινητών έχουν αναμειχθεί με τη λειτουργία ταξιδιωτικών

γραφείων στο Ιράκ που φέρονται να εμπλέκονται σε υποθέσεις παράνομης διακίνησης ανθρώπων και ταυτόχρονα αρκετοί από αυτούς να συνδέονται με το Ισλαμικό Κράτος.

Οι διακινητές φαίνεται να χρησιμοποιούν το ίδιο άτυπο τραπεζικό σύστημα συναλλαγής χρημάτων που είχε αποκαλυφθεί μετά την 11η Σεπτεμβρίου από τις αμερικανικές δικαστικές αρχές. Το σύστημα αυτό ονομάζεται “Hawala” και βασίζεται σε ένα μεγάλο δίκτυο «μεσιτών» τους hawalanders , ενώ ως βιτρίνα χρησιμοποιούν νόμιμα καταστήματα και εταιρείες.

Όπως προκύπτει από την έκθεση η ΕΛΑΣ διατηρεί επιφυλάξεις για τον ρόλο κάποιων ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στα νησιά του βορείου και του νοτίου Αιγαίου. Οι εν λόγω ΜΚΟ, οι οποίες έφταναν κατά προσέγγιση τις 100 το περασμένο καλοκαίρι, σε πρώτη φάση παρέχουν βοήθεια και στήριξη στους αφικνούμενους στα ελληνικά νησιά. Ωστόσο πέραν της κύριας αποστολής τους, ενδέχεται μερίδα αυτών ή μέλη κάποιων ΜΚΟ να εξυπηρετούν και άλλους σκοπούς, και αυτό σχετίζεται συχνά με τη χρηματοδότησή τους και την προέλευση των κονδυλίων αυτών. Αναφερόμενος στο θέμα των ΜΚΟ, ο αναπληρωτής υπουργός Μεταναστευτικής Επιτροπής είχε δηλώσει σχετικά ότι ο ρόλος τους είναι πολύ σημαντικός όχι μόνο στην Ελλάδα, αναγνώρισε όμως ότι «υπάρχει σκάρτο υλικό το οποίο δεν βοηθάει ή βοηθάει εκ του πονηρού».

6.2. Διείσδυση τρομοκρατών στις μικτές μεταναστευτικές ροές στην Ανατολική Μεσόγειο και τα Δυτικά Βαλκάνια

Η απειλή των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων και η σύνδεσή τους με τη μετανάστευση, ιδιαίτερα οι μέθοδοι εισόδου των τρομοκρατών στην ΕΕ, έχουν γίνει αντικείμενο έρευνας λόγω των πολλών περιστατικών τα οποία έλαβαν χώρα στα κράτη μέλη της ΕΕ κατά τη διάρκεια του 2014 και 2015. Η Ελλάδα καθώς αποτελεί τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, αναπόφευκτα λειτουργεί ως το κύριο σημείο εισόδου για τους μετανάστες που προέρχονται κυρίως από την Ανατολική Μεσόγειο και επιθυμούν να φτάσουν στην κεντρική Ευρώπη, καθώς επίσης και ένα σημείο εισόδου πρώτης γραμμής για τους μετανάστες που χρησιμοποιούν τη Δυτική Βαλκάνια Διαδρομή.

Η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας και η αδυναμία αποτελεσματικού ελέγχου των μεταναστευτικών, ενισχύουν τη γενική ανησυχία για τον αριθμό των ξένων μαχητών που καταφέρνουν να φτάσουν στην Ευρώπη, με κύριο σκοπό την πρόσμιξή τους με τον ντόπιο πληθυσμό των προσφύγων, ώστε στους κόλπους αυτούς να βρουν πρόσφορο έδαφος για προσηλυτισμό μετατρέποντάς τους επίσης σε νέους μαχητές.

Οι μαζικές μεταναστευτικές ροές και η χωρίς προηγούμενο κλιμάκωση της προσφυγικής κρίσης το 2015 εγείρουν πολλά ερωτήματα που σχετίζονται με την ταυτότητα - ή καλύτερα με την μη συντονισμένη ταυτοποίηση – όλων αυτών των ανθρώπων οι οποίοι καταφθάνουν καθημερινά στη χώρα μας κυρίως μέσω Τουρκίας όπως αναφέρθηκε νωρίτερα.

Οι πρόσφατες συντονισμένες επιθέσεις στο Παρίσι ήρθαν να ενισχύσουν τις υποψίες πολλών ότι οι τρομοκράτες έφτασαν εκεί μέσω των μεταναστευτικών αυτών ροών διεισδύοντας στον εκεί πληθυσμό. Η περίπτωση του βομβιστή αυτοκτονίας Ahmed Almuhammed, του οποίου το συριακή διαβατήριο βρέθηκε στο σώμα του στην αίθουσα συναυλιών Bataclan έδωσε ένα πρόσωπο σε αυτές τις υποψίες. Σύμφωνα τόσο με τις Γαλλικές όσο και με τις Ελληνικές αρχές, ο Αχμέντ Almuhammed εισήλθε κρυφά στη Γαλλία ζητώντας άσυλο ως πρόσφυγας, αφού διασώθηκε από ένα ναυάγιο με λέμβο στην οποία επέβαινε μαζί με δεκάδες άλλους μετανάστες στο ελληνικό νησί της Λέρου στις 3 Οκτωβρίου, 2015. Πιστεύεται ότι συνοδεύονταν από άλλον ένα από τους βομβιστές του Παρισιού με τον οποίο συνέχισαν το ταξίδι τους προς τη Γαλλία μέσω του βαλκανικού διαδρόμου.

Αυτά και άλλα περιστατικά αποδεικνύουν ότι είναι ζωτικής σημασίας για τα ίδια τα κράτη να περιλαμβάνουν στις πολιτικές ασφαλείας τους την απειλή και αντιμετώπιση της διείσδυσης των τρομοκρατών στην Ευρώπη και να συνεργάζονται με την FRONTEX⁶³ για το σκοπό αυτό. Παράλληλα, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή ώστε να αποφεύγεται η σύνδεση των προσφύγων με τρομοκράτες, κάτι το οποίο θα μπορούσε να οδηγήσει στην στερεοτυπική αντιμετώπιση του συνόλου των προσφύγων και των μεταναστών ως απειλές για την εθνική και ευρωπαϊκή ασφάλεια.

⁶³ Η FRONTEX συντονίζει την επιχειρησιακή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων• επικουρεί τα κράτη μέλη στην εκπαίδευση των εθνικών συνοριακών φυλάκων, μεταξύ άλλων με την καθιέρωση κοινών προδιαγραφών εκπαίδευσης• πραγματοποιεί αναλύσεις κινδύνου• παρακολουθεί τις εξελίξεις των ερευνών σχετικά με τον έλεγχο και την επιτήρηση των εξωτερικών συνόρων• επικουρεί τα κράτη μέλη σε περιπτώσεις που απαιτείται αυξημένη τεχνική και επιχειρησιακή συνδρομή στα εξωτερικά σύνορα• και παρέχει στα κράτη μέλη την αναγκαία στήριξη για την οργάνωση κοινών επιχειρήσεων επαναπατριsmού. www.europa.eu

6.3. Μικτές μεταναστευτικές ροές

Είναι ένας σύνθετος και σχετικά νέος όρος που ορίζεται διαφορετικά από διάφορους φορείς. Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ), «τα κύρια χαρακτηριστικά των μικτών μεταναστευτικών ροών περιλαμβάνουν την ακανόνιστη φύση και την πολλαπλότητα των παραγόντων που οδηγούν τέτοιες μετακινήσεις, καθώς και τις διαφοροποιημένες ανάγκες και τα προφίλ των μετακινούμενων ατόμων». Οι μικτές ροές έχουν οριστεί ως «σύνθετες μετακινήσεις πληθυσμών, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων, των αιτούντων ασύλου, των οικονομικών μεταναστών και άλλου είδους μεταναστών». Επιπλέον, οι μικτές μεταναστευτικές ροές μπορεί επίσης να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, ασυνόδετους ανήλικους, περιβαλλοντικούς μετανάστες, άτομα που μεταφέρθηκαν λαθραία, θύματα της εμπορίας ανθρώπων (human trafficking) και μεμονωμένους μετανάστες.

Ενώ η έννοια του «μετανάστη» («immigrant») είναι θεμελιωδώς διαφορετική από του «πρόσφυγα» («refugee») και ως εκ τούτου οφείλει να αντιμετωπίζεται με διαφορετικό τρόπο από το διεθνές δίκαιο, πλέον και οι δύο ομάδες όλο και περισσότερο κάνουν χρήση των ίδιων διαδρομών και μέσων μεταφοράς για να φτάσουν στον τελικό προορισμό τους.

Ετυμολογικά η λέξη «άσυλο» προέρχεται από το ρήμα α-συλάω-ώ = προστατεύομαι από την σύλη, την διαρπαγή, την λεηλάτηση, την λαφυραγώγηση, την αποστέρηση. Το άσυλο υποδηλώνει δηλ. την παροχή ασφάλειας, καταφύγιου, την παραμονή προσώπου σε περιβάλλον προστασίας και εγγύησης. Πρόσφυγας είναι όποιος κινδυνεύει στη χώρα του λόγω πολέμου ή γενικευμένης βίας. Πρόσφυγας, λοιπόν, είναι κάποιος που αναγκάζεται να εγκαταλείψει τη χώρα του εξαιτίας πολιτικής, εθνικής, φυλετικής και θρησκευτικής δίωξης ή επειδή ανήκει σε μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα η οποία διώκεται. Για τους λόγους αυτούς δεν μπορεί να επιστρέψει στην πατρίδα του και γι' αυτό ζητά και δικαιούται άσυλο και διεθνή προστασία στη χώρα που καταφεύγει. Οι πρόσφυγες προστατεύονται από τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951, από διεθνείς και ευρωπαϊκές συμφωνίες αλλά και εθνικές νομοθεσίες. Οι άνθρωποι αυτοί δικαιούνται να ζητήσουν άσυλο με βάση της Αρχής της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, έτσι το να χορηγήσει μια χώρα άσυλο σε πρόσφυγες δεν είναι πράξη φιλανθρωπίας ούτε δείγμα καλής θέλησης αλλά υποχρέωση με βάση διεθνείς συνθήκες και εθνικούς νόμους.

Μετανάστες είναι όσοι εγκαταλείπουν τη χώρα τους προσπαθώντας να βρουν εργασία και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Συχνά υποχρεώνονται να φύγουν λόγω

περιβαλλοντικών συνθηκών και απόλυτης φτώχειας. Η διαφορά με τους πρόσφυγες είναι πως οι μετανάστες μπορούν να επιστρέψουν στις πατρίδες τους ανά πάσα στιγμή, δεν τελούν υπό διωγμό και δεν κινδυνεύει η ζωή και η σωματική τους ακεραιότητα (αν και είναι μεγάλη συζήτηση κατά πόσο η απόλυτη φτώχεια δεν απειλεί και την ζωή κάποιου).

Εάν οι άνθρωποι αυτοί λοιπόν που απαρτίζουν τις λεγόμενες «μικτές ροές» δεν είναι σε θέση να εισέλθουν νόμιμα σε μία χώρα, συχνά καταφεύγουν σε λαθρέμπορους διακινητές με ύστατη λύση να καταφύγουν σε επικίνδυνα θαλάσσια ή χερσαία ταξίδια, με αντίτιμο χιλιάδες ευρώ ή δολάρια «το κεφάλι» με αμφίβολη έκβαση, από τα οποία πολλοί δεν επιβιώνουν.

Το 2015, τα κράτη μέλη της ΕΕ ανέφεραν περισσότερες από 1.820.000 παράνομες διελεύσεις μέσω των εξωτερικών της συνόρων. Σύμφωνα με την FRONTEX, δεν είναι δυνατόν να διαπιστωθεί ο ακριβής αριθμός των ατόμων που έχουν εισέλθει παράνομα στην ΕΕ. Μετανάστες που εντοπίστηκαν για πρώτη φορά να εισέρχονται παράνομα στην Ελλάδα, στη συνέχεια ανιχνεύθηκαν για δεύτερη φορά την να προσπαθούν να εισέλθουν παράνομα στην ΕΕ μέσω των Δυτικών Βαλκανίων . Ο δε αριθμός των παράνομων εισόδων στην ΕΕ το 2015 ήταν άνευ προηγουμένου. Ξεπέρασε έξι φορές τον αριθμό παράνομων διελεύσεων του 2014, η οποία ήταν και η ίδια χρονιά ρεκόρ.

Περισσότερες από 885.000 παράνομες διελεύσεις πραγματοποιήθηκαν μέσω της διαδρομής της Ανατολικής Μεσογείου , διαμέσου Τουρκίας και νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, όπως προηγουμένως αναφέρθηκε. Παρά το γεγονός ότι οι κύριοι προορισμοί εξακολουθούν να είναι τρία μεγάλα ελληνικά νησιά (Λέσβο, Χίο και Σάμο), λόγω της εγγύτητάς τους με τη χώρα αναχώρησης, οι λαθρέμποροι- διακινητές έχουν εξαπλώσει τη δράση τους σε περισσότερα ελληνικά νησιά, κατά μήκος του Ανατολικού Αιγαίου «δοκιμάζοντας» τις επιχειρησιακές δυνατότητες των Ελληνικών Αρχών.

Υπό αυτές τις συνθήκες, είναι δύσκολο για τα κράτη μέλη της ΕΕ να εξασφαλίζουν αποτελεσματικό, υψηλού επιπέδου και ενιαίο έλεγχο στα εξωτερικά τους σύνορα, όπως προβλέπεται από τη συνθήκη Σένγκεν του 1985 (Schengen Borders Code) για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων.

Σύμφωνα με την FRONTEX, δεν υπάρχει δυνατότητα να πιστοποιούνται οι μετανάστες αποτελεσματικά κατά τη διάρκεια της διέλευσης τους, καθώς δεν έρχονται σε επαφή όλοι οι μετανάστες με τις Αρχές του τόπου υποδοχής. Αυτό έχει να κάνει με τις διάφορους παράγοντες κατά την περισυλλογή τους –σε περίπτωση ναυαγίου- καθώς και με το γεγονός ότι μεγάλο ποσοστό από αυτούς εξαφανίζονται τα ταξιδιωτικά

τους έγγραφα από τις χώρες προέλευσής τους, δηλώνουν ψευδή στοιχεία και αιτούνται άσυλο. Υπό τις συνθήκες αυτές λοιπόν, ένα άγνωστο ποσοστό στην πραγματικότητα πέρασαν και συνέχισαν το ταξίδι τους χωρίς να ανιχνεύονται από οποιαδήποτε Αρχή . Από τη FRONTEX εκτιμάται ότι κατά τη διάρκεια της περιόδου του Αύγουστο του 2015, μήνας κατά τον οποίο εκτιμάται ότι σημειώθηκε το ρεκόρ των 100.000 αφίξεων, πολλοί από τους εισερχόμενους έχουν καταγραφεί με πλαστών έγγραφα ή με έγγραφα τρίτων ατόμων.

Το πρόβλημα επιδεινώνεται από το χαμηλό επίπεδο ασφάλειας για έκδοση ταυτότητας , διαβατηρίου ή άλλων εγγράφων λόγω της εσωτερικής κατάστασης που επικρατεί στις χώρες αυτές, αλλά και του τεράστιου δικτύου εγκληματικών οργανώσεων οι οποίες δρουν στην περιοχή και θησαυρίζουν από παράνομες δραστηριότητες τέτοιου είδους, όπως π.χ. στη Συρία, δεδομένου ότι τα ποσοστά Σύριων προσφύγων από 2011 που ξεκίνησε ο εμφύλιος είναι τα μεγαλύτερα.

Σύμφωνα με μελέτη της FRONTEX και την Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Ασύλου (EASO) για το 2015 και το 2016 οι κυριότεροι λόγοι αδυναμίας αντιμετώπισης της κατάστασης είναι:

(α):Οι τεράστιες εκτάσεις που πρέπει να καλύπτουν οι αρχές ελέγχου των συνόρων στις επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης. Για το λόγο αυτό, θα έπρεπε να προωθηθούν σχέδια για ανάπτυξη και δράση κοινών ομάδων έρευνας και αντιμετώπισης υπό τον επιχειρησιακό συντονισμό της EUROPOL, ιδιαίτερα στα σύνορα ανάμεσα στην Ελλάδα και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, καθώς και τα Ελληνοβουλγαρικά και Ελληνοτουρκικά σύνορα.

(β): Η ραγδαία αύξηση του αριθμού των ατόμων που ζητούν άσυλο. (Υπήρχαν 459.975 αιτήσεις ασύλου μόνο κατά τη διάρκεια του τρίτου τριμήνου του 2015).

(γ): Η προβληματική και μη έγκυρη καταγραφή των εισελθέντων, λόγω του μεγάλου αριθμού των αιτούντων άσυλο σε συνδυασμό με την πίεση χρόνου.

(δ): Η έλλειψη βασικών δομών και εξοπλισμού για τις επιτακτικές συνθήκες καθώς και η απουσία ηλεκτρονικής διασταύρωσης των πληροφοριών μέσα από έγκυρες βάσεις δεδομένων επιδεινώνουν το πρόβλημα. Για να αντιμετωπιστεί κάτι τέτοιο θα έπρεπε να αναπτυχθεί η ανταλλαγή και η χρήση των πληροφοριών υπό τον συντονισμό των κατάλληλων οργανισμών (EUROPOL ,FRONTEX) για την έγκαιρη και ορθή ταυτοποίηση τρομοκρατών και ριζοσπαστικών στοιχείων.

(ε): Τα Συριακά διαβατήρια δεν διαθέτουν βιομετρικά και άλλα στοιχεία ασφαλείας για την καταπολέμηση της πλαστογραφίας κάτι που αποτελεί πλέον συνήθη πρακτική στα Ευρωπαϊκά ταξιδιωτικά έγγραφα.

(στ): Πολλοί από τους μετανάστες όπως αναφέρθηκε εντοπίζονται χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα. Ως εκ τούτου, η καταχώριση γίνεται με βάση δική τους δήλωση ως προς την ιθαγένεια ώστε να έχουν το δικαίωμα να αιτηθούν άσυλο. Θα έπρεπε ίσως να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στον δευτερογενή έλεγχο των αφίξεων, για την διαδικασία αναγνώρισης- ταυτοποίησης των μεταναστών, καθώς ο πρωτογενής έλεγχος πραγματοποιείται κάτω από ακραίες συνθήκες.

6.4. Το ζήτημα της διείσδυσης των τρομοκρατών σε μικτές μεταναστευτικές ροές.

Όπως έχει ήδη διακηρύξει μέσα από το διαδίκτυο κατά καιρούς, το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε (ISIL / ISIS) προγραμματίζει μεγαλύτερη διείσδυση στις Δυτικές χώρες. Ένα πρώην μέλος του ISIS με καταγωγή από τη Συρία, σε έκθεση που δημοσιεύτηκε από τις Γαλλικές Αρχές μετά τα πρόσφατα γεγονότα στο Παρίσι, ισχυρίστηκε ότι περισσότεροι από 4.000 συγκεκαλυμμένοι μαχητές ISIL έχουν εισέλθει λαθραία στις Δυτικές χώρες, ως πρόσφυγες. Η ίδια πηγή ισχυρίστηκε ότι οι τρομοκράτες ακολούθησαν την ίδια διαδρομή που πραγματοποιεί το μεγαλύτερο μέρος των προσφύγων και των μεταναστών, δηλαδή μέσω Τουρκίας και από εκεί με πλοιάρια στην Ελλάδα και έπειτα στην Ευρώπη. Η παράνομη αυτή διείσδυση αποτελεί μόνο την αρχή ενός μεγαλύτερου σχεδίου ώστε να πραγματοποιηθούν επιθέσεις εκδίκησης ως αντίποινα στις Δυτικές χώρες για την συμμαχία τους με την Αμερικανική ηγεσία στις αεροπορικές επιδρομές.

Παρόλο που τέτοιοι ισχυρισμοί δεν είναι εύκολο να επαληθευτούν στην πράξη, ωστόσο ήταν αρκετοί για να προκαλέσουν μεγάλη ανησυχία στις Δυτικές κυβερνήσεις. Ο Γενικός Γραμματέας του NATO Jens Stoltenberg δήλωσε στους δημοσιογράφους τον Μάιο του 2015 ότι "...Φυσικά, ένα από τα προβλήματα είναι ότι θα μπορούσε στα αλήθεια να υπάρχουν ξένοι μαχητές. Μπορεί να υπάρχουν ακόμα και συγκεκαλυμμένοι τρομοκράτες οι οποίοι να προσπαθούν να κρυφτούν και να ενσωματωθούν μεταξύ των μεταναστών... ». Χρειάζεται στενότερη συνεργασία και πολυεπίπεδος συντονισμός των εκάστοτε υπηρεσιών εθνικής ασφάλειας με τους ευρωπαϊκούς οργανισμούς με στόχο την αποτελεσματικότερη πρόληψη και αντιμετώπιση των φαινομένων. Η ΕΕ θα πρέπει

να εισαγάγει ένα πανευρωπαϊκό πλαίσιο για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας που θα φροντίσει να “λιάνει” τις ανισότητες που παρατηρούνται μεταξύ των Εθνικών υπηρεσιών ασφαλείας, δρώντας επικουρικά και ενισχυτικά. Επίσης εάν το ζήτημα της μετανάστευσης δεν αντιμετωπιστεί στις χώρες προέλευσης (π.χ. τη Συρία), η ΕΕ θα εξακολουθεί να υφίσταται τις συνέπειες της συνεχιζόμενης εισροής προσφύγων. Οι χώρες εφαρμογής τη συνθήκης Σένγκεν πρέπει να αναβαθμίσουν την ασφάλεια των εξωτερικών συνόρων τους. Ωστόσο, είναι αλήθεια ότι τελευταία υπάρχει μία ορατή απειλή για την Ευρώπη. Ριζοσπαστικοποιημένοι μαχητές ISIS, αρκετοί Ευρωπαίοι πολίτες δεύτερης γενιάς, επιστρέφουν στις χώρες τους «αλλαγμένοι».

Σύμφωνα με οργανισμούς τόσο ευρωπαϊκούς, όπως η FRONTEX και η EUROPOL, όσο και εθνικούς όπως η Επιτροπή Εσωτερικής Ασφάλειας των ΗΠΑ και η Κοινοπραξία Έρευνας και Ανάλυσης για την τρομοκρατία (TRAC), η παράνομη διείσδυση αποτελεί μέγιστο κίνδυνο για την ασφάλεια και είναι επιτακτική η ανάγκη ανάπτυξης μηχανισμών αξιολόγησης των κινδύνων, ακόμη και αν οι οργανισμοί δεν διαθέτουν επαληθεύσιμες πληροφορίες . Επιπλέον, η TRAC είχε προειδοποιήσει ότι υπήρχε ήδη επιβεβαιωμένος αριθμός μελών του ISIS στις προσφυγικές ροές , όπως και η Επιτροπή Εσωτερικής Ασφάλειας των ΗΠΑ, η οποία υποστήριξε ότι ισλαμιστές τρομοκράτες είναι αποφασισμένοι να διεισδύσουν μέσω των προσφυγικών ροών στη Δύση, και φαίνεται να έχουν επιτύχει το σκοπό τους αυτό.

Αντίθετα, η EUROPOL έχει διαφορετικές εκτιμήσεις για τον κίνδυνο της διείσδυσης τρομοκρατών μέσω των μεταναστευτικών ροών . Αναφέρει ότι, "...Δεν υπάρχουν συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία ότι οι τρομοκράτες χρησιμοποιούν συστηματικά τη ροή των προσφύγων για να εισέλθουν στην Ευρώπη απαρατήρητοι. Ο πραγματικός και άμεσος κίνδυνος, όμως, είναι η πιθανότητα των προσφύγων της Συρίας (κυρίως Σουνίτες Μουσουλμάνοι) να γίνονται στόχος ισλαμικών εξτρεμιστικών οργανώσεων με σκοπό την στρατολόγηση και την ριζοσπαστικοποίησή τους”.

Όλα τα παραπάνω καταδεικνύουν το γεγονός ότι παρόλη τη διάχυτη ανησυχία σχετικά με τη διείσδυση τρομοκρατών μέσω μικτών μεταναστευτικών ροών, ωστόσο υπάρχουν ποικίλες εκτιμήσεις από Δυτικούς οργανισμούς και ιδρύματα ως προς την πραγματική απειλή.

6.5. Προκλήσεις

Έτσι λοιπόν, ενώ οι συνοριακές αρχές των κρατών μελών της ΕΕ και οι οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως η FRONTEX και η EUROPOL, επιχειρούν κάτω από ομολογουμένως δύσκολες συνθήκες από το 2011, ωστόσο ο μεγάλος και διαρκώς αυξανόμενος ετήσιος αριθμός των παράνομων συνοριακών διελύσεων κυρίως κατά τα τελευταία δύο χρόνια έχει φέρει το φως τις τεράστιες δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο αποτελεσματικός συνοριακός έλεγχος. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος της ασφάλειας των εξωτερικών συνόρων της, η ΕΕ αντιμετωπίζει δύο μεγάλες προκλήσεις: Πρώτον, την πρωτοφανή αύξηση των μεταναστευτικών ροών και δεύτερον, την αυξημένη τρομοκρατική απειλή. Οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν, ως εκ τούτου, να ασχοληθούν με αυτό το διπλό πρόβλημα.

Θα πρέπει να ενισχύουν τη βοήθεια και να χορηγούν διεθνή προστασία σε όσους το έχουν ανάγκη, ενώ θα πρέπει να διακρίνουν και να ξεχωρίζουν τις περιπτώσεις αυτές που συνιστούν απειλή για την εσωτερική τους ασφάλεια. Στο πλαίσιο αυτό η FRONTEX τονίζει ότι η προστασία και διαχείριση των Ευρωπαϊκών εξωτερικών συνόρων αναδεικνύεται ως ένα σημαντικό στοιχείο της εσωτερικής πλέον ασφάλειας (εθνικής και Ευρωπαϊκής) και οι συνοριακές αρχές μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας εφόσον διαθέτουν τα απαραίτητα μέσα. Η EUROPOL έρχεται καθυστερημένα να δηλώσει πως πιστεύει ότι υπάρχουν μεμονωμένες περιπτώσεις και όχι κάποιο μαζικό σχέδιο επιθέσεων με στόχο τα Ευρωπαϊκά κράτη. Κατά την άποψή της τα σενάρια της μαζικής διείσδυσης τρομοκρατών δεν είναι μόνο παραπλανητικά αλλά επικίνδυνα και αντιπαραγωγικά καθώς διαστρεβλώνουν την πραγματικότητα και παραποιούν τις πραγματικές απειλές.

Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε την τρομοκρατική απειλή στην Ευρώπη, ωστόσο θα πρέπει να αποφεύγεται η εξίσωση της τρομοκρατίας με την παράνομη μετανάστευση. Επιπλέον, η ελεύθερη κυκλοφορία είναι μεταξύ των θεμελιωδών ελευθεριών της ΕΕ. Η διαχείριση των συνόρων θα πρέπει να βασίζεται στο να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος αλλά και να εξασφαλιστεί ότι τυχόν παρεμβάσεις εστιάζονται ακριβώς προς αυτήν την κατεύθυνση, δηλαδή στον εντοπισμό των τρομοκρατών εντός των μεταναστευτικών ροών. Η προστασία και η ασφάλεια των πολιτών δεν μπορούν να υπονομευθούν από φανταστικές ανησυχίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Ενεργειακή Ασφάλεια

Δεδομένου ότι η εκάστοτε διεθνής τάξη βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στους ενεργειακούς πόρους, οι οποίοι καθορίζουν εν πολλοίς την ισχύ των κρατών (στρατιωτική ισχύς, οικονομική ευημερία κ.α.), θα μπορούσε κάποιος να θεωρήσει την γεωπολιτική της ενέργειας ως μία μορφή ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών για υπεροχή αλλά και διαχείριση τέτοιων πόρων, κάτι που θα τα ισχυροποιούσε και πέρα από τη γεωστρατηγική τους θέση στο χάρτη.

Αυτή άλλωστε δεν είναι μία νέα προοπτική, καθώς πάνω σε αυτή ακριβώς τη λογική της ενεργειακής ασφάλειας, βασίστηκε ολόκληρο το οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην πρωτόλεια μορφή του (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα – ΕΚΑΧ) η οποία δημιουργήθηκε με τη Συνθήκη Των Παρισίων, το 1951.⁶⁴

Η γεωπολιτική αστάθεια στην περιοχή έχει ακόμα μεγαλύτερες ενεργειακές επιπτώσεις, κυρίως για την ίδια την Ευρώπη, η οποία μην έχοντας τους πόρους αλλά ούτε και τη δυνατότητα παραγωγής αρκετής ενέργειας για την κάλυψη ούτε του ενός τρίτου των αναγκών της - σε αντίθεση με τις ΗΠΑ που εμφανίζονται αυτάρκεις και με ευοίωνες προβλέψεις για το ενεργειακό τους μέλλον- είναι ακόμη πιο εκτεθειμένη στις διακυμάνσεις της παραγωγής και διάθεσης από τις χώρες της Ν. Α. Μεσογείου.

Για παράδειγμα, η Ιταλία εισάγει από τη Λιβύη κατά προσέγγιση το 15% του φυσικού αερίου της και το 20% του πετρελαίου. Όσον αφορά την Ευρώπη συνολικά, οι εισαγωγές της από τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή για πετρέλαιο και φυσικό αέριο πλησιάζουν το 35 % στο σύνολό τους.

Το ζήτημα της ενεργειακής ασφάλειας απέκτησε σχετικά πρόσφατα υψηλή θέση προτεραιότητας στην ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έως τότε δε είχαν ληφθεί ουσιαστικές δράσεις για τη δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής,

⁶⁴ Η Συνθήκη των Παρισίων του 1951 αφορά την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Υπεγράφη στις 18 Απριλίου 1951 μεταξύ έξι ευρωπαϊκών χωρών, της Δυτικής Γερμανίας, του Βελγίου, της Γαλλίας, της Ιταλίας, του Λουξεμβούργου και της Ολλανδίας. Δια της συνθήκης αυτής τα συμβαλλόμενα κράτη αποφάσισαν να ιδρύσουν την ΕΚΑΧ, που στο μέλλον έγινε μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Συνθήκη αυτή τέθηκε σε ισχύ στις 23 Ιουλίου 1952 και έληξε ακριβώς 50 χρόνια μετά, στις 23 Ιουλίου 2002. Ένας από τους σκοπούς της Συνθήκης ήταν η παγίωση της ειρήνης ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, με πρωταρχικό στόχο τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς για τα κύριες πρώτες ύλης της πολεμικής βιομηχανίας, τον άνθρακα και το χάλυβα. Έτσι χώρες που κατά την διάρκεια του πολέμου ήταν αντίπαλες τώρα μοιράζονταν και συνδιαχειρίζονταν την παραγωγή άνθρακα και χάλυβα.

καθώς η ενεργειακή ασφάλεια θεωρούνταν αντικείμενο καθαρά εθνικής πολιτικής και τα κράτη δεν ήταν πρόθυμα να εκχωρήσουν εθνική κυριαρχία στον τομέα αυτό, λόγω των αποθεμάτων τους που διέφεραν δραστικά από χώρα σε χώρα. Όμως στη συνέχεια έγινε αντιληπτό ότι η ενεργειακή ασφάλεια είναι συνυφασμένη με την οικονομική ανάπτυξη και αειφορία. Επιπλέον, η αυξανόμενη εξάρτηση της ΕΕ από εξωτερικές πηγές και κυρίως από τη Ρωσία σε συνδυασμό με τις εξελίξεις στις σχέσεις Ουκρανίας – Ρωσίας και ΕΕ – Ρωσίας ενέτειναν την ανάγκη για μια ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική, με στόχο την ενεργειακή ασφάλεια της ένωσης.

7.1. Η ανάγκη για ενεργειακή απεξάρτηση και ασφάλεια εφοδιασμού

Η Ρωσία ως ο κύριος ενεργειακός πάροχος της Ε.Ε. σε φυσικό αέριο, παίζει με τους δικούς της όρους. Τον Ιανουάριο του 2006 η διαφωνία Ρωσίας – Ουκρανίας για την τιμή του αερίου είχε ως συνέπεια τη διακοπή ροής προς την Ουκρανία. Το 2009 διακόπηκε ακόμα μια φορά η παροχή για κάποιο χρονικό διάστημα, λόγω της αποτυχίας σύναψης συμφωνίας για τα συμβόλαια πληρωμής και διαμετακόμισης. Οι διακοπές αυτές μεταφοράς φυσικού αερίου προς την Ευρώπη, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στέρησαν από την ΕΕ περίπου το 20% του εφοδιασμού της σε αέριο και επηρέασαν συνολικά δώδεκα κράτη-μέλη. Αν και η διακοπή αφορούσε και στις δύο περιπτώσεις μόνο την Ουκρανία, στις υπόλοιπες χώρες η παροχή συνεχίστηκε κανονικά. Ωστόσο μέσω της Ουκρανίας περνά περίπου το 80% του αερίου που εξάγει η Ρωσία στην Ευρώπη, συνεπώς πολλά κράτη της ανατολικής κυρίως Ευρώπης επηρεάστηκαν και πλέον βρίσκονται σε επισφαλή θέση. Στη συνέχεια τον Φεβρουάριο του 2012 διαπιστώθηκε πως διακοπές εφοδιασμού μπορούν να προκληθούν και λόγω ακραίων καιρικών συνθηκών. Η Ρωσία πήρε την απόφαση να μειώσει την τροφοδοσία στις εξωτερικές αγορές, καθώς αντιμετώπιζε η ίδια πολύ δύσκολο χειμώνα και η ζήτηση στο εσωτερικό της χώρας για ίδιες ανάγκες είχε αυξηθεί κατακόρυφα. Τέλος, με την κρίση στην Κριμαία το ζήτημα επανήλθε δυναμικά στο προσκήνιο για μια ακόμη φορά και οι ανησυχίες για εκ νέου διακοπή της ροής ενέργειας κορυφώθηκαν, και δυστυχώς δεν διαψεύστηκαν. Τον Ιούνιο του 2014 η Ρωσία διέκοψε για μία ακόμη φορά την παροχή φυσικού αερίου στην Ουκρανία με την αιτιολογία του διακανονισμού χρεών εκδίδοντας ανακοίνωση ότι πλέον η Ουκρανία θα τροφοδοτείται μέχρι το σημείο που θα προπληρώνει τις παραγγελίες της.

Τα γεγονότα αυτά θορύβησαν τις ηγεσίες των χωρών και η ΕΕ προσανατόλισε τις πολιτικές της στην ανάγκη δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού ενεργειακού δικτύου που

θα έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει κάθε μελλοντική διακοπή ροής ενέργεια του ρωσικού φυσικού αερίου, καθώς οι επιπτώσεις έγιναν εμφανείς λόγω των φυσικών περιορισμών από την απουσία υποδομών και λόγω της συνακόλουθης αύξησης των τιμών.

Η Ευρώπη πλέον στοχεύει και προχωρά με γρήγορους ρυθμούς σε μια ολοκληρωμένη και διασυνδεδεμένη εσωτερική αγορά ενέργειας. Η ενεργειακή πολιτική που ακολουθεί η ΕΕ έχει τρεις βασικούς πυλώνες: (α) Την ενίσχυση της ασφάλειας εφοδιασμού, (β) τη δημιουργία λειτουργικής και ανταγωνιστικής αγοράς με επιτρεπτές τιμές σε όλους τους καταναλωτές και (γ) την επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης.

Ένας από τους βασικούς στόχους της ΕΕ στα πλαίσια της ενεργειακής της πολιτικής, κυρίως ως προς τον πρώτο πυλώνα, είναι η διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας και η αναζήτηση εναλλακτικών αγορών, ώστε να μειωθεί η εξάρτησή της από τη Ρωσία. Ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση των ενεργειακών υποδομών και ιδιαίτερα η διασυνδεδεση των δικτύων αποτελούν επιτακτική προτεραιότητα των πολιτικών της. Η ενέργεια σε συνδυασμό με τη γεωπολιτική θέση κάποιων χωρών, δύναται να αξιοποιηθεί σαν στρατηγικό πλεονέκτημα για να προσελκύσει επενδύσεις από μεγάλες διεθνείς εταιρείες. Ενεργειακά, η εξαγωγική αυτή δυνατότητα επιτρέπει μεγαλύτερη διείσδυση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με επιπρόσθετα πλεονεκτήματα στα θέματα περιβάλλοντος και μείωσης ρύπων. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης και αυξάνεται η αποδοτικότητα, καθώς η ενέργεια παράγεται όπου υπάρχουν οι αντίστοιχοι πόροι και καταναλώνεται όπου υπάρχει ζήτηση.

Εξίσου σημαντική πηγή η οποία εξασφαλίζει κάποια ενεργειακή ασφάλεια στις χώρες βραχυπρόθεσμη εξισορρόπηση μιας διακοπής ροής καθώς δεν διέρχεται μέσω αγωγών, είναι η κάλυψη των αναγκών μέσω των σταθμών εισαγωγής Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (ΥΦΑ). Στην Ευρώπη λειτουργούν 21 τερματικοί σταθμοί ΥΦΑ (εκ των οποίων ο ένας βρίσκεται στην Ελλάδα στον κόλπο της Πάχης Μεγάρων - Ρεβουθούσα). Το έτος 2013 οι εισαγωγές ΥΦΑ κάλυπταν περίπου το 25% των εισαγωγών φυσικού αερίου.

Η δυνατότητα για σταθμούς ΥΦΑ καθώς και η ανακάλυψη σημαντικών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην κυπριακή και ισραηλινή Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ), είναι γεγονότα που συμβαίνουν σε μια ευρύτερη περιοχή στην οποία σημαντική έκταση καταλαμβάνει και η ελληνική επικράτεια. Επίσης, οι επενδυτικές συζητήσεις σχετικά με την κατασκευή ενός αγωγού φυσικού αερίου (TAP), ο οποίος θα διέρχεται από την Ελλάδα και θα τροφοδοτεί την Ευρώπη με αζέρικο

αέριο, θα έδινε και στη χώρα μας την ευκαιρία να διεκδικήσει σημαντικό ρόλο στην ενεργειακή πολιτική της Ε.Ε. , και παράλληλα να ανακάμψει οικονομικά.

7.2. Η προοπτική μίας ενιαίας Ευρωπαϊκής ΑΟΖ

Η ΑΟΖ, αποτελεί πρόσφατη εξέλιξη στο Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας καθώς προστέθηκε σε αυτό με την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας το 1982.⁶⁵ Σύμφωνα με την Σύμβαση αυτή, "...ως ΑΟΖ (Ανεξάρτητη Οικονομική Ζώνη) ορίζεται η θαλάσσια περιοχή πέρα από τα όρια των χωρικών υδάτων του παράκτιου κράτους σε μήκος που δεν υπερβαίνει τα 200 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετρώνται τα χωρικά ύδατα...". Στα όρια της ΑΟΖ το παράκτιο κράτος έχει δικαιώματα επί των φυσικών πόρων για σκοπούς έρευνας και εκμετάλλευσης. Το ίδιο ισχύει και για την ενέργεια που μπορεί να παραχθεί από τον άνεμο ή τα κύματα. Για τους σκοπούς αυτούς έχει δικαίωμα να προβεί στην δημιουργία σχετικών τεχνικών εγκαταστάσεων (αποβάθρες, πλατφόρμες, τεχνητές νησίδες) και υποχρέωση να προβεί σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και να μην εμποδίζει τρίτα κράτη από τα αντίστοιχα δικά τους δικαιώματα, όπως αυτά ορίζονται από την Σύμβαση για το Δ.Δ.Θ.

Στην περίπτωση κρατών των οποίων οι ακτές βρίσκονται παρακείμενα ή αντικριστά σε πλάτος λιγότερο των 200 ναυτικών μιλίων, η Σύμβαση Δ.Δ.Θ./1982 προβλέπει την οριοθέτηση με μεταξύ τους συμφωνία ή σε περίπτωση που αυτό δεν είναι δυνατόν, την προσφυγή σε ανώτατες, ανεξάρτητες αρχές όπως το Διεθνές Δικαστήριο στην Χάγη και το Διεθνές Δικαστήριο για τις θαλάσσιες υποθέσεις, του Αμβούργου με σκοπό την ουδέτερη ειρηνική επίλυση του προβλήματος. Στην πολύπαθη περιοχή της Ν.Α. Μεσογείου, πολλά από τα κράτη παραδοσιακά δεν διατηρούν μεταξύ τους καλές σχέσεις (για παράδειγμα Τουρκία-Κύπρος, Ισραήλ-Παλαιστινιακή Αρχή κτλ), κάτι που δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο την αποδοχή ενιαίας ΑΟΖ.

Τους τελευταίους μήνες γίνεται όλο και συχνότερα λόγος για την δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής ΑΟΖ, κυρίως λόγω των επιτακτικών Ευρωπαϊκών αναγκών για ενέργεια. Σύμφωνα με έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τον "Ενεργειακό Χάρτη Πορείας 2050",⁶⁶ η δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής ΑΟΖ έχει ως σκοπό την

⁶⁵ http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part5.htm

⁶⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0885:FIN:EL:PDF>

διασφάλιση της ενεργειακής αυτάρκειας και ασφάλειας της ΕΕ και την όσο γίνεται δυνατή μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της ΕΕ από τρίτες χώρες. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με την προώθηση τρόπων εκμετάλλευσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας καθώς και με την εκμετάλλευση ενεργειακών πόρων των κρατών - μελών. Μετά τις πρόσφατες ανακαλύψεις αξιόλογων ποσοτήτων υδρογονανθράκων στην κυπριακή ΑΟΖ στην Μεσόγειο θάλασσα, η ΕΕ στράφηκε προς την χάραξη ολοκληρωμένης πολιτικής στον τομέα της θαλάσσιας γεώτρησης πετρελαίου και φυσικού αερίου και ως εκ τούτου η οριοθέτηση ΑΟΖ από τα κράτη-μέλη της αλλά και από τα γειτονικά της κράτη θεωρείται προτεραιότητα. Η Ε.Ε. προκειμένου να αποφύγει προστριβές με γειτονικά τρίτα κράτη κατά την οριοθέτηση ΑΟΖ των ευρωπαϊκών κρατών-μελών, επιβάλλεται να διατηρήσει "υψηλό πολιτικό προφίλ" προς αποφυγή τέτοιων περιστατικών.

Στην Ανατολική Μεσόγειο, την περιοχή που επικεντρωνόμαστε, είναι πρακτικά σχεδόν αδύνατον ,θα τολμούσα να πω, να υπάρξει μια ενιαία ευρωπαϊκή ΑΟΖ, καθώς τα παράκτια κράτη, τόσο τα ευρωπαϊκά όσο και τα υπόλοιπα είναι πολλά, με πάγια ζητήματα και αντικρουόμενα συμφέροντα αλλά και συμμάχους. Θεωρητικά , η όποια καθορισμένη ΑΟΖ κράτους – μέλους της Ε.Ε., θα μπορούσε να θεωρείται ευρωπαϊκή ΑΟΖ, αναλογικά με το ότι και κάθε εδαφική περιοχή ενός κράτους-μέλους της ΕΕ, θεωρείται ευρωπαϊκό έδαφος. Στην πράξη ωστόσο, κάτι τέτοιο αποτελεί ένα εξαιρετικά δύσκολο ζήτημα που χρήζει συστηματικής μελέτης και λεπτών χειρισμών καθώς στη συγκεκριμένη περιοχή εμπλέκονται πολλοί και διαφορετικοί γεωπολιτικοί παράγοντες, χώρες με διαφορετικά οικονομικά κοινωνικά και πολιτικά υπόβαθρα, και φυσικά συγκρουόμενα συμφέροντα ακόμα και υπερδυνάμεων όπως η Ρωσία και οι ΗΠΑ.

Μεσογειακές ευρωπαϊκές χώρες θεωρούνται οι Ελλάδα, Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία, Αλβανία, Κύπρος και Μάλτα, τα χωρικά ύδατα των οποίων αυτών γειτνιάζουν με αντίστοιχα χωρικά ύδατα αφρικανικών (Αίγυπτος, Λιβύη, Μαρόκο) και ασιατικών (Τουρκία, Ισραήλ, Λίβανος, Συρία) χωρών . Πολλά από τα κράτη αυτά παραδοσιακά δεν διατηρούν μεταξύ τους καλές σχέσεις (για παράδειγμα Τουρκία-Κύπρος, Ισραήλ-Παλαιστινιακή Αρχή κτλ.), κάτι που δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο την αποδοχή ενιαίας ΑΟΖ. Από μία πολιτικοοικονομική σκοπιά θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε ότι είναι ιδιαίτερα σημαντική η ασφαλής μετάβασης κάποιον αραβικών κρατών με απολυταρχικά καθεστώτα σε δημοκρατικά καθεστώτα «Δυτικού τύπου», όχι μόνο λόγω του ίδιου του πολιτικού βάρους μιας τέτοιας προοπτικής , αλλά και λόγω των ενεργειακών επιπτώσεων που αυτή συνεπάγεται. Για παράδειγμα, η πιθανότητα ενός

«failed state» στην Αίγυπτο ή τη Λιβύη έχει τεράστιες συνέπειες για την ενεργειακή ασφάλεια σε Ευρώπη και Αμερική, καθώς και οι δύο χώρες είναι πολύ σημαντικοί παραγωγοί και διακομιστές ενέργειας , παρόλο που κάποιοι Ευρωπαϊκοί «ψίθυροι» υποστήριζαν ότι τα χρόνια παγιωμένα απολυταρχικά καθεστώτα αποτελούσαν εγγύηση σταθερότητας για την περιοχή.

Είναι στα αλήθεια πολύ πρόωρο να μιλήσουμε ακόμα για μια ενιαία ευρωπαϊκή ΑΟΖ στην περιοχή, παρόλα αυτά όμως το πρώτο βήμα για την δημόσια συζήτηση επί του θέματος, έγινε μετά την ανακάλυψη των ενεργειακών αποθεμάτων στην ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας (οικόπεδο Αφροδίτη) και την συνεργασία της με το Ισραήλ (οικόπεδο Λεβιάθαν). Η ΕΕ, είναι κατά ένα σημαντικό ποσοστό εξαρτημένη ενεργειακά από την Ρωσία και από άλλες χώρες και η πιθανότητα-προοπτική να μειώσει την εξάρτηση της αυτή, εισάγοντας ενεργειακούς πόρους από ένα κράτος-μέλος της, ώθησε κάποιους από τους ηγέτες της στην ιδέα της ευρωπαϊκής ΑΟΖ. Για την ίδια τη χώρα μας μία τέτοια προοπτική θα αποτελούσε τεράστιο πλεονέκτημα καθώς δεν έχει ανακηρύξει ακόμα ΑΟΖ λόγω των πάγιων ζητημάτων που υφίστανται με τη γείτονα Τουρκία, στα οποία θα αποκτούσε πια Ευρωπαϊκή στήριξη. Θα μπορούσε δε να ενισχύσει τις θέσεις της για το ζήτημα της επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 ναυτικά μίλια, είτε μιλάμε για την υφαλοκρηπίδα, είτε μιλάμε για την ΑΟΖ, δικαιώματα που προκύπτουν από την Σύμβαση Δ.Δ.Θ. του 1982.

7.3. Ενεργειακές συμφωνίες στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου

Η Ε.Ε. εξαρτάται σε πολύ μεγάλο ποσοστό ενεργειακά από την Ρωσία και σε λιγότερο βαθμό από την Αλγερία και την Νορβηγία όσον αφορά το φυσικό αέριο που καταναλώνει. Στόχος της τα επόμενα χρόνια είναι η απεξάρτηση της ως έναν βαθμό από το ρωσικό μονοπώλιο, κυρίως μετά τα σχετικά πρόσφατα γεγονότα ενεργειακού αποκλεισμού της Ουκρανίας, για το λόγο αυτό αναζητά εναλλακτικές συμφέρουσες λύσεις.

Μετά την συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ και την ανακάλυψη σημαντικών κοιτασμάτων φυσικού αερίου στα οικόπεδα «Αφροδίτη» και «Λεβιάθαν», πλέον γίνεται όλο και συχνότερα λόγος για τα ενεργειακά κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου τα οποία αφορούν κυρίως υδρογονάνθρακες.

Η προοπτική κατασκευής των αγωγών TAP (Trans Adriatic Pipeline) και Nabucco West αποτελούσαν τις εναλλακτικές αυτές της ΕΕ ως προς την εν μέρει

ενεργειακή της ανεξαρτησία από το ρωσικό μονοπώλιο. Ακόμα πιο αισιόδοξο εμφανίζεται το σενάριο τροφοδότησης της ΕΕ με φυσικό αέριο από τα κυπριακά οικόπεδα όταν αυτό τελικά εξορυχθεί, καθώς η εισαγωγή από ένα κράτος-μέλος (Κύπρος) μέσω ενός άλλου κράτους-μέλους (Ελλάδα), εμφανίζεται ιδιαίτερα συμφέρουσα προοπτική. Το παραπάνω σενάριο αν και ομολογουμένως πολύ αισιόδοξο, δεν αναμένεται να πραγματοποιηθεί πολύ άμεσα χρονικά και για αυτόν τον λόγο η ΕΕ επικεντρώνεται στην κατασκευή του αγωγού TAP (Trans Adriatic Pipeline) ⁶⁷ ματαιώνοντας προς το παρόν την υλοποίηση του αγωγού Nabucco West. Και οι δύο αυτοί αγωγοί θα τροφοδοτούσαν την Ε.Ε. με αζερικό αέριο από τις πηγές της Κασπίας Θάλασσας. Ο σχεδιασμός και των δύο αφορά την σύνδεση τους με τον TANAP ⁶⁸, ενός αγωγού που διαπερνά το Αζερμπαϊτζάν και την Τουρκία.

Ωστόσο ο αγωγός TAP παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα, καθώς η χώρα είναι μία από τις εμπλεκόμενες χώρες στον ρόλο του διαμετακομιστή. Οι άλλες είναι η Αλβανία και η Ιταλία. Τα οφέλη της χώρας - διαμετακομιστή είναι κυρίως οικονομικά, αφού λαμβάνει τα κόμιστρα για την μεταφορά του φυσικού αερίου μέσα από την επικράτειά της. Επίσης, στα θετικά του ρόλου του συνυπολογίζονται η κατασκευή υποδομών και η δημιουργία θέσεων εργασίας, η κάλυψη του κόστους συντήρησης και υλοποίησης του έργου και συνήθως η παροχή μέρους του διαμετακομιζόμενου φυσικού αερίου, συμβάλλοντας έτσι και στην ενεργειακή αυτάρκεια της χώρας αυτής. Ένας αξιόπιστος διαμετακομιστής πρέπει να έχει εσωτερική ασφάλεια και πολιτική σταθερότητα. Η Ελλάδα συγκεντρώνει το σύνολο των κριτηρίων και ταυτόχρονα είναι από τα παλαιότερα κράτη – μέλη της Ε.Ε.

Το συνολικό μήκος του αγωγού αυτού υπολογίζεται στα 830 χιλιόμετρα εκ των οποίων τα 530 θα διατρέχουν ελληνικό έδαφος. Η ένωση του με τον αγωγό TANAP θα γίνεται στα ελληνοτουρκικά σύνορα, στην περιοχή Κήπων Έβρου, από όπου θα συνεχίζει στην Βόρεια Ελλάδα για να καταλήξει στην Αλβανία και από εκεί στην Αδριατική από όπου υποθαλάσσια θα φτάνει στην Ιταλία και θα ενώνεται με το εσωτερικό δίκτυο της χώρας και από εκεί με την υπόλοιπη ευρωπαϊκή ήπειρο.

⁶⁷ Trans Adriatic Pipeline , (www.tap-ag.gr)

⁶⁸ <http://www.tanap.com/>

7.4. Δύο νέες τάσεις στον τομέα της ενέργειας

Οι δύο νέες επικρατούσες τάσεις στον τομέα της ενέργειας μετατοπίζουν το κέντρο βάρους της παγκόσμιας γεωπολιτικής ισορροπίας από την Ευρώπη στην Ασία και την Αμερική, οδηγώντας σε σταδιακή υποβάθμιση της Γηραιάς Ηπείρου.

Η πρώτη, αφορά τη μεγάλη αύξηση της ζήτησης ενέργειας στη Νότιο και Νοτιοανατολική Ασία, την περιοχή του «Ινδο – Ειρηνικού», δηλαδή την ευρύτερη περιοχή του Ινδικού Ωκεανού και της Θάλασσας της Νότιας Κίνας. Είναι μια περιοχή όπου η πληθυσμιακή αύξηση και οι υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης καθιστούν επιτακτική τη διεύρυνση της αγοράς ενέργειας προς κατανάλωση, καθώς εκεί κατοικεί το ήμισυ σχεδόν του πληθυσμού της υφηλίου. Ήδη, η Κίνα, η Ινδία, η Ιαπωνία και η Νότια Κορέα καταναλώνουν περίπου το ένα τέταρτο των υγρών υδρογονανθράκων παγκοσμίως. Όσον αφορά την κλασσική πηγή ενέργειας, το πετρέλαιο, η περιοχή αυτή λόγω της συνεχώς αυξανόμενης ζήτησης, θα καθίσταται ολοένα και περισσότερο εξαρτώμενη από την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Χώρες όπως η Ιαπωνία και η Νότια Κορέα παραμένουν εξολοκλήρου εξαρτημένες από τις εισαγωγές πετρελαίου, ωστόσο σύμφωνα με το "BP'sWorldOutlook 2035",⁶⁹ η ζήτηση για άλλες μορφές ενέργειας όπως το φυσικό αέριο στην περιοχή του Ινδο - Ειρηνικού θα ξεπεράσει εκείνη του πετρελαίου και του άνθρακα. Το γεγονός αυτό ευνοεί ιδιαίτερα τις Ηνωμένες Πολιτείες και τις προοπτικές εκμετάλλευσης και εξαγωγής των ενεργειακών πόρων που διαθέτει η χώρα στον τομέα αυτό.

Η δεύτερη τάση στον τομέα της ενέργειας αφορά τις ΗΠΑ, οι οποίες υπό την πίεση της ζήτησης τόσο της εγχώριας όσο και της παγκόσμιας αγοράς ενέργειας οδηγούνται στην αξιοποίηση των τεράστιων ενεργειακών τους αποθεμάτων και των παραγωγικών τους δυνατοτήτων, γεγονός το οποίο θα τις αναδείξει σε παγκόσμιο «ενεργειακό παίκτη». Ορισμένες μελέτες εκτιμούν ότι ΗΠΑ έχουν ήδη ξεπεράσει τη Ρωσία ως τη μεγαλύτερη παραγωγό φυσικού αερίου και αναμένεται να ξεπεράσουν και τη Σαουδική Αραβία, καθιστώντας την τη μεγαλύτερη παραγωγό πετρελαίου παγκοσμίως και αξιοποιώντας τα αποθέματα πετρελαίου στον Καναδά και τη Βραζιλία, «θα μπορούσαν να μετατρέψουν την Αμερική Ήπειρο σε νέα Μέση Ανατολή του 21ου αιώνα». Η αύξηση των δυνατοτήτων των ΗΠΑ για εξαγωγή φυσικού αερίου θα μπορούσε να συμβάλει στη μείωση της εξάρτησης της Ευρώπης από τις ρωσικές προμήθειες και κατά συνέπεια στην κάμψη της αποτελεσματικότητας του ως εργαλείο της Μόσχας για άσκηση πολιτικής.

⁶⁹ BP GLOBAL, www.bp.com

Τέτοιες εξελίξεις δεν θα μπορούσαν παρά να έχουν και γεωπολιτικές προεκτάσεις. Τόσο η περιοχή της Ν.Α. Ασίας που προαναφέρθηκε , όσο και – παραδοσιακά- η περιοχή την Ν.Α. Μεσογείου καθίστανται παγκόσμιο ενεργειακό κέντρο, όπου διασταυρώνονται οι δραστηριότητες και τα συμφέροντα διαφόρων χωρών με τις «τριβές» ανάμεσα στους παίκτες να αναμένονται έντονες. Οι όποιες υφιστάμενες ή διαφαινόμενες συνοριακές διαφορές για το «σε ποιον ανήκει τι» στην περιοχή δεν προκαλούνται μόνο από τα πιθανά ενεργειακά αποθέματα και τον θαλάσσιο πλούτο που υπάρχει εκεί ,αλλά και από το γεγονός ότι αυτές οι θαλάσσιες λωρίδες αποκτούν αυξανόμενη γεωοικονομική και στρατηγική σημασία λόγω της ραγδαίας αύξησης της κατανάλωσης ενέργειας και της συνεπακόλουθης εμπορικής, επενδυτικής, τεχνολογικής, διπλωματικής και στρατιωτικής δραστηριότητας που επακολουθεί.

Αυτές οι εξελίξεις εξαναγκάζουν τις ΗΠΑ να μετατοπίζουν το στρατιωτικό και διπλωματικό ενδιαφέρον τους από την Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή στον Ινδο – Ειρηνικό για να ελέγξουν την Κίνα η οποία έχει αυξήσει σημαντικά τις αμυντικές τα δαπάνες και επιδιώκει να ενισχύσει τον έλεγχο και την επιρροή της στην περιοχή. Την ίδια ώρα, τουλάχιστο βραχυπρόθεσμα, δημιουργούνται συνθήκες ανάπτυξης συμμαχίας Ρωσίας - Κίνας, η οποία ενισχύεται και από την αυξανόμενη ενεργειακή τους σχέση, καθώς οι δύο χώρες βρίσκονται σε σύγκρουση και ανταγωνισμό με τις ΗΠΑ και τη Δύση.

Η Ρωσία προσανατολίζεται επίσης ολοένα και περισσότερο προς την κατεύθυνση αυτή, παρέχοντας αυξανόμενες ποσότητες υδρογονανθράκων στην Ανατολική Ασία. Η Κίνα φαίνεται να καθίσταται η μεγαλύτερη αγορά εξαγωγής ρωσικού πετρελαίου. Παράλληλα, οι ρωσικές εταιρείες ενέργειας προωθούν στενότερους δεσμούς με την Ιαπωνία προκειμένου να καλυφθεί η Ρωσία έναντι της αυξανόμενης εξάρτησης από την κινεζική αγορά. Τέλος η Βόρεια Αμερική που αναδεικνύεται σε τεράστιας σημασίας παραγωγός ενέργειας παγκοσμίως, κοιτάζει ολοένα και περισσότερο προς τη κατεύθυνση του Ινδο - Ειρηνικού ως διευρυνόμενη αγορά εξαγωγής αμερικανικού φυσικού αερίου. Επίσης η αύξηση των δυνατοτήτων των ΗΠΑ για εξαγωγή φυσικού αερίου θα μπορούσε να συμβάλει στη μείωση της εξάρτησης της Ευρώπης από τις ρωσικές προμήθειες και κατά συνέπεια στην κάμψη της αποτελεσματικότητας του ως εργαλείο της Μόσχας για άσκηση πολιτικής.

Μια νέα διεθνής τάξη πραγμάτων φαίνεται να είναι υπό διαμόρφωση στην Ασία, όπου το κέντρο βάρους ισχύος μεταφέρεται από την Ευρώπη και ιδίως την Ευρασία, προς την Νότιο και νοτιοανατολική Ασία. Υπό το πρίσμα των δεδομένων

αυτών εύλογα διερωτάται κανείς κατά πόσο ο ευρωκεντρικός κόσμος της περασμένης χιλιετίας οδεύει προς το τέλος του, καθώς η Βόρεια Αμερική και η ευρύτερη περιοχή του Ινδικού Ωκεανού σε συνάρτηση με τις ενεργειακές εξελίξεις, μεταβάλλουν τις μέχρι σήμερα ισορροπίες σε νέο θέατρο επιχειρήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Ζητήματα Αν- ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Τα τελευταία χρόνια είναι μία περίοδος η οποία κάθε άλλο παρά εύκολη και ευνοϊκή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί για την Ευρώπη. Πολλαπλά ζητήματα ταλανίζουν την ευρύτερη περιοχή και τόσο οι πολιτικές της σε συνδυασμό με τη δαιδαλώδη γραφειοκρατία, όσο και οι διαφορετικές εθνικές στρατηγικές που χαράσσονται με βάση τα εκάστοτε εθνικά συμφέροντα αδυνατούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά.

Εξαιρετικά σοβαρά ζητήματα όπως οι αθρόες μεταναστευτικές ροές, η στάση των πιο πρόσφατα ενταγμένων χωρών την Ν. Ανατολικής Ευρώπης με τα κλειστά τους σύνορα και τους φράχτες, η ορατή απειλή της τρομοκρατίας, η έξοδος της Μεγάλης Βρετανίας (BR-exit) αλλά και ο κίνδυνος – ορατός ή μη - εξοστρακισμού και της χώρας μας από την Ένωση, η έλλειψη ενεργειακής αυτάρκειας και άρα ασφάλειας, το πρόσφατο Τουρκικό Στρατιωτικό Πραξικόπημα καθώς και τα πάγια ζητήματα εξωτερικών συνόρων και γειτονίας βάλλουν την ΕΕ και αναδεικνύουν όσο ποτέ την έλλειψη ετοιμότητας στην αντιμετώπιση σοβαρών πολλαπλών και ταυτόχρονων κρίσεων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει μία περίοδο πολυεπίπεδης κρίσης που δυναμώνει τις φωνές αμφισβήτησης ως προς την έλλειψη κοινών και συντονισμένων δράσεων λόγω της σύγκρουσης πολλαπλών εθνικών συμφερόντων και αναδεικνύει τον επιδερμικό χαρακτήρα της πλειοψηφίας των Ευρωπαϊκών πολιτικών.

Οι προκλήσεις αυτές δεν μπορούν να εξετασθούν ακόμα καθώς βρίσκονται σε πλήρη ανάπτυξη και τυχόν εξαγόμενα συμπεράσματα θα ήταν πρόωρα και θα στερούνταν αντικειμενικής κρίσης, ωστόσο τα τεκταινόμενα στην Εγγύς Ανατολή και το ζήτημα του Ισλαμικού Κράτους, είναι το μεγάλο στοίχημα για τη Δύση (Ευρώπη και ΗΠΑ), αφού αποτελούν την ιδανική ευκαιρία για να διαψευσθεί το «δόγμα» του Huntington⁷⁰ περί σύγκρουσης πολιτισμών, κυρίως όσον αφορά αξίες παγκοσμίως εδραιωμένες όπως η Ελευθερία και η Δημοκρατία.

Από αυτή λοιπόν την κρίσιμη περίοδο θα αποδειχθεί εάν οι αξίες αυτές και οι πολιτικές της Δύσης της θα βρουν στη συγκεκριμένη συγκυρία πρόσφορο έδαφος στην

⁷⁰ Samuel Huntington, "The Clash of the Civilizations",
Alvaro de Vasconcelos, "The post-Huntington Revolutions", Issues Vol. 35, May 2011, The European Union Institute for Security Studies .

περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Την επαύριον της «Αραβικής Άνοιξης» δεν μπορούμε να έχουμε πολλά περιθώρια αισιοδοξίας. Ίσως τελικά όντως το Δυτικό μοντέλο να είναι ανεφάρμοστο στην πράξη σε περιοχές όπως η Νοτιοανατολική Μεσόγειος, και στον Αραβικό κόσμο εν γένει, λόγω της παγιωμένης κοσμοθεωρίας που κυριαρχεί.

Το επίσημο νέο πλαίσιο της συνεργασίας της ΕΕ με τις χώρες MENA ⁷¹ δίνεται από το κείμενο της Κομισιόν “Partnership for Democracy and Shared Prosperity” ⁷² Η έμφαση στον οικονομικό τομέα και τη συνεργασία σε θέματα μετανάστευσης και συνόρων θα έπρεπε να είναι ανάλογη με τη συνεργασία των δύο αντίθετων πολιτισμών, σε ζητήματα όπως η εκδημοκρατίση και η βιώσιμη ανάπτυξη. Υπήρξε ωστόσο μια στασιμότητα, τόσο πολιτική όσο και οικονομική, η οποία ανέδειξε τα περιφερειακά προβλήματα τα οποία τώρα αντιμετωπίζει ο αραβικός κόσμος και έχουν αντίκτυπο στο σύνολο των γειτονικών χωρών.

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (ΕΠΓ) η οποία διαμορφώθηκε αρχικά το 2004 για να αποτρέψει τη δημιουργία οποιωνδήποτε νέων διαχωριστικών γραμμών θα μπορούσαν να προκύψουν μεταξύ της διευρυμένης ΕΕ και των γειτόνων της καθώς και για να εδραιώσει την ευημερία, τη σταθερότητα και την ασφάλεια, πρόκειται για πολιτική που βασίζεται στις αξίες της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αφορά 16 από τους πλησιέστερους γείτονες της ΕΕ: Αζερμπαϊτζάν, Αίγυπτο, Αλγερία, Αρμενία, Γεωργία, Ιορδανία, Ισραήλ, Λευκορωσία, Λίβανο, Λιβύη, Μαρόκο, Μολδαβία, Ουκρανία, Παλαιστίνη, Συρία και Τυνησία. Η ΕΠΓ είναι ως επί το πλείστον μια διμερής πολιτική μεταξύ της ΕΕ και κάθε χώρας-εταίρου. Η ΕΠΓ πλαισιώνεται από κάποιες περιφερειακές πρωτοβουλίες συνεργασίας με στόχους όπως πολιτικός συντονισμός, βαθύτερη οικονομική ολοκλήρωση, αυξημένη κινητικότητα και επαφές μεταξύ των ανθρώπων. Τέτοιες πολιτικές είναι η Ανατολική Εταιρική Σχέση και η Ένωση για τη Μεσόγειο. Η Ανατολική Εταιρική Σχέση (ΑΕΣ) δημιουργήθηκε για να «αναβαθμίσει» τις σχέσεις της ΕΕ με τους περισσότερους από τους ανατολικούς γείτονές της, όπως είναι η Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, η Λευκορωσία, η Γεωργία, η Μολδαβία και η Ουκρανία κυρίως στον τομέα της ενέργειας.

Άλλη Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία συνεργασίας είναι Ένωση για τη Μεσόγειο (ΕγΜ), η οποία περιλαμβάνει τα 28 κράτη μέλη της ΕΕ, την Ευρωπαϊκή Ένωση και 15 Μεσογειακές χώρες (Αλβανία, Αλγερία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Αίγυπτος, Ισραήλ,

⁷¹ Χώρες της Μ. Ανατολής και Β. Αφρικής (Middle East and North Africa) - MENA

⁷² European Commission, Partnership for Democracy and Shared Prosperity
https://eeas.europa.eu/euromed/.../com2011_200_en.pdf...

Ιορδανία, Λίβανος, Μαρόκο, Μαυριτανία, Μαυροβούνιο, Μονακό, Παλαιστίνη, Συρία -η συμμετοχή της οποίας έχει ανασταλεί λόγω του εμφυλίου πολέμου-, Τυνησία και Τουρκία). Ο Αραβικός Σύνδεσμος έχει συμμετάσχει σε όλες τις συνεδριάσεις από το 2008 ενώ στη Λιβύη έχει αναγνωρισθεί καθεστώς παρατηρητή. Η πρωτοβουλία αυτή στοχεύει στη τη δημιουργία ενός χώρου ειρήνης, σταθερότητας, ασφάλειας και κοινής οικονομικής ευημερίας, με πλήρη σεβασμό των δημοκρατικών αρχών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και την προώθηση της κατανόησης μεταξύ των πολιτισμών στην ευρωμεσογειακή περιοχή.

Ενώ λοιπόν οι πολιτικές υπάρχουν, όπως επίσης προβλέπονται και τα ανάλογα κονδύλια, ⁷³ δυστυχώς τα πρόσφατα πολλαπλά «ανοιχτά μέτωπα» κατέδειξαν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση «ακολουθεί» τα γεγονότα χωρίς να παρεμβαίνει δραστικά ώστε να τα «προλάβει» και να εφαρμόσει με επιτυχία τις πολιτικές της σε κάθε τομέα. Παρόλο που το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα στις 9 Ιουλίου 2015 με το οποίο επισημαίνει την ανάγκη για μια ΕΓΠ με πιο στρατηγική προσέγγιση, πιο συγκεντρωμένη, πιο ευέλικτη, πιο συνεκτική και ακολούθησε και η σχετική ανακοίνωση της Επιτροπής στο πνεύμα αυτό στις 11 Νοεμβρίου 2015, ωστόσο απουσιάζει η ουσιαστική δράση σε τομείς όπως η οικονομική ολοκλήρωση, η σύγκλιση με τις πολιτικές της ΕΕ, ενεργειακή ασφάλεια και αυτάρκεια και η ασφαλής και ορθολογική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών.

⁷³ (Η ΕΕ στηρίζει την προσπάθεια υλοποίησης των στόχων της ΕΠΓ με χρηματοδοτική βοήθεια, καθώς και με πολιτική και τεχνική συνεργασία. Οι χρηματοδοτικοί πόροι παρέχονται κυρίως μέσω του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Γειτονίας (ΕΜΓ) και το ύψος της χρηματοδότησης για την περίοδο 2014-2020 ανέρχεται σε 15,4 δισεκατομμύρια ευρώ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα ζητήματα που απειλούν την ασφάλεια της ευρύτερης περιοχής της Νοτιοανατολικής Μεσογείου όπως εξετάστηκαν παραπάνω, κάνουν επιτακτική την ανάγκη ουσιαστικότερης αντιμετώπισής τους από τα κέντρα λήψης αποφάσεων (Ε.Ε., Ο.Η.Ε., λοιποί Διεθνείς Οργανισμοί και φόρα), αλλά και συνεργασίας τους με τους ανεξάρτητους κρατικούς δρώντες.

Οι εξελίξεις καλπάζουν και όπως προκύπτει οι υπάρχουσες δομές φαίνονται ανεπαρκείς στην αποτελεσματική διαχείρισή τους. Πόσο βέβαιο είναι ότι θεσμοί όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση θα διατηρήσουν ατόφια τα συστατικά τους στοιχεία στο μέλλον;

Ακόμα και αν το Ευρωπαϊκό Οικοδόμημα παραμείνει στη θέση του παρά τους ισχυρούς κλυδωνισμούς, μήπως οι περιστάσεις οδηγούν σε μικρότερες πολιτικές και οικονομικές περιφερειακές ενώσεις και συμμαχίες ακόμα και μέσα στους κύκλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Ποιο είναι το μέλλον της Ευρωζώνης; Θα παραμείνει ατόφια ή θα παρασυρθεί από το BR-exit καταλήγοντας μέρος κάποιας ένωσης χωρών με κυρίαρχη τη Γερμανία;

Ο κατακερματισμός των κέντρων πρωτοβουλίας, λήψης αποφάσεων και δράσης προκαλεί την ανεπάρκεια της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης, αφού δεν μπορεί να ασκήσει πολιτική επιρροή στις παγκόσμιες εξελίξεις ανάλογη με την οικονομική της δύναμη, εφόσον οι εξωτερικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι καλά συντονισμένες σε μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας.

Πολλοί αναλυτές αναδεικνύουν το γεωπολιτικό αδιέξοδο της «Γερμανικής Ε.Ε. και της ευρωζώνης», η οποία, σύμφωνα με την ανάλυση του αμερικανικού Ινστιτούτου “Stratfor”, καταλήγει στην διάσπαση και τον κατακερματισμό.

Επιβεβαιώνεται διαρκώς από τις εξελίξεις ότι τελικά κυριαρχούν πρωτίστως οι διμερείς ή οι περιορισμένης έκτασης πολυμερείς σχέσεις, οι οποίες δεν καλύπτουν ευρύ φάσμα και δεν είναι δεσμευτικές. Αυτό είναι βασική παραδοχή για τις διακρατικές σχέσεις, με εφαρμογή σε οικονομικό, ενεργειακό, πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο.

Παρατηρήθηκε στο παρελθόν μία τάση από τη Δύση για αποσταθεροποίηση της περιοχής μέσω ενίσχυσης απολυταρχικών ηγετών και παραστρατιωτικών καθεστώτων με τις γνωστές συνέπειες που επηρέασαν πολλαπλά τόσο την περιοχή

όσο και τις Δυτικές χώρες. Η Ευρώπη εμφανίστηκε διχασμένη ως προς το ρόλο που ήθελε να διαδραματίσει στην περιοχή, καθώς κάποιες χώρες –μέλη που συμμετείχαν και στο ΝΑΤΟ όφειλαν να συμμετέχουν στις επεμβατικές επιχειρήσεις του. Κάτι που προκάλεσε καχυποψία τόσο στις Αραβικές κυβερνήσεις όσο και στην κοινή γνώμη. Όσο λοιπόν η Δύση έκανε λόγο για ρίσκα, απειλές και προκλήσεις στην περιοχή, έπρεπε να προστατευθεί από τις πραγματικές απειλές. Επίσης, οι ίδιες οι Αραβικές χώρες θεωρούσαν τη Δύση ως σαφή απειλή, περιμένοντας από τους δυτικούς συμμάχους τους να διαδραματίσουν έναν ουσιαστικότερο ρόλο στην περιοχή.

Η διεθνής απομόνωση που εφαρμόστηκε τα προηγούμενα χρόνια σε κάποιες αραβικές χώρες (Ιράκ, Λιβύη), αλλά και η προφανής μονομερής στήριξη έναντι άλλων (Ισραήλ), όπως επίσης και η αποτυχία της Δύσης να προστατεύσει τις μουσουλμανικές μειονότητες στους κόλπους της όπως «προστάτεψε» στο παρελθόν το Κουβέιτ από το Ιράκ, ήταν κάποιοι από τους παράγοντες που έπεισαν τόσο τις αραβικές κυβερνήσεις όσο και την κοινή γνώμη ότι οι Δυτικές πολιτικές που εφαρμόζονται στην περιοχή είναι αντι-αραβικές και αντι-Μουσουλμανικές, ενισχύοντας αν όχι προκαλώντας, αντιδράσεις.

Οι πολιτικές μεσογειακής συνεργασίας θα πρέπει να στοχεύουν περισσότερο στην ενίσχυση της *πολιτικής, οικονομικής και θεσμικής* σταθερότητας στην περιοχή, ώστε δίνοντας έμφαση και στην εκπαίδευση, να επιτευχθεί ουσιαστική και πολυεπίπεδη ανάπτυξη που θα ωφελούσε όλους τους τομείς συνεργασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Συνέντευξη του Ιωάννη Μιχαλέτου, σύμβουλου & αναλυτή για θέματα ασφάλειας με εξειδίκευση στην έρευνα των εξελισσόμενων ασύμμετρων απειλών στην Ν.Α Ευρώπη με τον ειδικό σε θέματα Ισλαμικής τρομοκρατίας στα Βαλκάνια, Christopher Deliso. Ο Christopher Deliso είναι Αμερικανός δημοσιογράφος και συγγραφέας ο οποίος διαμένει μόνιμα σε μία Βαλκανική πόλη κατά τα τελευταία 10 έτη και εξειδικεύεται στην ανάλυση και ανίχνευση των τάσεων των εξτρεμιστικών Ισλαμικών ομάδων. Περαιτέρω είναι ένας από του ανταποκριτές για το Economist Intelligence Unit και παρέχει άρθρα και αναλύσεις σε πληθώρα εκδόσεων και εφημερίδων στην Αμερική και την Ευρώπη. Είναι Βυζαντινολόγος, με πτυχίο από την Οξφόρδη και έχει σπουδάσει Αρχαιολογία στη Βοστώνη. Ομιλεί την ελληνική έχοντας ζήσει δύο χρόνια στην Ελλάδα και επισκέπτεται συχνά τη πατρίδα μας μεταξύ των άλλων διαφημίζοντας την στους ταξιδιωτικούς οδηγούς του Lonely Planet, όπου επίσης είναι συντάκτης. Είναι συγγραφέας του βιβλίου Christopher Deliso " The coming Balkan Caliphate". (<http://www.amazon.com/Coming-Balkan-Caliphate-Security-International/dp/0275995259>).

Ερώτηση: Ο κίνδυνος της Ισλαμικής τρομοκρατίας από τα Βαλκάνια, είναι υπαρκτός, ή μήπως αποτελεί μία ακόμα υπερβολή;

Απάντηση: Πρόκειται για μία πραγματική απειλή! Έχει βεβαίως παρεξηγηθεί. Πάρα πολλές σταδιοδρομίες σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο στην Ουάσιγκτον και στις Βρυξέλλες εξαρτώνται από το μύθο ότι η Δυτική παρέμβαση στα Βαλκάνια δεν είχε αρνητικές παρενέργειες και ότι όλα συντελέστηκαν όπως έπρεπε. Με απλά λόγια ένα μεγάλο τμήμα της γραφειοκρατίας στην Δύση δεν θέλει να ξέρει για τα αποτελέσματα των ενεργειών του κατά τα τελευταία έτη στις Βαλκανικές χώρες και φυσικά συστηματικά παραπληροφορεί το κοινό για να μην αποκαλυφθεί το σύνολο των πράξεων του.

Ερώτηση: Οι Μουσουλμάνοι του Κοσόβου και της Βοσνίας, μπορούν να χαρακτηρισθούν ως εξτρεμιστές;

Απάντηση: Το θέμα της εθνικότητας και του Ισλάμ χρειάζεται αντικειμενική και ψύχραιμη ανάλυση αντί για τη συνήθη κατηγοριοποίηση. Οι Μουσουλμανικές αυτές κοινότητες δεν μπορούν να ταξινομηθούν συνολικά στο ένα σχήμα ή στο άλλο. Αυτό που έχει σημασία είναι το ποσοστό και οι διαθέσεις των μικρό-ομάδων αυτών που συνυπάρχουν με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Μέχρι στιγμής οι Δυτικοί θεωρούν του Βόσνιους ως μετριοπαθείς Ισλαμιστές και τους Κοσοβάρους-Αλβανούς ως φυσικούς συμμάχους των Αμερικανών. Κάθε φορά που ξεπηδά μία εξτρεμιστική ομάδα, όλοι σπεύδουν μετά βδελυγμίας να αντικρούσουν οποιονδήποτε θα προσπαθήσει να ρίξει φως στα γεγονότα. Ασφαλώς οι τρομοκρατικές δράσεις μίας μειονότητας των κατοίκων δεν καθορίζει και το σύνολο, αλλά στα Βαλκάνια η Δύση προσπαθεί εναγωνίως να καλύψει κάθε αντικειμενική προσέγγιση στο θέμα.

Επίσης αντί για την εθνικότητα και τη θρησκεία, ίσως να ήταν ωφέλιμο να αναρωτηθούμε τα ακόλουθα: Υπάρχουν συγκεκριμένοι ιστορικοί λόγοι που αποτελούν το υπόστρωμα για εξτρεμιστική δράση; Από τη δική μου τη σκοπιά πιστεύω ότι ναι, υπάρχουν. Ακόμα η έλλειψη κοινωνικής συνοχής, παιδείας και ο συνδυασμός φτώχειας και μειωμένης ελπίδας για ένα καλύτερο αύριο, αποτελούν παράγοντες που συντελούν σε ακραίες καταστάσεις.

Στην περίπτωση των Βαλκανίων η ανάμιξη των Ισλαμικών χωρών όπως της Σαουδικής Αραβίας δημιούργησε ένα ολόκληρο δίκτυο από φιλανθρωπικά σωματεία τα οποία καταπολεμούν μεν την ανέχεια των κατοίκων αλλά παραλλήλως τον κατηχούν στις πλέον ακραίες και πουριτανικές εκδοχές του Γουαχαμπιτικού Ισλάμ. Υπάρχουν οκ ολίγοι πυρήνες ευεργετηθέντων Αλβανών στο Κόσοβο που μετατρέπονται σε εξτρεμιστές λόγω της συνύπαρξης με Σουνίτες από τη Μέση Ανατολή και οι Δυτικές χώρες κλείνουν τα μάτια σε αυτή την εξέλιξη. Εάν και δεν πιστεύω ότι το Κόσοβο θα μετατραπεί σε νέο Αφγανιστάν, είναι όμως βέβαιο ότι διαθέτει αρκετές επικίνδυνες ομάδες ατόμων οι οποίες είναι φανατισμένες εναντίων των Ευρωπαϊκών κοινωνιών. Επιθέσεις όπως αυτές εναντίων του Λονδίνου, της Μαδρίτης και των δεκάδων αποτυχημένων ενεργειών στη Γερμανία, Βιέννη και αλλού είχαν την αφετηρία τους με τον άλφα ή το βήτα τρόπο στα Βαλκάνια. Ακόμα και πρόσφατη (Αρχές του 2007) προετοιμασία για επίθεση σε Αμερικανική στρατιωτική βάση στη Φιλαδέλφεια, προερχόταν από Αλβανούς Ισλαμιστές που διέμεναν στις ΗΠΑ και διατηρούσαν στενούς δεσμούς με τους συμπατριώτες τους.

Ερώτηση: Κατά την άποψη σας ποια είναι τα κυριότερα “Θερμά σημεία” για πιθανές αρνητικές εξελίξεις στα Βαλκάνια;

Απάντηση: Το πρώτο που θα έλεγα είναι η περιοχή Σαντζάκ στη Νότιο Σερβία και την Δυτική πλευρά του Μαυροβουνίου. Αυτή η μικρή επαρχία παραδοσιακά αποτελούσε το σημείο τριβής μεταξύ του Ορθόδοξου πληθυσμού και του Ισλαμικού. Επιπλέον η φτώχεια, ανεργία και η διάδοση ακραίων Ισλαμικών ιδεολογιών μεταξύ των κατοίκων προδιαθέτει σοβαρά προβλήματα για το μέλλον. Ήδη Τουρκικές, Ιρανικές και

Σαουδαραβικές Ισλαμικές ομάδες έχουν αναπτύξει έντονη δράση στην περιοχή. Υπάρχουν αυτή τη στιγμή περί τα 400 μέλη μίας ομάδας Γοαχαμππιστών οι οποίοι εμφανίζονται ιδιαίτερα δυναμική και προσπαθούν να επιβάλλουν στους υπόλοιπου Μουσουλμάνους της περιοχής τη δική τους γραμμή. Προβαίνουν μάλιστα στις ακόλουθες πράξεις:

(α) Επιτίθενται εναντίων μετριοπαθών Μουσουλμάνων

(β) Κηρύττουν ιδιαίτερα σε νέους το μίσος ενάντια στους Χριστιανούς

(γ) Επιβάλλουν τα Μεσανατολίτικα ήθη σε νεαρούς κοσμικούς Μουσουλμάνους χρησιμοποιώντας ακόμα και βία

(δ) Έχουν σε αρκετές περιπτώσεις επιβάλλει τη γυναικεία περιτομή και πληρώνουν περί τα 200-300 Ευρώ το μήνα σε χωρικούς που ακολουθούν πιστά τους Ισλαμικούς νόμους και έχουν την αμφίεση κατά τη Σαουδαραβική ενδυμασία.

(ε) Οι ομάδες αυτές έχουν αποκτήσει ικανή οικονομική επιφάνεια μέσω χρηματοδότησης από τη Μ. Ανατολή και αποτελούν και το κύριο φορέα φιλανθρωπίας μέσω την πολυάριθμων ΜΚΟ που ελέγχουν. Σε αρκετές περιπτώσεις απαγορεύουν την έλευση ξένων στην περιοχή τους.

Ερώτηση: το 2006 η Σερβία και το Μαυροβούνιο διαχωρίστηκαν μ αποτέλεσμα η περιοχή του Σαντζάκ να μοιράζεται σε δύο ανεξάρτητα κράτη. Τι επιπτώσεις μπορεί να έχει αυτή η εξέλιξη;

Απάντηση: Το Μαυροβούνιο αυτή τη στιγμή έχει 20% Μουσουλμάνους στο σύνολο των 650.000 κατοίκων του. Οι ψήφοι αυτών έπαιξαν το καθοριστικό ρόλο στην ανεξαρτητοποίηση του, κάτι που εσκεμμένα δεν έχει αναλυθεί στη Δύση. Ήδη υπάρχουν σοβαροί φόβοι στους Μαυροβούνιους πολιτικούς ότι υπάρχει κρυφή Ισλαμική ατζέντα που περιλαμβάνει δύο πράγματα. Την αυτονόμηση του Σαντζάκ και την παραχώρηση του Νοτίου Μαυροβουνίου στην Αλβανία ή το τυχόν ανεξάρτητο Κόσοβο. Αναγκαστικά και προκειμένου να μην υποχωρήσουν μπροστά στις απαιτήσεις των ακραίων η Ποντγκόριτσα αυξάνει το ειδικό βάρος των “Μετριοπαθών Μουσουλμάνων” στην πολιτική ζωή της χώρας. Με απλά λόγια το Μαυροβούνιο πλέον βρίσκεται σε πολιτική ομηρία από τη Μουσουλμανική και Αλβανική μειονότητα όπως συμβαίνει με τη ΠΓΔΜ, τη Βουλγαρία και ενδεχομένως και με τη Σερβία στο μέλλον. Η ανεξαρτητοποίηση του μικρού κράτους του Μαυροβουνίου ήταν μεγάλη νίκη των Ισλαμιστών.

Ερώτηση: Εκτός από το Σαντζάκ ποιες άλλες περιοχές είναι επικίνδυνες από τη δράση των εξτρεμιστών;

Απάντηση: Είναι ασφαλώς το Κόσοβο και η Βοσνία και σε δεύτερο επίπεδο οι Σλαβόφωνες κοινότητες της ΠΓΔΜ και της Νοτίου Βουλγαρίας. Υπάρχουν στοιχεία για διείσδυση ακραίων Γουαχαμπιτιστών. Η υπηρεσίες ασφαλείας της Βουλγαρίας είναι ανήσυχες για την Πομακική μειονότητα η οποία προσεγγίζεται από Σαουδαραβικές ομάδες, ενώ τη Τουρκική δέχεται έντονες πιέσεις από Τουρκικές Ισλαμικές ενώσεις οι οποίες με τη σειρά τους ελέγχονται από τις Τουρκικές μυστικές υπηρεσίες και αποτελούν αγωγό μέσω του οποίου εξαπλώνεται η ήδη ισχυρή Τουρκική επιρροή στη Βουλγαρία.

Στη ΠΓΔΜ, αρκετοί Σλαβόφωνοι Μουσουλμάνοι δέχονται υποτροφίες για θρησκευτικές σπουδές στο Πακιστάν, την Αίγυπτο και τη Σαουδική Αραβία και άμα την επιστροφή τους αποτελούν ένα πρώτης τάξεως πυρήνα για την Ισλαμοποίηση των κοινοτήτων τους. Από όσο είμαι σε θέση να γνωρίζω στη ΠΓΔΜ η Ιταλική υπηρεσία πληροφοριών έχει αναπτύξει αξιόλογη δράση στη συλλογή στοιχείων για αυτές τις ομάδες λόγω φόβων για τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ιταλία. Επίσης Ισλαμιστές από τη Ν. Ανατολική Ασία έχουν βρει καταφύγιο στην ΠΓΔΜ με απώτερο σκοπό τη προώθηση στην Ευρώπη.

Θα ήθελα να τονίσω σε αυτό το σημείο την προσοχή που πρέπει να επιδείξει η Ελλάδα η οποία έχει ζωτικά συμφέροντα στο Βαλκανικό χώρο, αλλά στο τομέα πρόληψης και ασφάλειας εμφανίζεται δυστυχώς αρκετά πίσω. Τα γεγονότα των τελευταίων 15 ετών δημιούργησαν μία τετελεσμένη κατάσταση η οποία θα πάρει αρκετό χρόνο να αντιμετωπιστεί, δεδομένου και του κλίματος πολιτικής ορθότητας που κατατρέπει τη Δύση. Οι κίνδυνοι είναι πολλοί και είναι καιρός και η Ελλάδα να αντιληφθεί ότι όλες αυτές οι σημαντικές εξελίξεις αφορούν και την ίδια είτε υπό τη μορφή της πρόληψης έναντι της τρομοκρατίας, είτε από την προώθηση των συμφερόντων άλλων κρατών όπως η Τουρκία.

Ερώτηση: Υπάρχει άμεσος κίνδυνος για την εμφάνιση εξτρεμιστικού Ισλαμικού κινήματος και στην Ελλάδα

Απάντηση: Στην Ελλάδα ενδεχομένως να υπάρχουν μεμονωμένοι Ισλαμικοί πυρήνες αλλά ασφαλώς σε κανένα βαθμό σε αυτόν που παρατηρούνται αλλού. Η Ελλάδα διαθέτει εξαιρετική κοινωνική συνοχή, δεν πέρασε τον αθεϊσμό της Κομμουνιστικής περιόδου του Ανατολικού μπλοκ και ως εκ τούτου η δύναμη της Ελλαδικής Εκκλησίας εκτιμάται ως ισχυρή αποτρεπτική δύναμη για την εκδήλωση τέτοιων φαινομένων. Από την άλλη πλευρά είναι γεγονός ότι η χώρα χρησιμοποιείται ως

«Πέρασμα» για τη διέλευση εξτρεμιστικών στοιχείων από τη Μ. Ανατολή προς την Ευρώπη και εάν τυχόν υπάρξει πολιτική βούληση για την εξάλειψη αυτού του φαινομένου η Ελλάδα μπορεί να αντιμετωπίσει αντίποινα από τη διεθνή Ισλαμική τρομοκρατία, που στην ουσία είναι μέρος του ευρύτερου συνόλου του μοντέρνου-παγκοσμιοποιημένου οργανωμένου εγκλήματος με θρησκευτική χροιά ασφαλώς. Σε γενικές γραμμές χρειάζεται εγρήγορση καθότι οι εξελίξεις Βορείως των συνόρων της Ελλάδος ενδεχομένως να την επηρεάσουν αρνητικά ανεξαρτήτως των προθέσεων της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Πληθυσμός κατά προσέγγιση Μουσουλμάνων σε χώρες της Ν. Α. Ευρώπης

ΧΩΡΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (Μουσουλμάνων)	Αριθμός (Μουσουλμάνων)
Τουρκία	72,900,000	99%	72.750,000
Βοσνία	4,500,000	40%	1.820.000
ΠΓΔΜ	2,000,000	32%	657.000
Σερβία, Μαυρ. Κόσοβο	10,700,000	19%	2.030.000
Βουλγαρία	7,700,000	12%	890.000
Αλβανία	3,844,841	70%	2.691,388
Ελλάδα	10,706,290	1.3%	139.182

Πηγή: Muslim Population Percentage from U.S Dept. Of State (2001)

Στα ανωτέρω στοιχεία δεν περιλαμβάνονται οι μετανάστες-λαθρομετανάστες καθώς και ημι-μόνιμοι κάτοικοι (Φοιτητές, επιχειρηματίες κτλ)

Posted by RIMSE at 7:15 PM

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αναφορές (References)

H. Kissinger, «Διπλωματία», Εκδ. Λιβάνη, Αθήνα, 1995.

Ήφαιστος Π., «Συμμαχίες και Αποτρεπτική Στρατηγική», www.ifestosedu.gr, <http://www.ifestosedu.gr/103DeterrenceStrategy.htm>, 1999

“Turkey Cancels Air Force Drill Because of Israeli Participation”, Hurriyet Daily News, 2009, Diplomacy Section in Efraim Inbar, The Deterioration in Israeli-Turkish Relations and its International Ramifications, The Begin Sadat Center for Strategic Studies, Bar-Ilan University, Mideast Security and Policy Studies No.89, Israel, 2011

Carol Migdalovitz, Israel’s Blockade of Gaza, the Mavi Marmara Incident and Its Aftermath, Congressional Research Service, 2010
<http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/R41275.pdf>

Sabrina Tavernise, Michael Slackman, “Fatalities on Gaza Flotilla Said to Include U.S. Citizen,” New York Times, 2010.

Τριμερής συνάντηση Ελλάδας – Ισραήλ – Κύπρου για ενεργειακά θέματα
<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&sni%5B524%5D=4444&locale=en-US&language=el-GR>

Berbard Lewis, *The Emergence of Modern Turkey*, Oxford University Press, London, 1968 & D.A. Rustow, “Politics and Islam in Turkey 1930-1935” in R.N. Frye, ed., *Islam and the West*, The Hague, 1957

Ρωσικό Υπουργείο Άμυνας, <http://eng.mil.ru/en/structure/forces/type.htm>

Μαργαρίτου Κ., *Η Ευρασιατική Ένωση και η υψηλή στρατηγική της ρωσικής ομοσπονδίας*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2015

Russian gas games or well-oiled conflict? Energy security and the 2014 Ukraine crisis, Thijs Van de Graafa, Jeff D. Colganb, *Energy Research and Social Science*, 2017

Robin Yassin-Kassab and Leila Al-Shami, *Burning Country: Syrians in Revolution and War*, Pluto Press, 2016

«The Grand Chessboard» Zbigniew Brzezinski 1997, Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας των Η.Π.Α. επί Προέδρου Κάρτερ (Δημοκρατικοί) και Διεθνολόγος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ.

Van Ever Stephen, *Εισαγωγή στην Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2010

Zagorin Perez, «Θουκυδίδης», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2006.

Σκουτερόπουλος Ν. Β., *Θουκυδίδης Ιστορία*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2011

Mearsheimer J.J., «Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011

Κοντογιώργης Γ., «Η Δημοκρατία ως Ελευθερία. Δημοκρατία και Αντιπροσώπευση.», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2007

- Waltz N. K., «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011
- Bull Hedley, «Η Άναρχη Κοινωνία. Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική.» , Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2009.
- Merasheimer J. J., «Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011
- Waltz N. K., «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011
- Παπασωτηρίου Χ., «Ο ISIS χτυπά την Ευρώπη διότι χάνει τον πόλεμο σε Ιράκ – Συρία», Εφ. Αυγή, 2015
- United States Department of Defense , (www.defense.gov)
- NATO, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49198.htm
- Removal and Destruction of Syrian Chemical Weapons, Organization for The Prohibition of Chemical Weapons https://www.armscontrol.org/files/Panel2.1_Anelli_TuckerConference.pdf
- Ντούγκιν Α., 3sat channel, <https://www.youtube.com/watch?v=5-J9N6OdpHk>
- Stratfor geopolitical, intelligence, economic, political and military analysis, <https://www.stratfor.com>
- Hague R. & Harrop M., Συγκριτική Πολιτική και Διακυβέρνηση, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2011
- Amnesty International, “Arab Spring: five years on”, <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2016/01/arab-spring-five-years-on/>
- Amnesty International, “Syria: The worst humanitarian crisis of our time”, <https://www.amnesty.org.nz/syria-worst-humanitarian-crisis-our-time>
- Signé L & Smida R., “The Army’s Decision to Repress: A Turning Point in Tunisia’s Regime Change”, Stanford, 2014, https://cddrl.fsi.stanford.edu/sites/default/files/Landry_Final.pdf
- Paciello M. C., “Tunisia: Changes and Challenges of Political Transition”, MedPro, 2011, <https://www.files.ethz.ch/isn/129844/MEDPRO%20TR%20No%203%20Paciello%20on%20Tunisia.pdf>
- Stacher J., “Year four in Egypt: Regime change and resistance. On the current state of Egypt’s fraught political landscape.”, Stanford University Press Blog, 2014 <http://stanfordpress.typepad.com/blog/2014/01/year-four-in-egypt-regime-change-and-resistance.html>
- Mabon S., The Battle for Bahrain: Iranian-Saudi Rivalry, Middle East Policy Council, 2012, <http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/battle-bahrain-iranian-saudi-rivalry?print>

Bhardwaj M., "Development of Conflict in Arab Spring Libya and Syria: From Revolution to Civil War", 2012, http://www.operationspaix.net/data/document/7367~v~development_of_conflict_in_arab_spring_libya_and_syria_from_revolution_to_civil_war.pdf

Fitzgerald S., "Military Intervention In Libya: Humanitarian Assistance Or Inevitable Regime Change? An Analysis Of Signaling Strategy", Massachusetts Institute Of Technology Department Of Political Science, 2011

European Parliament, "Yemen in Crisis: What role for the EU?", Directorate – General for External Policies – Policy Department, 2015

«Αραβική Άνοιξη, Πέντε Χρόνια Μετά», Έκθεση Διεθνούς Αμνηστίας, <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/20191/araviki-anoixi-pente-hronia-meta>

Μπόση Μ., « Περί ορισμού της τρομοκρατίας », Εκδ. Τραυλός, 2000.

Schmid P. A., "Typologies of Terrorism and Political Violence", The Routledge Handbook of Terrorism Research, 2015

Walter Laqueur, "The Age of Terrorism", Little Brown and Company, 1987

Λοβέρδος Α., «Για την τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα», Α.Π.Θ., Νομικό Τμήμα, 1985-1986

Zachary Laub, "The Islamic State", 2016, <http://www.cfr.org/iraq/islamic-state/p14811>

Audrey Kurth Cronin, "ISIS Is Not a Terrorist Group" <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/isis-not-terrorist-group>

Leggiero K., "Countering ISIS Recruitment in Western Nations", Journal of Political Risk, 2015

Gates S. & Podder S., "Social Media, Recruitment, Allegiance and the Islamic State", 2015 <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/446/html>

Hourani A., «Ιστορία του Αραβικού Κόσμου», Εκδόσεις Ψυχογιός, 2012
Παπασωτηρίου Χ. «Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2008

Σουν Τσου, «Η τέχνη του πολέμου», Εκδόσεις Μίνωας, Αθήνα, 2013

Karatrantos T., «ISIS, The Regional Dimension of Terrorism», The Books' Journal, 2014

Neurink J., «The women of the Haliphate, Slaves, mothers and jihadi brides», Kindle Edition, 2015

Mah-Rukh Ali, «Isis And Propaganda: How Isis Exploits Women», University of Oxford, 2015

<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Isis%20and%20Propaganda-%20How%20Isis%20Exploits%20Women.pdf>

M. J. Kirdar, "Al Qaeda in Iraq, CSIS", 2011

Stavridis J., The Ghost of Religious Wars Past are Rattling in Iraq, Foreign Policy, 2014

Jean- Pierre Filiu, Al Qaeda is Dead, Long Live Al Qaeda, Carnegie Endowment, 2014
Centre for Strategic and International Studies, <https://www.csis.org>

U.S. Department of the Treasury, <https://www.treasury.gov>

Gunter F., ISIS and Oil: Iraq's Perfect Storm, Foreign Policy Research Institute, 2015
<http://www.fpri.org/article/2015/01/isis-and-oil-iraqs-perfect-storm/>

Levitt M., How Do ISIS Terrorists Finance Their Attacks?, The Washington Institute, 2015

M. J. Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", CSIS, 2011.

Mohammed Ayoob, 2014, Will the Middle East Implode?, Polity Press, Cambridge UK.
Loretta Napoleoni, «Τα δαιδαλώδη οικονομικά της τρομοκρατίας»,
<http://lorettanapoleoni.net>

Rand Corporation, <http://www.rand.org>

European Commission, Partnership for Democracy and Shared Prosperity
https://eeas.europa.eu/euromed/.../com2011_200_en.pd...

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία και αρθρογραφία

- Μπόση Μ., «Ζητήματα ασφάλειας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1999.
 - Μπόση Μ., « Η Διεθνής ασφάλεια στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο : οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2014.
 - Μπόση Μ., «Περί του ορισμού της τρομοκρατίας, Εκδ. Τραυλός, 2000.
 - Μπόση Μ., «Θαλάσσια Πειρατεία – Τρομοκρατία» , Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2012.
- «Ματιές στο σύγχρονο τοπίο των δυτικών Βαλκανίων», Συλλογικό έργο, Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα, 2009.
- «Παρατηρητήριο Βαλκανίων» , «Μεσογειακό Παρατηρητήριο» , ΙΣΤΑΜΕ 1999-2004, Συλλογικό έργο.
 - Zagorin Perez, «Θουκυδίδης», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2006.
 - Zbigniew Brzezinski, «Ασκήσεις Ισορροπίας μεταξύ Ανατολής και Δύσης», Article, Foreign Affaires, 3^{ος} 2012.
 - Suzan Strange, «Η υποχώρηση του Κράτους», Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2004.

- Peter Paret, «Οι δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής από το Μακκιαβέλλι στην Πυρηνική Εποχή», Εκδ. Τουρίκη, 1986.
- Martin Wight, «Διεθνής Θεωρία – τα Τρία Ρεύματα Σκέψης», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2005.
- Robert Gilpin, «Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2007.
- Παναγιώτης Ήφαιστος, «Ο Πόλεμος και τα Αίτιά του», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2002
- Παναγιώτης Ήφαιστος, «Οι Διεθνείς Σχέσεις», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2009.
- Παναγιώτης Ήφαιστος, «Διπλωματία και Στρατηγική των μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2010
- Παναγιώτης Ήφαιστος, «Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 1999.
- Kenneth N. Waltz, «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011.
- Adam Watson, «Η εξέλιξη της διεθνούς κοινωνίας», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2010.
- Edward H. Carr, «Η εικοσαετής κρίση 1919- 1939. Εισαγωγή στη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2011.
- Hans Morgenthau, «Επιστήμη και Πολιτική της Ισχύος», Εκδ. Τουρίκη, 2007.
- Henry Kissinger, «Διπλωματία», Εκδ. Λιβάνη, Αθήνα, 1995.
- J.J. Mearsheimer, «Η Τραγωδία της Πολιτικής των μεγάλων Δυνάμεων», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2011.
- Ηλίας Κουσκουβέλης, «Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις», Αθήνα, Εκδ. Ποιότητα.
- Παναγιώτης Κονδύλης, «Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα», Εκδ. Θεμέλιο, 1996.
- Γεώργιος Βοσκόπουλος, «Η Οικοδόμηση της Ευρώπης», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2009.
- Βασίλης Φούσκας, «Ζώνες Πολέμου», Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2008.
- Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, «Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα», Εκδ. ποιότητα, Αθήνα, 2008 .
- «Σύγχρονη μηχανισμοί βίας και καταπίεσης», συλλογικό έργο, Συμπόσιο 15-18/3/2005, Εταιρία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας – Σχολή Μωραΐτη – 2006.

- «Η ενίσχυση των σχέσεων σε θέματα Ασφάλειας μεταξύ των κρατών στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου» , έρευνα ΙΕΚΕΘ.
- «Η Ανατολική Ευρώπη και η Δύση της Ευρώπης» , Β. Αγγελής, (<http://www.tvxs.gr>)

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία και αρθρογραφία.

- Zbigniew Brzezinski «The Grand Chessboard», 1997.
- Fukuyama Francis, « The End of History and The Last Man» , N. York , Macmillan, 1992.
- Immanuel Kant, «Perpetual Peace: A Philosophical Essay» Forgotten Books, 1975.
- Joseph S. Nye Jr, «Soft Power: The means to Success In World Politics»,Public Affairs, 2005.
- Randal E. Newman, «Pipeline Politics: Russian Energy Sanctions and the 2010 Ukrainian Elections», Journal of Eurasian Studies.
- Christopher A. Hartwell, «A Eurasian (or a Soviet) Union ? Consequences of Further Economic Integration in the Commonwealth of Independent States», Business Horizons 56.
- «From European to Eurasian energy Security», Journal of Eurasian Studies, 2012.
- “ Turkey’s Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007”, Insight Turkey, vol10/ no 1/2008, by AHMET DAVUTOĞLU, Professor of International Relations, Ambassador and Chief Advisor to Turkish Prime Minister.
- The Coming Balkan Caliphate: The Threat of Radical Islam to Europe and the West (Praeger Security International) ,by Christopher Deliso.
- Judit Neurink, « Έτσι γεννήθηκε το Ισλαμικό Κράτος» , ομιλία TEDxAthens, 6/2/2016.
- Judit Neurink, «The women of the Haliphate, Slaves, mothers and jihadi brides » Kindle Edition
- Center for Strategic and International Studies, (<https://www.csis.org>)
- M. J. Kirdar, Al Qaeda in Iraq, CSIS, Case Study Number 1, Ιούνιος 2011.
- James Stavridis, The Ghost of Religious Wars Past are Rattling in Iraq, Foreign Policy, 17 Ιουνίου, 2014.

- Jean- Pierre Filiu, Al Qaeda is Dead, Long Live Al Qaeda, Carnegie Endowment, 22 Απριλίου, 2014.
- F. Gregory Gause: “Can Iraq Survive the ISIS Storm?” - Council on Foreign Relations, 17 Ιουνίου 2014.
- Mohammed Ayoob, 2014, Will the Middle East Implode?, Polity Press, Cambridge UK.
- ISIS, The Regional Dimension of Terrorism, by T. Karatrantos, The Books’ Journal, Ιούλιος 2014. Turkev
- RAND CORPORATION, (<http://www.rand.org>)
- RIMSE, Radical Islam Monitor in Southeast Europe (<http://www.rimse.gr>)
- Cyprus Center for Strategic Studies, (<http://strategy-cy.com>)
- European Union, (<http://europa.eu>)rapid/press-release_MEMO-13-)
- STRATFOR, The Geopolitics of the United States.
- «The Geopolitics of Energy: The Rise of the Indo-Pacific and the Decline of Europe», A. Aristotelous ,(<http://www.strategy-cy.com>)
- D.K. Johnsson, B. Johansson, A. Mansson, L.J. Nilsson, M. Nilsson, H. Sonnsjo (2015) Energy security matters in the EU Energy Roadmap, Energy Strategy Reviews
- European Commission, (2016), Energy Strategy: Secure, competitive, and sustainable energy, <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy>
- J.Stern (2006) The Russian Ukrainian gas crisis of January 2006, Oxford Institute for Energy Studies
- S. Pirani, J. Stern, K. Yafimava (2009) The Russo-Ukrainian gas dispute of January 2009: a comprehensive assessment, Oxford Institute for Energy Studies
- (2014), Ukraine Crisis: Russia halts gas supplies to Kiev, <http://www.bbc.com/news/world-europe-27862849>
- M. Flouri, Ch. Karakosta, Ch. Kladouchou, J. Psarras (2015) How does a natural gas supply interruption affect the EU gas security? A Monte Carlo simulation, Renewable and Sustainable Energy Reviews
- “The History of the European Union, 1945-1957” (<http://www.historiasiglo20.org/europe/antecedentes2.htm>)

- Antonio Costa Silva, “Global security challenges for Europe: Structural and strategic changes in energy markets and major implications”, EUI Working Papers, RSCAS 2012/24, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Global Governance Programme-19 .